

poradnik BIBLIOTEKARZA

Listopad

11/2004

- EWA RACZYŃSKA: Dysleksja jest wszędzie
- LUCJAN BILIŃSKI: Nowy kształt Karty Nauczyciela
- DOROTA SZUMILAS: Odsyłacze do haseł przedmiotowych rozwiniętych a interakcja użytkownik – katalog

Dodatki: Kalendarium rocznic na 2005 rok
Laureaci literackiej Nagrody Nobla. Kalendarz
rocznic 2005

Miesięcznik Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

INDEKS 369594

ISSN 0032-4752

Biblioteka Analiz

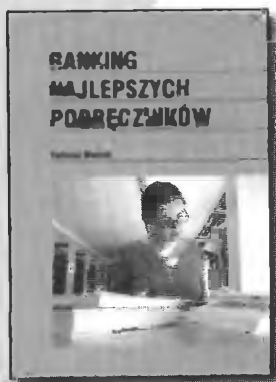
przedstawia bestsellerowe publikacje:

Łukasz Gołębiowski *Rynek książki w Polsce 2004*

Kompendium wiedzy o rynku wydawniczo-księgarskim. Analiza zmian, prognozy rozwoju poszczególnych segmentów rynku, szczegółowo omówione największe wydawnictwa, hurtownie i sieci księgarskie. Charakterystyki firm, informacje o obrotach, sprzedaży książek, zatrudnieniu itp.

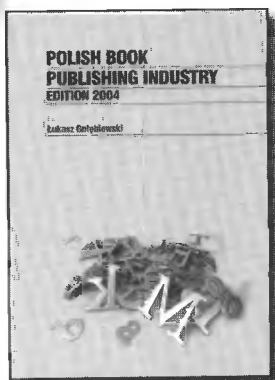
Cena: Rynek książki w Polsce 2004. Wydawnictwa – 60 zł
Rynek książki w Polsce 2004. Dystrybucja – 40 zł

Tadeusz Mosiek *Ranking najlepszych podręczników*

Autor opisuje podręczniki na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej. Nie zawsze są to podręczniki najbardziej popularne, nie zawsze dostosowane do możliwości większości uczniów na danym etapie kształcenia. Są to jednak publikacje, na które – z różnych powodów – warto zwrócić uwagę przed podjęciem decyzji o wyborze podręczników.

Cena: 30 zł

Łukasz Gołębiowski *Polish Book Publishing Industry. Edition 2004*

Publikacja w języku angielskim. Omówienie najważniejszych tendencji oraz aktualnej sytuacji rynku wydawniczego w Polsce. Najważniejszą częścią opracowania jest lista stu największych polskich wydawnictw, łącznie z podaniem osiągniętych przez nie obrotów, liczby wydanych tytułów, nakładów, a także – w niektórych wypadkach – wyników finansowych. Listę uzupełnia adresografia omówionych podmiotów.

Cena: 30 zł

KALENDARIUM ROCZNIC NA 2005 ROK

STYCZEŃ

3.01 zmarł **Pierre Larousse** (ur. 1817), francuski leksykograf-gramatyk. Założył z A. Boyerem firmę wydawniczą (1852) słynną z encyklopedii i słowników, wydawnictw albumowych, działającą do dzisiaj.

130. rocznica śmierci

4.01 zmarła **Dorota Terakowska** (ur. 1938), prozaik, autorka m.in. powieści *Władca Lewawu*, *Lustro pana Grymsa*, *Samotność bogów*, *Córka czarownic*. Wpisana została na międzynarodową Listę Honorową im. H. Ch. Andersena.

1. rocznica śmierci

4.01 zmarł **Albert Camus** (ur. 1913), prozaik i dramaturg francuski, laureat literackiej Nagrody Nobla (1957), autor m.in. *Dzumy*.

45. rocznica śmierci

4.01 urodził się **Jacob Grimm** (zm. 1863), zbieracz, badacz i wydawca niemieckich baśni ludowych (wspólnie z bratem Wilhelmem).

220. rocznica urodzin

17.01 zmarł **Czesław Niemen**, właśc. Cz. Wydrzycki (ur. 1939), piosenkarz, kompozytor („Dziwny jest ten świat”), instrumentalista. W swoich utworach wykorzystywał m.in. teksty polskich poetów romantycznych (C.K. Norwid). Sam również pisał teksty do skomponowanych przez siebie melodii.

1. rocznica śmierci

18.01 zmarł **Kazimierz-Przerwa Tetmajer** (ur. 12.02.1865), poeta, prozaik, autor sztuk scenicz-

nych m.in. *Legenda Tatr*, *Koniec epopei*, opowiadania *Na skalnym Podhalu*.

65. rocznica śmierci (w lutym **140.** rocznica urodzin)

19.01 zmarł **Kazimierz Wyka** (ur. 19.03.1910), historyk literatury, krytyk literacki, eseista, badacz epoki romantyzmu.

30. rocznica śmierci (w marcu **95.** rocznica urodzin)

20.01 urodził się **C.W. Ceram**, właśc. Kurt Wilhelm Marck (zm. 1972), eseista niemiecki, od 1953 zamieszkały w USA. Najbardziej z jego twórczości znane są szkice popularnonaukowe dotyczące dziejów dawnych cywilizacji np. *Bogowie*, *groby i uczeni*.

90. rocznica śmierci

21.01 zmarł **George Orwell** (ur. 1903) właśc. Eric Arthur Blair, prozaik i publicysta angielski. W Polsce znane są jego powieści *Folwark zwierzęcy* i *Rok 1984*.

55. rocznica śmierci

23.01 urodził się **Konstanty Ildefons Gałczyński** (zm. 1953), wybitny poeta, satyryk, autor słuchowisk radiowych, tłumacz z jęz. angielskiego. Jest także autorem kilku książek dla dzieci.

100. rocznica urodzin

29.01 urodził się **Antoni Czechow** (zm. 1904), prozaik i dramaturg rosyjski, autor licznych opowiadań satyrycznych oraz dramatów, które weszły na stałe do repertuaru teatralnego m.in. *Wiśniowy sad*.

145. rocznica urodzin

30.01 urodził się **Aleksander Gierymski** (zm. 1901), jeden z najwybitniejszych malarzy polskich XIX w. Inicjator impresjonizmu na gruncie polskim (obrazy m.in.: „Piaskarze”, „Święto Trąbek”, „Trumna chłopska”).

155. rocznica urodzin

31.01 urodził się **Kenzaburo Oe**, pisarz japoński, laureat Literackiej Nagrody Nobla (1994 r.). Autor m.in. powieści: *Sprawa osobista*, *Futbol ery Manen*.

70. rocznica urodzin

LUTY

3.02 urodził się **Ignacy Krasicki** (zm. 1801), poeta i pisarz okresu oświecenia, twórca pierwszej polskiej powieści nowoczesnej, autor licznych bajek.

270. rocznica urodzin

4.02 urodził się **Mikołaj Rej z Nagłowic** (zm. 1569) uważany za ojca piśmiennictwa polskiego, bo chociaż nie on pierwszy pisał po polsku, był niewątpliwie pisarzem najwybitniejszym. Autor *Krótkiej rozprawy między trzema osobami* (1543), *Wizerunku własnego żywota człowieka poczciwego* (1458), *Zwierciadła* (1568).

500. rocznica urodzin

10.02 urodził się **Borys Pasternak** (zm. 30.05.1960), poeta i prozaik rosyjski, laureat Nagrody Nobla (1958). Autor m.in. *Doktora Żywago*, poezji *Przestwór ziemski*, *Gdy się rozpęta*.

115. rocznica urodzin (w maju **45.** rocznica śmierci)

12.02 zmarł **Stanisław Aleksandrzak** (ur. 15.07.1910), poeta, prozaik, autor podręczników szkolnych, znawca literatury dla dzieci i młodzieży, wieloletni redaktor naczelny „Płomyczka”.

20. rocznica śmierci (w lipcu **95.** rocznica urodzin)

12.02 urodził się **Kazimierz Przerwa-Tetmajer** (zm. 18.01.1940), polski prozaik, poeta, autor sztuk scenicznych.

140. rocznica urodzin (w styczniu **65.** rocznica śmierci)

14.02 urodził się **Claude Monet** (zm. 1926), malarz francuski. Od jego obrazu „Impresja – wschód słońca” wziął nazwę cały kierunek w malarstwie. Malował głównie pejzaże.

165. rocznica urodzin

22.02 lub **1.03** urodził się **Fryderyk Chopin** (zm. 1849), największy polski kompozytor i pia-

nista światowej sławy. Skomponował m.in. nokturny, polonezy, dwa koncerty.

195. rocznica urodzin

23.02 urodził się **Georg Friedrich Händel** (zm. 1759), kompozytor i organista niemiecki, od 1712 r. przebywał w Anglii. Skomponował 40 oper w stylu włoskim, 22 oratoria („Mesjasz”), utwory organowe, klawesynowe, kameralne.

320. rocznica urodzin

24.02 urodził się **Stanisław Ignacy Witkiewicz** (zm. 1939), malarz, dramaturg, filozof. Wydał m.in. *W małym dworku*, *Oni*, *Szewcy*. Malował kompozycje fantastyczno-symboliczne oraz portrety. Największy zbiór portretów jego pędzla znajduje się w muzeum w Słupsku.

120. rocznica urodzin

24.02 urodził się **Juliusz Kaden-Bandrowski** (zm. 1944), pisarz, publicysta. Był żołnierzem Legionów Polskich. Autor powieści politycznych m.in. *General Barcz*, *Czarne skrzydła*.

120. rocznica urodzin

MARZEC

2.03 zmarł **Jarosław Iwaszkiewicz** (ur. 1894), współczesny prozaik, poeta, dramaturg (*Sława i chwala*, *Panny z Wilka*, *Matka Joanna od Aniołów*).

25. rocznica śmierci

3-4.03 zmarł **Jeremi Przybora** (ur. 12.12.1915), satyryk, reżyser, autor tekstów m.in. piosenek do programów radiowych (1948-58 – „Eterek”) i telewizyjnych („Kabaret Starszych Panów”), także wykonawca.

1. rocznica śmierci (w grudniu **90.** rocznica urodzin)

6.03 urodził się **Paweł Jerszow** (zm. 1869), poeta rosyjski, zbieracz folkloru syberyjskiego. Autor m.in. *Konika Garbuska*.

190. rocznica urodzin

6.03 urodził się **Michał Anioł** (Michelangelo Buonarroti – zm. 1564), włoski rzeźbiarz, malarz, architekt i poeta m.in. „Pieta”, „Dawid”, słynne freski w Kaplicy Sykstyńskiej.

530. rocznica urodzin

7.03 zmarł **Arkady Fiedler** (ur. 1894), prozaik, reportażysta, przyrodnik i podróżnik. Autor licznych książek dla młodzieży, m.in. *Dywizjon 303*, *Ryby śpiewają w Ukajali*.

20. rocznica śmierci

7.03 urodził się **Maurice Ravel** (zm. 1937), kompozytor francuski, autor oper m.in. „Godzina hiszpańska”, „Dziecko i czary”, utworów orkiestrowych „Bolero”, „Rapsodia hiszpańska”.

130. rocznica urodzin

10.03 zmarł **Michail Bulhakow** (ur. 1891) – dramaturg i prozaik rosyjski (*Mistrz i Małgorzata*, *Psie serce*).

65. rocznica śmierci

12.03 zmarł **Henryk Mann** (ur. 1971), prozaik, eseista, dramaturg niemiecki, autor powieści historycznych np. *Henryk IV*.

55. rocznica śmierci

16.03 zmarł **Jerzy Szaniawski** (ur. 1886), dramaturg i prozaik, autor m.in. sztuk scenicznych: *Żeglarz*, *Adwokat i róża*, *Most*, *Dwa teatry*.

35. rocznica śmierci

16.03 zmarła **Selma Lagerlöf** (ur. 1858), wybitna pisarka szwedzka, laureatka nagrody Nobla, autorka *Cudownej podróży*.

65. rocznica śmierci

19.03 urodził się **Kazimierz Wyka** (zm. 19.01.1975), historyk literatury, krytyk literacki, eseista, badacz epoki romantyzmu.

95. rocznica urodzin (w styczniu 30. rocznica śmierci)

20.03 urodził się **Światosław Richter** (zm. 1977), światowej sławy pianista rosyjski.

90. rocznica urodzin

21 marca Światowy Dzień Poezji – ustanowiony przez UNESCO jesienią 1999 r.

21.03 zmarł **Leopold Tyrmand** (ur. 16.05.1920), prozaik, publicysta. Rozgłoszyskał powieścią *Zły, Dziennikiem 1945*, *Gorzkim smakiem wiśni*.

20. rocznica śmierci (w maju 85. rocznica urodzin)

21.03 urodził się **Jan Sebastian Bach** (zm. 28.07.1750), kompozytor niemiecki i organista. Za życia ceniony był głównie jako pedagog i organista. Jego popularność jako kompozytora datuje się od 1829 r., kiedy to F. Mendelssohn w 100 lat po prawykonaniu odtworzył jego Pasję wg św. Mateusza.

320. rocznica urodzin (w lipcu 255. rocznica śmierci)

23.03 urodził się **Akiro Kurosawa** (zm. 1998), japoński reżyser i scenarzysta filmowy, m.in. „Siedmiu samurajów”, „Tron we krwi”.

95. rocznica urodzin

24.03 zmarł **Juliusz Verne** (ur. 1828), pisarz francuski, autor powieści podróżniczych i fantastyczno-naukowych dla młodzieży (*Dzieci kapitana Granta*, *Tajemnicza wyspa*, *W 80 dni dookoła świata*).

100. rocznica śmierci

27 marca Międzynarodowy Dzień Teatru.

28.03 zmarł **Marc Chagall** (ur. 1887), malarz francuski. Zajmował się też grafiką, scenografią, ceramiką, rzeźbą, witrażownictwem oraz malarstwem monumentalnym (plafon w operze paryskiej).

20. rocznica śmierci

31.03 zmarł **Henryk Wieniawski** (ur. 10.07.1835), kompozytor, skrzypek. Jeden z najwybitniejszych skrzypków 2 poł. XIX w., znany w Europie i USA. Skomponował liczne utwory na skrzypce. Od 1935 r. odbywają się co pięć lat Międzynarodowe Konkursy Skrzypcowe im. Henryka Wieniawskiego.

125. rocznica śmierci (w lipcu 170. rocznica urodzin)

KWIECIEŃ

1.04 urodził się **Wojciech Jerzy Has** (zm. 3/4.10.2000), reżyser filmowy m.in. filmy: „Pożegnania”, „Jak być kochaną”, „Szyfry”, „Pamiętnik znaleziony w Saragossie”.

80. rocznica urodzin (w październiku 5. rocznica śmierci)

1.04 urodziła się **Maria Terlikowska** (zm. 1990), dziennikarka, autorka słuchowisk radiowych, tekstów piosenek i książek dla dzieci młodszych, scenariuszy do filmów animowanych, audycji telewizyjnych m.in. cyklu „Przygody gąski Balbinki”.

85. rocznica urodzin

1.04 urodził się **Hugo Kollataj** (zm. 1812), pisarz, polityk, filozof, reformator szkolnictwa, ideolog polskiego oświecenia. Był m.in. członkiem Komisji Edukacji Narodowej i Towarzystwa Książek Elementarnych.

255. rocznica urodzin

2 kwietnia Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci, obchodzony od 1967 r. w rocznicę urodzin H. Ch. Andersena.

2.04 urodził się **Hans Christian Andersen** (zm. 4.07.1875), pisarz duński, klasyk światowej literatury dziecięcej, autor baśni.

200. rocznica urodzin (w lipcu 130. rocznica śmierci)

4.04 zmarł **Władysław Tatarkiewicz** (ur. 1886), wybitny uczyony, filozof, eseista, historyk sztuki, nauczyciel i wychowawca wielu pokoleń polskich humanistów. Autor *Historii filozofii* (t. 1-3), *Historii estetyki* (t. 1-3), *O szczęściu*.

25. rocznica śmierci

6.04 zmarł **Rafaël** (ur. 1483), właściwie nazywał się **Rafaello Santi**, włoski malarz i architekt, znany głównie jako autor obrazów o tematyce religijnej i portrecista.

485. rocznica śmierci

10.04 urodził się **Maciej Słomczyński** (zm. 1988), prozaik, autor sztuk scenicznych, powieści sensacyjnych, utworów dla dzieci i młodzieży, tłumacz literatury angielskiej (pseudonim m.in. **Joe Alex**).

85. rocznica urodzin

12.04 urodziła się **Anna Kamińska** (zm. 1986), poetka, prozaik, krytyk literacki, autorka utworów dla dzieci i młodzieży m.in.: *Rozalka Olaboga*, *Samowarek mojego dziadka*.

85. rocznica urodzin

13.04 zmarł **Jean de La Fontaine** (ur. 1621), poeta francuski, autor bajek, z których liczne weszły na stałe do repertuaru lektur dziecięcych. Na język polski przekładali je: S. Trembecki, I. Krasicki oraz A. Mickiewicz, który – odbiegając nieraz od oryginału tworzył małe arcydzieła.

310. rocznica śmierci

14.04 zmarł **Władimir Majakowski** (ur. 1893), poeta i dramaturg rosyjski, twórca rosyjskiego futuryzmu; poematy rewolucyjne, liryki, sztuki satyryczne m.in. *Pluskwa*, *Łażnia*.

75. rocznica śmierci

15.04 urodziła się **Olga Boznańska** (zm. 26.10.1940), malarka. Malowała głównie portrety, kwiaty, pejzaże i wnętrza. Najbardziej znane obrazy to: „Portret dwóch dziewczynek”, „Dziewczynka z chryzantemą”, „Autoportret”.

140. rocznica urodzin (w październiku 65. rocznica śmierci)

16.04 urodził się **Tadeusz Kantor** (zm. 8.12.1990), malarz, grafik, scenograf, reżyser, twórca teatru „Cricot 2”.

90. rocznica urodzin (w grudniu 15. rocznica śmierci)

18 kwietnia Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, ustanowiony w 1984 r. z inicjatywy UNESCO.

20.04 urodził się **Jan Dobraczyński** (zm. 1994), pisarz katolicki związany z PAX-em. Wydał m.in.: *Klucz mądrości*, *Listy Nikodema*, *Wyczerpać morze*, *Małżeństwo Anny*.

95. rocznica urodzin

20.04 urodziła się **Hanna Januszevska** (zm. 18.07.1980), prozaik, poetka, tłumaczka. Jej bogata twórczość prawie w całości była poświęcona dzieciom m.in. *Z góry na Mazury*, *O Flisaku i Przydróźce*, *Baśnie polskie*, *Złota jabłoń*, *Pyza na polskich drózkach*.

100. rocznica urodzin (w lipcu 25. rocznica śmierci)

21.04 zmarł **Mark Twain** (ur. 29.11.1835), powieściopisarz amerykański, autor powieści przygodowych opartych na szerolim tle obyczajowym i społecznym ówczesnej Ameryki (*Przygody Tomka Sawyer*) oraz historycznych (*Królewicz i żebrak*).

95. rocznica śmierci (w listopadzie 170. rocznica urodzin)

23 kwietnia Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich. Proklamowany w marcu 1997 r. przez UNESCO z inicjatywy wydawców hiszpańskich.

26 kwietnia Święto Lasu.

26.04 zmarła **Hanna Ożogowska** (ur. 1904), pisarka, autorka licznych utworów dla dzieci i młodzieży, m.in. *Ucho od śledzia*, *Za minutę pierwsza miłość*.

10. rocznica śmierci

28.04 zmarł **Jan Styka** (ur. 1858), malarz, twórca obrazów historycznych, batalistycznych, religijnych i portretów. Był inicjatorem i współtwórcą panoram: „Racławice”, „Golgota” i „Męczeństwo pierwszych chrześcijan”.

80. rocznica śmierci

MAJ

1.05 urodził się pisarz **Edward Redliński**. Popularność czytelnicy przyniosła mu powieść *Konopielka* oraz powieście o współczesnej polskiej emigracji zarobkowej.

65. rocznica urodzin

1.05 urodził się **Aleksander Wat** (zm. 1967), właściwe nazwisko **Chwat**, poeta, prozaik, tłumacz. Po wybuchu II wojny światowej znalazł się we Lwowie, 1940–41 aresztowany, zwolniony na podstawie amnestii, przebywał do 1946 r. w Kazachstanie. Od 1963 r. związał się z politycznymi ośrodkami emigracyjnymi.

105. rocznica urodzin

4.05 urodził się **Jerzy Waldorf** (zm. 1999), krytyk muzyczny, publicysta, popularyzator muzyki (*Sekrety Polihymni, Diabły i anioły*). Stary cmentarz na Powązkach w Warszawie jego inicjatywie i energii zawdzięcza renowację wielu zabytkowych nagrobków.

95. rocznica urodzin

7.05 urodził się **Piotr Czajkowski** (zm. 1893), kompozytor rosyjski, autor symfonii, koncertów, oper, baletów. Najpopularniejsze są jego utwory sceniczne, np. „Jezioro łabędzie”, „Dziadek do orzechów”, „Śpiąca królewna”.

165. rocznica urodzin

7.05 zmarł **Adam Bahdaj** (ur. 1918), powieściopisarz, autor książek dla dzieci i młodzieży, tłumacz. Wydał m.in. *Wakacje z duchami, Uwaga czarny parasol, Podróż za jeden uśmiech, Kapeluszu za 100 tysięcy, Stawiam na Tolka Banana*.

20. rocznica śmierci

8 maja Dzień Bibliotekarza i Bibliotek.

9.05 urodził się **James Matthew Barrie** (zm. 1937), angielski pisarz, dziennikarz i dramaturg pochodzenia szkockiego. Największy rozgłos przyniosła mu powieść dla dzieci *Przygody Piotrusia Pana*.

145. rocznica urodzin

9.05 zmarł **Friedrich Schiller** (ur. 1759), niemiecki poeta, dramaturg, najwybitniejszy obok J. W. Goethego przedstawiciel niemieckiej klasyki.

200. rocznica śmierci

11.05 urodził się **Jan Parandowski** (zm. 1978), prozaik, eseista, tłumacz literatury klasycznej i francuskiej, wybitny znawca i popularyzator kultury i literatury antycznej. Dla dzieci napisał m.in. *Przygody Odyseusza i Wojnę Trojańską*, popularność przyniosła mu *Mitologia*.

110. rocznica urodzin

16.05 urodził się **Leopold Tyrmand** (zm. 21.03.1985), prozaik, publicysta.

85. rocznica urodzin (w marcu **20.** rocznica śmierci)

17.05 urodził się **Lucjan Rydel** (zm. 1918), poeta, prozaik, dramaturg, tłumacz. Autor liryków, baśni scenicznych i poematów balladowych. Utwory dla dzieci i baśnie m.in. *Pan Twardowski, Madejowe łoża, powieść historyczna Ferenike i Pejsidoros*. Był pierwowzorem Pana Młodego w *Weselu* S. Wyspiańskiego.

135. rocznica urodzin

18.05 urodził się papież **Jan Paweł II** (Karol Wojtyła).

85. rocznica urodzin

18.05 zmarła **Eliza Orzeszkowa** (ur. 1841), prozaik, publicystka, działaczka społeczna. Swe doświadczenia z pracy u podstaw zawarła w bogatej twórczości m.in. *Nad Niemnem, Marta*.

95. rocznica śmierci

19.05 zmarł **Tadeusz Breza** (ur. 31.12.1905), prozaik, eseista, krytyk teatralny. Wydał m.in.: *Mury Jerycha, Spiżowa brama, Notatnik rzymski, Urząd, Nelly. O kolegach i o sobie, Zawiść*.

35. rocznica śmierci (w grudniu **100.** rocznica urodzin)

19.05 zmarła **Maria Dąbrowska** (ur. 1899), pisarka polska, czołowa przedstawicielka prozy naturalistycznej. Rozgłos przyniosły jej powieści *Noce i dnie, Przygody człowieka myślącego*. W okresie międzywojennym zaangażowana była w ruch spółdzielczy.

40. rocznica śmierci

19.05 zmarł **Jan Długosz** (ur. 1415), dyplomata, największy historyk polskiego średniowiecza. Dzieła: *Banderia Prutenorum, Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego* (jedno z najwybitniejszych dzieł historiografii europejskiej tego okresu).

525. rocznica śmierci

21.05 zmarła **Eleanor Porter** (ur. 1868), pisarka amerykańska, w Polsce znana jako autorka powieści o Pollyannie.

85. rocznica śmierci

22.05 zmarł **Victor Hugo** (ur. 1802), poeta francuski, powieściopisarz, autor m.in. *Nędzników, Katedry Marii Panny w Paryżu*, dramatów: *Cromwell, Hernani*.

120. rocznica śmierci

24.05 urodził się **Josif Brodski** (zm. 1996), poeta, eseista, dramaturg rosyjski, laureat Literackiej Nagrody Nobla (1987).

65. rocznica urodzin

24.05 urodził się **Michail Szołochow** (zm. 1984), pisarz rosyjski, autor m.in. *Cichego Donu, Losu człowieka*.

100. rocznica urodzin

30.05 zmarła **Małgorzata Hillar** (ur. 19.07.1930), poetka, autorka liryk miłosnych m.in. *Gliniany dzbanek, Prośba do macierzanki*.

10. rocznica śmierci (w lipcu **75.** rocznica urodzin)

30.05 zmarł **Borys Pasternak** (ur. 10.02.1890), poeta i prozaik rosyjski, laureat Nagrody Nobla (1958).

45. rocznica śmierci (w lutym **115.** rocznica urodzin)

30.05 zmarł **Peter Rubens** (ur. 1577), malarz flamandzki, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli europejskiego baroku.

365. rocznica śmierci

CZERWIEC

5 czerwca Światowy Dzień Ochrony Środowiska.

6.06 urodził się **Tomasz Mann** (zm. 12.08.1955), pisarz niemiecki, najwybitniejszy prozaik niemiecki XX w. Autor m.in. *Buddenbrooków*, *Czarodziejskiej góry*, *Doktora Faustusa*. W swoich utworach ukazywał kryzys współczesnej kultury europejskiej. Laureat Literackiej Nagrody Nobla.

130. rocznica urodzin (w sierpniu **50.** rocznica śmierci)

8.06 urodził się **Robert Schumann** (zm. 1856), kompozytor niemiecki, jeden z głównych przedstawicieli romantyzmu; cykle miniatur fortepianowych, pieśni, koncerty, 4 symfonie, oratoria. Jego żona Klara była znakomitą pianistką.

195. rocznica urodzin

9.06 zmarł **Charles Dickens** (ur. 1812), wybitny powieściopisarz angielski. Wiele z jego powieści pisanych dla dorosłych, weszło z czasem do lektur dla dzieci i młodzieży np. *Oliver Twist*, *Nickolas Nickelby*, *Opowieść wigilijna*.

135. rocznica śmierci

9.06 zmarł **Piotr Michałowski** (ur. 2.07.1800), malarz, wybitny przedstawiciel romantyzmu, znakomity odtwórca koni, batalista i portrecista; sceny z wojen napoleońskich („Somosierra”), z powstania 1830 r., wizerunki chłopów („Seńko”).

150. rocznica śmierci (w lipcu **205.** rocznica urodzin)

13.06 zginął w Niemczech, w wypadku samochodowym **Ksawery Pruszyński** (ur. 1907). Był prozaikiem, publicystą i dyplomata. W czasie II wojny światowej walczył w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie. Jego najpopularniejsze utwory to: *Droga wiodła przez Narwik*, *Trzynaście opowieści*.

55. rocznica śmierci

15.06 zmarł w Krakowie **Roman Ingarden** (ur. 1983), filozof i estetyk. Stworzył własną teorię literatury i podstaw estetyki opisowej (*O dziele literackim*, *Studia z estetyki*).

35. rocznica śmierci

16.06 zmarła **Alodia Kawecka-Gryczowa** (ur. 1903), historyk literatury i kultury, księgoznawca i bibliograf. Wydała m.in. *Drukarze dawnej Polski*.

15. rocznica śmierci

20.06 urodziła się **Magdalena Abakanowicz**, plastyczka, twórczyni dużych wielowymiarowych gobelinów – tzw. abakany, o reliefowej, bogatej formie. Od lat 80. XX w. tworzyła monumentalne rzeźby z kamienia i brązu umieszczone w plenerze (cykle „Gry wojenne”, „Tłum”, „Katarzis”, „Inkarnacje”). Wystawy w wielu krajach świata.

75. rocznica urodzin

26.06 urodził się **Sławomir Mrożek**, dramatopisarz, prozaik, satyryk, artysta grafik. Wydał: *Wesele w Atomicach* (satyry) oraz w różnych zbiorach dramaty m.in. *Ambasador*, *Tango*.

75. rocznica urodzin

28.06 urodził się **Leon Kruczkowski** (zm. 1962), prozaik, powieść *Kordian i cham*, publicysta, autor sztuk scenicznych m.in. *Niemcy*, *Pierwszy dzień wolności*.

105. rocznica urodzin

29.06 urodził się **Antoine Saint-Exupery** (zm. 1944), pisarz francuski i lotnik, autor m.in. *Małego księcia*, *Nocnego lotu*, *Ziemi planety ludzi*.

105. rocznica urodzin

30.06 zmarła **Halina Snopkiewicz** (ur. 1934), prozaik, autorka powieści dla młodzieży. Napisała m.in. *Słoneczniki*, *Paladyni*, *Tabliczka marzenia*.

25. rocznica śmierci

LPIEC

2.07 urodził się **Piotr Michałowski** (zm. 9.06.1855), malarz, wybitny przedstawiciel romantyzmu.

205. rocznica urodzin (w czerwcu **150.** rocznica śmierci)

4.07 zmarł **Gustaw Herling-Grudziński** (ur. 1919), prozaik publicysta, w czasie II wojny światowej uczestnik kampanii włoskiej i bitwy pod Monte Cassino. Po wojnie osiadł na emigracji, współpracując z miesięcznikiem „Kultura”; utwory: *Dziennik pisany nocą*, *Inny świat*, *Wspomnienia z domu umarłych*.

5. rocznica śmierci

4.07 zmarł **Hans Christian Andersen** (ur. 2.04.1805), pisarz duński, klasyk światowej literatury dziecięcej.

130. rocznica śmierci (w kwietniu **200.** rocznica urodzin)

6.07 zmarł **Władysław Szpilman** (ur. 1911), kompozytor i pianista. Był współzałożycielem Kwintetu Warszawskiego. Komponował głównie muzykę rozrywkową, filmową, piosenki. Autor wspomnień, na podstawie których R. Polański nakręcił biograficzny film „Pianista”.

5. rocznica śmierci

7.07 zmarł sir **Arthur Conan Doyle** (ur. 1859), prozaik angielski, autor powieści kryminalnych, twórca postaci detektywa Sherlocka Holmesa.

75. rocznica śmierci

8.07 urodził się **Franciszek Starowieyski**, malarz, grafik, rysownik, scenograf, autor plakatów, ilustrator; liczne wystawy.

75. rocznica urodzin

9.07 zmarła **Maria Jasnorzewska-Pawlikowska** (ur. 1891), poetka polska, autorka subtelnych liryk m.in. miłosnych np. *Różowa magia* i refleksyjnych *Śpiąca załoga*, *Goląb ofiarny*, komedii *Zalotnica niebieska*.

60. rocznica śmierci

9.07 urodziła się poetka **Halina Poświatowska**, zmarła po długiej chorobie w 1967 r. Wydała m.in. *Hymn bałwochwalczy*, *Oda do rąk*, *Jestem*, *Rozcinam pomarańczę bólu*.

70. rocznica urodzin

10.07 urodził się **Edmund Niziurski**, pisarz, autor popularnych książek dla dzieci i młodzieży, m.in. *Księga urwisów*, *Sposób na Alcybiadesa*, *Siódme wtajemniczenie*.

80. rocznica urodzin

10.07 urodził się **Henryk Wieniawski** (zm. 31.03.1880), polski skrzypek, kompozytor.

170. rocznica urodzin (w marcu **125.** rocznica śmierci)

12.07 zmarł w USA **Jan Karski** (właśc. Jan Koziielewski), legendarny kurier Polski Podziemnej, publicysta, pisarz.

5. rocznica śmierci

18.07 zmarła **Hanna Januszewska** (ur. 20.04.1905), poetka, prozaik, tłumacz, autorka utworów dla dzieci i młodzieży.

25. rocznica śmierci (w kwietniu **100.** rocznica urodzin)

19.07 zmarł **Jan Grabowski** (ur. 1882), pisarz, pedagog, autor książek dla dzieci (głównie o zwierzętach) np. *Reksio i Pucek*, *Puc*, *Bursztyn i goście*.

55. rocznica śmierci

19.07 urodziła się **Małgorzata Hillar** (zm. 30.05.1995), poetka, autorka liryk miłosnych.

75. rocznica urodzin (w maju **10.** rocznica śmierci)

25.07 zmarł **Włodzimierz Wysocki** (ur. 1938), rosyjski poeta, pieśniarz i aktor. Stworzył około 700 ballad, z których wiele miało silny wydźwięk polityczny.

25. rocznica śmierci

28.07 zmarł **Jan Sebastian Bach** (ur. 21.03.1685), kompozytor niemiecki i organista.

255. rocznica śmierci (w marcu **320.** rocznica urodzin)

SIERPIEŃ

8.08 urodziła się **Zofia Kossak Szczucka** (zm. 1968), pisarka (*Krzyżowcy*, *Król trędowaty*, *Bez oręża*), autorka utworów dla dzieci i młodzieży m.in.: *Topsy i Lupus*, *Puszkarcz Orbano*, *Kłopoty Kacperka górckiego skrzata*.

115. rocznica urodzin

12.08 zmarł **Tomasz Mann** (ur. 6.06.1875), pisarz niemiecki.

50. rocznica śmierci (w czerwcu **130.** rocznica urodzin)

14.08 zmarł **Czesław Miłosz** (ur. 1911), poeta, prof. Uniwersytetu Kalifornijskiego, od 1951 r. na emigracji. Autor poematów i zbiorów wierszy (*Ocalenie*, *Traktat poetycki*), esejów (*Zniwolony umysł*, *Ziemia Urlo*), powieści (*Dolina Issy*). W 1980 r. został laureatem Literackiej Nagrody Nobla.

1. rocznica śmierci

15.08 urodził się **Jan Brzechwa** (zm. 1966), poeta, satyryk, tłumacz, publicysta, twórca znakomych utworów dla dzieci, utrzymanych niejednokrotnie w stylu satyryczno-żartobliwym.

105. rocznica urodzin

18.08 zmarł **Honore de Balzac** (ur. 1799), pisarz francuski, autor *Komedii ludzkiej*, cyklu powieściowego ukazującego pełny obraz społeczeństwa ówczesnej Francji. Ożeniony był z polską arystokratką Ewelina Hańską.

155. rocznica śmierci

19.08 zmarł w Warszawie **Paweł Jasienica** (ur. 1909), publicysta, historyk, reportażysta, autor

m.in. takich dzieł jak: *Polska Piastów, Polska Jagiellonów, Rzeczpospolita Obojga Narodów*.

35. rocznica śmierci

26.08 zmarł **Wojciech Żukrowski** (ur. 1916), prozaik, autor m.in.: *Skapani w ogniu, Kamienne tablice* oraz dla dzieci *Porwanie w Tutiurlistanie*.

5. rocznica śmierci

26.08 urodził się **Guillaume Apollinaire** (właśc. Wilhelm Apollinaris Kostrowicki, zm. 1918), poeta francuski polskiego pochodzenia, jeden z twórców francuskiej awangardy poetyckiej, inspirator surrealizmu.

125. rocznica urodzin

WRZESIEŃ

5.09 zmarł **Stanisław Witkiewicz** (ur. 1851), malarz, prozaik, krytyk, twórca i popularyzator stylu zakopiańskiego w budownictwie (ojciec Witkacego). Malował obrazy rodzajowe, nastrojowe pejzaże, głównie tatrzańskie. Twórczość literacką również związał z Tatrami (*Na przełęcz*).

90. rocznica śmierci

8 września Dzień Dobrej Wiadomości.

9 września Międzynarodowy Dzień Walki z Analfabetyzmem, ustanowiony przez UNESCO w 1965 r., obchodzony na świecie od 1966 r.

12.09 zmarł w Krakowie **Jan Izydor Sztayndynger** (ur. 1904), poeta, satyryk, ceniony twórca licznych fraszek, autor sztuk dla dzieci, tłumacz literatury niemieckiej. Wydał dla dzieci m.in. *Wspomnienia dla wnuczki*.

35. rocznica śmierci

14.09 urodził się **Wiktor Zin**, historyk sztuki, architekt, prowadził popularny cykl telewizyjny „Piórkiem i węglem”. Liczne wydawnictwa książkowe popularyzujące wiedzę o architekturze.

80. rocznica urodzin

18.09 zmarła **Katherine Anne Porter** (ur. 1894), pisarka amerykańska, autorka opowiadań o ludziach środowiska amerykańskiego Południa m.in. *Wino o Południu*, powieści *Statek szaleńców*.

25. rocznica śmierci

21.09 zmarła **Klementyna Hoffmanowa z Tańskich** (ur. 1798), pisarka, pedagog, tłumacz, wydawca. Pierwsza w Polsce autorka książek dla dzieci i młodzieży.

160. rocznica śmierci

25.09 zmarł **Erich Maria Remarque** (ur. 1909), znakomity pisarz niemiecki. Autor m.in. powieści *Na Zachodzie bez zmian* i *Łuk Tryumfalny*.

35. rocznica śmierci

26.09 zmarł **Alberto Moravia** (ur. 1907), pisarz włoski. Rozgłos przyniosły mu utwory *Rzymianka, Konformista, Pogarda* jako krytyka konwenansów i obyczajowości włoskiego społeczeństwa.

15. rocznica śmierci

26.09 zmarł **Béla Bartók** (ur. 1881), kompozytor węgierski, jeden z czołowych twórców muzyki XX w. Komponował opery („Zamek Sino-brodego”), balety („Cudowny mandaryn”), koncerty, utwory fortepianowe. Inspirowała go muzyka ludowa węgierska, słowacka, serbska, chorwacka i rumuńska.

60. rocznica śmierci

27 września Międzynarodowy Dzień Turystyki, obchodzony od 1980 r. na wniosek Światowej Organizacji Turystyki.

PAŹDZIERNIK

1 października Międzynarodowy Dzień Muzyki, ustanowiony w 1975 r. z inicjatywy Międzynarodowej Rady Muzyki.

3.10 urodził się **Siergiej Jesienin**, poeta rosyjski; jego twórczość miała charakter refleksyjny i patriotyczny, liryka związana była z tradycją wsi rosyjskiej i jej przyrodą, był też autorem poematów (m.in. *Pugaczow*). Zginął śmiercią samobójczą w 1925 r.

110. rocznica urodzin

5.10 zmarł **Jacques Offenbach** (ur. 1819), francuski kompozytor, twórca klasycznej operetki francuskiej. Z około 100 jego utworów trwała popularność zyskały m.in. „Orfeusz w piekle” i „Piękna Helena”.

125. rocznica śmierci

6.10. zmarł w Warszawie **Julian Przyboś** (ur. 1901), poeta, eseista. W latach 1952-1955 był dyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej. Czołowy twórca powojennej Awangardy Krakowskiej.

35. rocznica śmierci

8.10 zmarła **Maria Konopnicka** (ur. 1842), poetka, nowelistka, tłumaczka. Autorka licznych utworów dla dzieci. Jej twórczość miała przełomowe znaczenie w rozwoju polskiej literatury dziecięcej.

95. rocznica śmierci

19.10 zmarł **Jonathan Swift** (ur. 1667), pisarz angielski, autor m.in. powieści *Podróże Guliwera*.

260. rocznica śmierci

26.10 zmarła **Olga Boznańska** (ur. 15.04.1865), malarzka polska.

65. rocznica śmierci (w kwietniu **140.** rocznica urodzin)

26.10 zmarł **Carlo Collodi** (ur. 1826), pisarz włoski. Rozgłos przyniosły mu książki o wychowaniu i powieści dla dzieci, szczególnie zaś historia drewnianego pajacyka – Pinokia.

115. rocznica śmierci

LISTOPAD

6.11 urodził się **Ignacy Jan Paderewski** (zm. 1941), genialny polski pianista, kompozytor i polityk, działacz społeczny i narodowy. W 1919 r. był premierem i ministrem spraw zagranicznych. W tymże roku z ramienia Polski podpisał wersalski traktat pokojowy.

145. rocznica urodzin

7.11 urodził się **William Wharton**, malarz i pisarz amerykański, autor współczesnych powieści psychologicznych, piewca codzienności (*Tato, Ptasiak, Niezawinionie śmierci*).

80. rocznica urodzin

8.11 urodziła się **Margaret Mitchell** (zm. 1949), amerykańska pisarka, autorka niezwykle popularnej powieści *Przemiętło z wiatrem*.

105. rocznica urodzin

13.11 urodził się **Louis Stevenson** (zm. 1894), pisarz angielski pochodzenia szkockiego. Jego utwory pełne są tajemniczości, egzotyki i sensacji, autor m.in. powieści: *Wyspa skarbów, Porwany za młodu*.

155. rocznica urodzin

17.11 zmarł **Bernardo Belotto**, zwany **Canaletto** (ur. 1720), malarz włoski, tworzący na dworze Stanisława Augusta Poniatowskiego. Jego cykle widoków Warszawy stanowiły cenny dokument ikonograficzny przy rekonstrukcji zniszczonych podczas II wojny światowej zabytków stolicy.

225. rocznica śmierci

20.11 zmarł **Stefan Żeromski** (ur. 1864), pisarz, dramaturg, uznany za największego twórcę nowoczesnej prozy polskiej m.in. *Syzyfowe prace, Popioły, dramaty Uciekla mi przepióreczka*.

80. rocznica śmierci

20.11 zmarł hrabia **Lew Tolstoj** (ur. 1828), wybitny pisarz rosyjski (*Anna Karenina i Wojna i pokój*).

95. rocznica śmierci

21 listopada Światowy Dzień Telewizji.

24.11 urodził się **Xawery Dunikowski** (zm. 1964), rzeźbiarz i malarz, jeden z najwybitniejszych twórców rzeźby polskiej; autor m.in. cyklu „Głowy Wawelskie”.

130. rocznica urodzin

25 listopada Światowy Dzień Pluszowego Misia.

26.11 zmarł **Adam Mickiewicz** (ur. 1798), wieszcz narodowy, autor m.in. *Ody do młodości, Konrada Wallenroda, Sonetów Krymskich, Dziadów i Pana Tadeusza*.

150. rocznica urodzin

27.11 urodził się **Walery Przyborowski** (zm. 1913), powieściopisarz, publicysta, historyk. Jest autorem licznych prac o powstaniu styczniowym. Popularność wśród dzieci i młodzieży zyskały jego powieści historyczne, mające charakter wojenno-przygodowy np. *Szwależer Stach, Bitwa pod Raszynem, Szwedzi w Warszawie, Król Krak i królowa Wanda*.

160. rocznica urodzin

30.11 urodził się **Mark Twain** (zm. 21.04.1910), pisarz amerykański, dziennikarz, autor licznych utworów dla dzieci i młodzieży.

170. rocznica urodzin (w kwietniu **95.** rocznica śmierci)

GRUDZIEŃ

5.12 zmarł **Władysław Reymont** (ur. 1867), pisarz, laureat Nagrody Nobla w 1924 r., autor m.in. powieści obyczajowych *Chłopi* oraz historycznych *Rok 1794*.

80. rocznica śmierci

5.12 zmarł **Aleksander Dumas** (ojciec – ur. 1802), powieściopisarz i dramaturg francuski, znany przede wszystkim jako autor powieści historyczno-przygodowych.

135. rocznica śmierci

8.12 zmarł **Tadeusz Kantor** (ur. 16.04.1915) – kilkanaście godzin po próbie swojego ostatniego spektaklu „Dzisiaj są moje urodziny”. Był malarzem, grafikiem, scenografem, reżyserem.

15. rocznica śmierci (w kwietniu **90.** rocznica urodzin)

12.12 urodził się **Jeremi Przybora** (zm. 3/4.03.2004), pisarz, satyryk współtwórca z Jerzym Wasowskim „Kabaretu Starszych Panów”.

90. rocznica urodzin (w marcu **1.** rocznica śmierci)

12.12 urodził się **Jan Kasprówic** (zm. 1926), poeta, autor dramatów, wierszy, poematów oraz prozy poetyckiej. Zwłaszcza słynne *Hymny* i *Salve Regina*. Przekładał utwory Ajschylosa i Shakespeare’a.

145. rocznica urodzin

16.12 urodził się **Ludwig van Beethoven** (zm. 1827), niemiecki kompozytor, jeden z największych twórców muzyki; m.in. oratoria, msze, symfonie („Sonata Księżycowa”).

235. rocznica urodzin

21.12 zmarł **Francis Scott Fitzgerald** (ur. 1896), pisarz amerykański; do najpopularniej-

szych jego utworów należą m.in.: *Wielki Gatsby*, *Ostatni z wielkich*, *Czula jest noc*.

65. rocznica śmierci

30.12 urodził się **Rudyard Kipling** (zm. 1936), pisarz angielski, laureat Nagrody Nobla (1907). Niektóre jego utwory weszły do kanonu lektur dla młodzieży na całym świecie, m.in.: *Księga dżungli*, *Druga księga dżungli*.

140. rocznica urodzin

31.12 urodził się **Tadeusz Breza** (zm. 19.05.1970), prozaik, eseista, krytyk teatralny.

100. rocznica urodzin (w maju **35.** rocznica śmierci)

ATOMIRA KUBISA

Książnica Pomorska im. St. Staszica
w Szczecinie

LAUREACI LITERACKIEJ NAGRODY NOBLA

Kalendarz rocznic 2005

STYCZEŃ

Thomas Stearns Eliot 4.01.: 40. rocznica śmierci – 1965. Urodził się 26.08.1888 r., poeta, dramaturg i eseista angielski. Pisał o sobie: „klasyzysta w literaturze, rojalista w polityce, anglokatolik w religii”. Wyróżniony literacką Nagrodą Nobla „za wybitny wkład nowatorski we współczesną poezję”. Utwory wydane w Polsce: *Coc-tail party* (1999), *Jalowa ziemia* (1989), *Koty* (1995), *Kto to jest klasyk i inne eseje* (1998), *Mord w katedrze* (1988), *Szepty nieśmiertelności* (2001), *Szkice krytyczne* (1972), *Szkice literackie* (1963), *Wiersze o kotach* (1970), *Wybór dramatów* (1982), *Wyspy na jeziorze* (1988). Pisał eseje o takich twórcach, jak: Szekspir, Dante, John Donne.

Nagroda Nobla w 1948 r.

Gao Xingjian 4.01.: 65. rocznica urodzin – 1940. Chiński poeta, dramaturg, pisarz, eseista, krytyk literacki, teoretyk dramatu i powieści, reżyser, choreograf, muzyk, malarz i ilustrator. Nagrodę Nobla otrzymał w uznaniu dla nowatorskiego poszukiwania form i środków wyrazu oraz za wzbogacenie dramatu i literatury chińskiej poprzez inspirację innymi prądami i podkreślenie indywidualizmu. Najważniejsza jego powieść to *Góra dusz*. Autor sztuk: *Dzik i człowiek*, *Gwiazdy w zimną noc*, *Kopista*, *Przyjaciele*, *Sygnal ostrzegawczy*, *Ucieczka*.

Nagroda Nobla w 2000 r.

Derek Walcott 23.01.: 75. rocznica urodzin – 1930. Poeta i dramaturg karaibsko-brytyjski. Autor sztuk, które są syntezą elementów anglo-

-amerykańskich i europejskich z karaibskimi. Uznany za odnowiciela gatunku epickiego. Naj-słynniejszy, to epos pt. *Omeros* wydany w 1990 r., wzorowany na antycznej *Odysei*. W Polsce znany głównie z przekładów utworów drukowa-nych na łamach czasopism.

Nagroda Nobla w 1992r.

Kenzaburo Ōe 31.01.: 70. rocznica urodzin – 1935. Pisarz i eseista japoński. Wyróżniony Nagrodą Nobla „za siłę i poezję w tworzeniu wyima-ginowanego świata, w którym życie i mit składają się na poruszający obraz sytuacji człowieka we współczesnym świecie”. Autor utworów: *Cień wschodzącego słońca* (1972), *Futbol ery Manen* (1995), *Sprawa osobista* (1964), *Tydzień świętego mozołu* (1986).

Nagroda Nobla w 1994 r.

LUTY

Sinclair Lewis 7.02.: 120. rocznica urodzin – 1885. Zmarł 10.01.1951r., powieściopisarz i no-welista amerykański. Nagrodzony „za potężną i wyrazistą sztukę prozatorską oraz rzadką umie-jętność tworzenia za pomocą satyry i humoru no-wych typów i charakterów. Utwory: *Babbitt* (wyd. pol. 1927), *Elmer Gantry* (1987), *Królewska krew* (1949-1950), *Małżeństwa* (1947), *Min-esota diary 1942-1946* (2000), *Ulica Główna* (1995).

Nagroda Nobla w 1930 r.

John Maxwell Coetzee 9.02.: 64. rocznica urodzin – 1940. Pisarz południowoafrykański. Obecnie wykłada na Uniwersytecie w Adelajdzie, w Australii. Wyróżniony przez Akademię

Szwedzką „za książki, które odznaczają się analityczną błyskotliwością i wymownymi dialogami”. Tematyka jego utworów dotyczy głównie problemów dyskryminacji i rasizmu na świecie, a w szczególności dziedzictwa apartheidu. Utwory: *Czekając na barbarzyńców* (2003), *Foe* (1996), *Hańba* (2003), *Mistrz z Petersburga* (1997), *W sercu kraju, Życie i czasy Michaela K.; Foe* (1996) [zbiór trzech powieści], *Żywyte zwierzę* (2004).

Nagroda Nobla w 2003 r.

Samuel Josef Agnon właściwe nazwisko Samuel Josef Chalewi Czaczkes. **17.02: 35. rocznica śmierci – 1970.** Urodził się 17.07.1888 r., prozaik hebrajski. Otrzymał Nagrodę Nobla „za głęboko oryginalną sztukę prozatorską przenikniętą żydowskimi motywami ludowymi”. *Od Buczacza do Jerozolimy* (1995). [Także przekłady utworów na łamach polskich czasopism].

Nagroda Nobla w 1966 r.

Jorgos Seferis właściwe nazwisko Jorgos Stilianos Seferiadis. **29.02: 105. rocznica urodzin – 1900.** Zmarł 20.09.1971 r., poeta i eseista grecki. Uhonorowany Nagrodą Nobla „za wybitne utwory liryczne, oddające pokłon światu starożytnych Hellenów”. Polskie przekłady utworów w *Antologii poezji greckiej* (1970).

Nagroda Nobla w 1963 r.

MARZEC

Ivo Andrić 13.03.: 30. rocznica śmierci – 1975. Urodził się 10.10.1892 r., poeta, nowelista i powieściopisarz jugosłowiański. Nagrodzony za „siłę daru epickiego”, pozwalającą w całej pełni odsonić ludzkie losy i problemy związane z historią jego kraju. Utwory: *Dom na odludziu* (1979), *Konsulowie ich cesarskich mości* (1977), *Most na Drinie* (1995), *Opowiadania o bracie Piotrze* (1977), *Orner – pasza Latas* (1983) *Panna* (1962), *Portret rodzinny i inne opowiadania* (1988), *Pragnienie* (1957), *Przekłete podwórze* (1959), *Wakacje na południu* (1988).

Nagroda Nobla 1961 r.

Paul Heyse 15.03: 175. rocznica urodzin – 1830. Zmarł 2.04.1914 r., poeta, nowelista, dramaturg i powieściopisarz niemiecki. Uhonorowany Nagrodą Nobla „za artyzm i idealizm, które demonstrował na przestrzeni całej swojej długiej i płodnej twórczo drogi”. Utwory: *Cztery kobiety* (wyd. pol. 1928), *Wesele na Capri* (1924).

Nagroda Nobla w 1910 r.

Selma Lagerlof 16.03: 65. rocznica śmierci – 1940. Urodziła się 20.11.1858 r., powieściopisarka i nowelistka szwedzka. Nagrodę Nobla

otrzymała „w hołdzie wielkiemu idealizmowi, błyskotliwej wyobraźni i duchowej przenikliwości, które wyróżniają jej utwory”. *Chusta Świętej Weroniki* (2000), *Cudowna podróż* (2000), *Gösta Berling* (1994), *Legends Chrystusowe* (2000), *Ptaszek rudzik* (2000), *Tętniące serce* (1992), *Ucieczka do Egiptu* (2000), *Widzenie cesarza* (2000).

Nagroda Nobla w 1909 r.

KWIECIEŃ

Jean Paul Sartre 15.04.: 25. rocznica śmierci – 1980. Urodził się 21.06.1905 r., powieściopisarz, dramaturg, eseista i filozof francuski. Akademia Szwedzka przyznała mu Nagrodę Nobla „za bogatą w idee, przesiąkniętą duchem wolności i poszukiwaniami prawdy twórczością mającą ogromny wpływ na nasze czasy. Utwory: *Czas nadziei* (1996), *Czym jest literatura* (1968), *Dramaty* (1957), *Drogi wolności* (1957-1958), *Idiota w rodzinie* (2000), *Intymność i inne opowiadania*, (1992), *Marksizm i egzystencjalizm* (1983), *Mdłości* (1974), *Mur* (1999), *Problem bytu i nicości. Egzystencjalizm jest humanizmem* (2001), *Rozważania o kwestii żydowskiej* (1957), *Słowa* (1997), *Trojanki* (1984), *Wyobrażenie* (1970).

Nagroda Nobla przyznana w 1964 r., ale nie przyjęta.

MAJ

Josif Brodski 24.05.: 65. rocznica urodzin – 1940 r. Zmarł 28.01.1996 r. Poeta i eseista rosyjski. Od 1972 r. zamieszkał w USA. Uhonorowany Nagrodą Nobla za „uniwersalne wartości całokształtu twórczości literackiej, odznaczające się jasnością myśli i poetycką siłą”. Utwory: *Dwadzieścia sonetów do Marii Stuart* (1993), *Dyptyk petersburski, czyli przewodnik po przemianowanym mieście* (2003), *Fin de siècle* (1996), *Lustro weneckie* (1993), *Marmur* (1993), *Mniej niż ktoś* (1989), *82 wiersze i poematy* (1989), *Pochwała nudy* (1996), *Poezje wybrane* (1996), *Rozmowa w zimie* (2001), *Świat poety. Rozmowy z Josifem Brodskim* (2001), *Wiersze i poematy* (1979), *Wiersze ostatnie* (1998), *Znak wodny* (1993).

Nagroda Nobla w 1978 r.

Michaił Aleksandrowicz Szołochow 25.05.: 100. rocznica urodzin – 1905. Zmarł 21.02.1984 r., powieściopisarz rosyjski. Wyróżniony Nagrodą Nobla „za siłę artystyczną i prawdziwość epepei o dośnim kozactwie w przełomowych dla Rosji czasach” *Cichy Don* (1984), *Los człowieka* (1987), *Opowiadania znad Donu* (1958), *Słowo o ojczyźnie* (1951), *Zaorany ugór* (1961).

Nagroda Nobla w 1965 r.

Borys Pasternak 30.05.: 45. rocznica śmierci – 1960. Urodził się 10.02.1890 r., powieściopisarz i poeta rosyjski. Wyróżniony literacką Nagrodą Nobla za „znaczące osiągnięcia we współczesnej poezji lirycznej, a także za kontynuowanie tradycji wielkiej prozy epickiej”. Utwory: *Doktor Żywago* (2004), *Poezje wybrane* (1987).

Nagroda Nobla w 1958 r. Pod naciskiem władz nie przyjęta.

LPIEC

Heinrich Böll 16.07.: 20. rocznica śmierci – 1985. Urodził się 21.12.1917 r., prozaik niemiecki. Nagrodę Nobla otrzymał „za twórczość, w której szeroki ogląd rzeczywistości łączy się z wielką sztuką tworzenia charakterów”. Autor utworów: *Anioł milczał* (1997), *Bilard o wpół do dziewiątej* (2000), *Chleb najwcześniejszych lat* (1957), *Dziennik irlandzki* (1996), *Gdzie byłeś Adamie?* (1989), *I nie poskarżył się ani jednym słowem* (1956), *Kim wreszcie ten chłopak ma zostać i in. opowiadania* (1985), *Kobiety na tle krajobrazu z rzeką* (1989) [powieść w formie dialogów i rozmów z samym sobą], *Koniec podróży służbowej* (1969), *Nie strzeżone progi* (1957), *Opiekuńcze oblężenie* (1993), *Opuszczenie oddziału* (1970), *Portret grupowy z damą* (1993), *Śmierć Lohengrina i inne opowiadania* (1977), *Utracona część Katarzyny Blum* (1979), *Zwierzenia kłowna* (1987).

Nagroda Nobla w 1972 r.

Eyvind Johnson 20.07.: 105. rocznica urodzin – 1900. Zmarł 25.08.1976 r., prozaik szwedzki. Wyróżniony Nagrodą Nobla za „sztukę powieściową przegładającą się w czasie i przestrzeni i służącą wolności”. Utwory: *Chmury nad Matapontem* (1981), *Czasy jego wysokości* (1976), *Fale przyboju* (1975), *Powieść o Olofie* (1977).

Nagroda Nobla w 1974 r.

SIERPIEŃ

Thomas Mann 12.08.: 50. rocznica śmierci – 1955. Urodził się 6.06.1875 r., prozaik niemiecki. Uhonorowany Nagrodą Nobla za powieść *Buddenbrookowie*. Inne popularne utwory tego autora: *Czarodziejska góra* (2002), *Doktor Faustus* (2003), *Dostojewski z umiarem i inne eseje* (2000), *Dzienniki* (1995), *Eseje* (1998), *Jak powstał doktor Faustus. Powieść o powieści, Józef i jego bracia* (1997), *Królewska wysokość* (1989), *Listy 1889-1936* (wyd. pol. 1966-1973), *Lotta w Weimarze* (1997), *Moje czasy* (2002), *Oszukana* (1958), *Tonio Kröger i inne opowiadania* (1987), *Wybór nowel i esejów* (1975), *Wybraniec* (1998), *Wyznania hochsztaplera Feliksa Krulla* (1998).

Nagroda Nobla w 1929 r.

Francis Mauriac 1.09.: 35. rocznica śmierci – 1970. Urodził się 11.10.1885r., powieściopisarz, dramaturg i poeta francuski. Nagrodzony literacką Nagrodą Nobla za „głębką przejrzystość duchową i siłę artystyczną, z którą ukazuje w swoich powieściach dramat ludzkiego życia”. Utwory: *Bloc-notes. Notatnik z lat 1953-1970* (1979), *Bóg i złoty cieciek* (1958), *Ciało i krew* (1947), *Cierpienia i szczęście chrześcijanina* (1958), *Ciężkie okowy dzieciństwa* (1985), *Faryzeuszka* (1990) *Galigai* (1984), *Jagnię* (1990), *Kłębowisko żmij* (1983), *Koniec nocy* (1956), *Listy 1904-1969* (1989), *Nowy pamiętnik życia wewnętrznego* (1964), *Pustynia miłości* (1974), *Świat w Wenecji, Mario i czarodziej* (1992), *Teresa Desqueyroux* (1984), *Tristan* (1992), *Uprzywilejowani, Zamienione głowy* (1992), *Życie Jezusa* (1937), *Życie Racine'a* (1959).

Nagroda Nobla w 1952 r.

LISTOPAD

George Bernard Shaw 2.11.: 55. rocznica śmierci – 1950. Urodził się 26.07.1856 r., dramaturg i prozaik angielski pochodzenia irlandzkiego. Uhonorowany Nagrodą Nobla za „twórczość naznaczoną idealizmem i humanizmem, za przenikliwą satyrę, która często łączy się z wyjątkowym pięknem poetyckim”. Utwory: *Cezar i Kleopatra* (1921), *Dom serc złamanych* (1930), *Kandyda* (1906), *Pigmalion* (1914), *Profesja Pani Warren* (1904), *Szczygli zaulek* (1908), *Święta Joanna* (1924), *Uczeń diabła* (1903), *Żołnierz i bohater* (1904).

Nagroda Nobla w 1925 r.

GRUDZIEŃ

Władysław Stanisław Reymont 5.12.: 80. rocznica śmierci – 1925. Urodził się 7.05.1867 r., pisarz i publicysta polski. Literacką Nagrodę Nobla otrzymał za cykl epicki pt. *Chłopi*. Inne utwory: *Burza* (1979), *Dziwna opowieść i inne nowele* (2000), *Nowele* (2003), *Fermenty* (1897), *Komediantka* (1989), *Korespondencja 1890-1925* (2002), *Listy do Wandy Toczyłowskiej z lat 1907-1912* (1981), *Marzyciel* (2003) *Miłość i katastrofa. Listy do Wandy Szczukowej* (1978), *Pewnego dnia i inne nowele* (1990), *Pielgrzymka do Jasnej Góry* (2000), *Pisma* (1980), *Rok 1794* (1980), *Suka* (1993), *Wampir* (2003), *Z ziemi chełmskiej wrażenia i notatki* (1998), *Ziemia obiecana* (2004).

Nagroda Nobla w 1924 r.

Poradnik BIBLIOTEKARZA nr 11 (656), 2004

W NUMERZE

- 2 Stanowisko Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich wobec Narodowego Programu Kultury „Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki” na lata 2004-2013
- PROBLEMY • DOŚWIADCZENIA • OPINIE**
- Ewa Raczyńska 3 Dysleksja jest wszędzie
Franciszek Czajkowski 8 Ku bibliotekom bez barier dla osób z niepełnosprawnościami. Część 3
- Dorota Szumilas 12 Odsyłacze do haseł przedmiotowych rozwiniętych a interakcja użytkownik – katalog
- Prawo w bibliotece*
Lucjan Biliński 16 Nowy kształt Karty Nauczyciela
- RELACJE**
Magdalena Budkowska 19 Nowoczesne zarządzanie w bibliotekach
- KSIĄŻKI**
Świat książki dziecięcej
Izabela Kieltyk-Laborowska 20 Cudze chwalicie, swego nie znacie – sami nie wiecie co posiadacie
21 Pomocny „Biblioterapeuta”
22 Noblistka Jelinek
- Sylvia Kamińska
Kalejdoskop
Bogdan Klukowski
- BIBLIOTEKA • ŚRODOWISKO**
23 Europejski Rok Niepełnosprawnych w Legnickiej Bibliotece Publicznej
24 Jesteśmy sobie nawzajem potrzebni. Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych w MBP w Katowicach
28 Oddział Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych w PiMBP w Chełmży
29 Jubileuszowa nagroda im. Anny Platto dla biblioteki z Lublina
- Bożena Przydacz
Elżbieta Nowacka
Zdzisław Bieleń
- Z WARSZTATU METODYKA**
31 Booktalking może przygotować każdy – rady dla początkujących gawędziarzy. Cz. 2.
33 Dysleksja. Zestawienie bibliograficzne
36 Style w architekturze. Lekcja biblioteczna dla klas licealnych
38
- Hanna Langer
Józefa Drozdowska
Jolanta Błaszczuk,
Jadwiga Granosik
Wi@domości
Dodatki
Atomira Kubisa
Grażyna Bilka
- Kalendarium rocznic na 2005 rok
Laureaci literackiej Nagrody Nobla. Kalendarz rocznic 2005

Spisy treści „Poradnika Bibliotekarza” dostępne w Internecie pod adresem <http://ebib.oss.wroc.pl/czasopisma/czas2.html> „Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy”. Informujemy również naszych Czytelników, że mogą korzystać z adresu poczty e-mail: wyd.sbp-portal@wp.pl; sprzedaz_sbp@wp.pl

Stanowisko Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich wobec Narodowego Programu Kultury „Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki” na lata 2004-2013

Podjęcie inicjatywy opracowania i opublikowanie projektów Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz Narodowego Programu Kultury „Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki” na lata 2004-2013 to wydarzenie ważne w działalności Ministerstwa Kultury. Wykazuje ono bowiem wolę zmian w dotychczasowej polityce kulturalnej państwa, co odpowiada powszechnym oczekiwaniom.

W środowisku bibliotekarskim i wśród członków Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich opublikowanie obydwu dokumentów wywołało ożywioną dyskusję, w której skupiano uwagę zarówno na szczegółowych zapisach, zwłaszcza kontrowersyjnych, jak i bardziej ogólnych, budzących zdecydowanie mniejsze emocje.

Zwracano uwagę, że jest to pierwsza od wielu lat próba opracowania projektu strategii kultury w Polsce, która ma szansę zapoczątkować zmianę dotychczasowego stosunku władz państwowych do roli kultury w życiu narodu. Z satysfakcją odczytano zawarte w obydwu dokumentach preferowanie książki i czytelnictwa, i to w projektach działań długofalowych, a nie tylko doraźnych. Uznanie kultury za jeden z istotniejszych czynników stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego kraju powitano z nadzieją na rychłe wyciągnięcie praktycznych finansowych konsekwencji z tego stwierdzenia. Udział ekonomistów i socjologów kultury w opracowaniu dokumentów okazał się korzystny, umożliwiając bardziej wszechstronne zdiagnozowanie obecnego stanu kultury nowocześniejszymi narzędziami, zwłaszcza jego aspekty ekonomiczne. Niestety, nie doprowadził jednak do jasnego określenia źródeł sfinansowania strategii programów, co wymaga doprecyzowania.

Natomiast nieobecność w tym zespole bibliotekarzy, a zwłaszcza bibliotekoznawców i specjalistów w zakresie informacji z ośrodków akademickich, spowodowała nieuwzględnienie wielu istotnych danych i ważnej literatury przedmiotu, pozbawiła opisany stan bibliotek i czytelnictwa odniesień historycznych i międzynarodowych, co praktycznie uniemożliwia jego prawidłową ocenę i prawidłowe wnioskowanie, zwłaszcza w perspektywie długofalowej, a ponadto fatalnie zaciążyła nad propozycjami dotyczącymi bibliotek i czytelnictwa, stając się źródłem błędnych interpretacji, pomyłek i propozycji nie do przyjęcia.

Doceniając inicjatywę Ministerstwa Kultury, która zaowocowała opracowaniem ważnego projektu strategii rozwoju kultury w Polsce, opowiadamy się za kontynuacją podjętych prac.

Prace powinny być także kontynuowane nad Narodowym Programem Kultury „Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki” na lata 2004-2013. Dokument ten, mimo jego słabości, może stanowić dobry punkt wyjścia do dalszych dyskusji i prac, chociażby przez to, że dotychczasowa dyskusja i zgłaszane w jej toku krytyczne uwagi uświadomiły zapewne zespołowi autorskiemu zakres propozycji nie do przyjęcia (m.in. odpłatność za wypożyczenia, centralny zakup książek, powoływanie nowych instytucji do niejasno określonych zadań, niejasność przyjętych mechanizmów rozdziału środków, łączenie bibliotek z innymi instytucjami itp.) i że bez udziału w tych pracach bibliotekarzy i specjalistów w zakresie informacji nie da się zaproponować racjonalnych rozwiązań na przyszłość, ani też uwzględnić wszystkich ważnych problemów, np. jak ma być kształtowana sieć bibliotek publicznych w przyszłości, co samo pojęcie sieci w odniesieniu do tego rodzaju bibliotek ma oznaczać, jak ma być tworzona sieć komputerowa i rozbudowywane usługi informacyjne, by biblioteki mogły sprostać wyzwaniom społeczeństwa informacyjnego.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich deklaruje gotowość uczestniczenia w dalszych pracach nad dokumentami dotyczącymi strategii rozwoju kultury oraz promocji czytelnictwa i sektora książki. Jesteśmy gotowi zaproponować udział w tych pracach specjalistów, którzy – naszym zdaniem – mogą wnieść do zespołów autorskich niezbędną wiedzę, umiejętności i doświadczenie.

**Zarząd Główny
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich**

Dysleksja jest wszędzie

EWA RACZYŃSKA

Co bibliotekarz wiedzieć powinien

W obecnych czasach, w dobie komputerów, Internetu, szybkiego dostępu do informacji i nowych jej nośników, biblioteki powinny wychodzić naprzeciw potrzebom swych użytkowników. Wśród nich są także dyslektycy, którzy ze względu na swoje trudności z czytaniem niechętnie je odwiedzają. Chcąc pozyskać tę grupę czytelników i zachęcić do korzystania z naszych usług, bibliotekarze powinni wiedzieć, jakie rodzaje materiałów wydawane są z myślą o niej.

Dla osób, które – z racji swej niepełnosprawności lub ograniczonej sprawności językowej czy niewielkich możliwości czytelnicy – nie są w stanie korzystać z książki w tradycyjnej postaci, powstają jej niekonwencjonalne formy.

Jednym z terminów używanych na określenie takich materiałów jest nazwa „specjalne materiały czytelnice”. Do grupy tej oprócz książek brajlowskich, książek z dużą czcionką, obrazkowych, dotykowych, książek na dyskach i CD-ROM-ach, a także książek na wideo i książek podwójnej wizji zalicza się również książki mówione oraz publikacje literatury „łatwej w czytaniu”. Te dwie ostatnie formy są z powodzeniem wykorzystywane przez dyslektyków.

Książki mówione to książki nagrane na kasety magnetofonowe i czytane przez lektora. Nagrywane są w Zakładzie Nagrań i Wydawnictw Polskiego Związku Niewidomych z przeznaczeniem dla osób niewidomych lub mających problemy ze wzrokiem. Korzystają z nich głównie osoby starsze. Większość publikacji stanowi literatura piękna (klasyka i współczesna), ale są także m.in. książki historyczne, przyrodnicze oraz część literatury przeznaczonej dla dzieci (bajki). Wiele pozycji jest lekturą szkolną, co sprawia, że są pomocne dzie-

ciom i młodzieży z dysleksją. Dyslektycy jednak korzystają z nich niejako „przy okazji”.

Drugą formą są publikacje materiałów „łatwych w czytaniu”, które można zdefiniować w dwojaki sposób. Definicje te nieznacznie różnią się między sobą. „Pierwsza mówi, że są to językoznawcze adaptacje tekstów, czyniące je łatwiejszymi do czytania aniżeli przeciętny tekst, ale nie łatwiejszymi do rozumienia. Druga określa publikacje „łatwe w czytaniu” jako adaptacje, czyniące zarówno czytanie, jak i rozumienie łatwiejszym”.

Do grupy odbiorców tych wydawnictw należą m.in. osoby upośledzone umysłowo, niesłyszące, a także słabo władające danym językiem (emigranci, mniejszości narodowe) oraz mające problemy z czytaniem (m.in. dyslektycy).

Początki wydawania takich publikacji wywodzą się z krajów skandynawskich.

„W Szwecji książki tego typu publikuje się już od 1968 r., natomiast czasopismo „8 SIDOR” – od 1984 r.”¹

W Polsce książki „łatwe w czytaniu” wydawane są za sprawą działającego od 1984 r. przy WBP i Książnicy Miejskiej w Toruniu – Ośrodka Czytelnictwa Osób Chorych i Niepełnosprawnych, który był inicjatorem tego przedsięwzięcia.

Początki były trudne. Próba wydawania książek drukowanych dużą czcionką z przeznaczeniem dla osób ze słabym wzrokiem nie wzbudziła zainteresowania i zakończyła się niepowodzeniem. Dopiero po założeniu Fun-

¹ Guidelines for easy-to-read materials: under the auspices of the IFLA Section Serving Disadvantaged Persons, Comp. And ed. By B.I. Tronbacke. The Hague 1997 s. 1 cytuję za: M. Fedorowicz: *Materiały łatwe w czytaniu - historia, adresaci, wytwórcy*. W: *Biblioterapia i czytelnictwo w środowiskach osób niepełnosprawnych*. Zbiór studiów. Pod red. B. Woźniczki-Paruzel. Toruń 2001 s. 99.

² M. Fedorowicz: *Materiały łatwe w czytaniu - historia, adresaci, wytwórcy*. W: *Biblioterapia i czytelnictwo...* Op. cit., s. 102.

dacji Literatury „Łatwej w Czytaniu” w 1991 r. udało się osiągnąć cel.

Założycielami Fundacji są rodzice dzieci niepełnosprawnych, pedagodzy i bibliotekarze. Cel Fundacji to przede wszystkim „rozwijanie świadomości społecznej o znaczeniu czytania jako niezbędnego elementu leczenia i rehabilitacji osób niepełnosprawnych” oraz „wydawanie alternatywnych materiałów bibliotecznych, m.in. bitów inteligencji, kart wyrazowych i właśnie książek łatwych w czytaniu”, a także „promocja tych materiałów w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i oświatowych, w bibliotekach i bezpośrednio wśród rodziców i wychowawców dzieci upośledzonych umysłowo”³.

Fundacja wydała kilka tytułów książek łatwych w czytaniu, takich jak: *Na ulicy, W sklepie, W kościele, W bibliotece, Na poczcie, U lekarza, Jadę autobusem, Jadę tramwajem*. Część książek ukazała się w dwóch wersjach: obok tekstu drukowanego, tekst podany również w języku migającym.

Na lewej stronie książki znajduje się zwięzły, maksymalnie dwuzdaniowy tekst, a na prawej kolorowe zdjęcie dokładnie ten tekst odwzorujące. Bohaterami fotografii są zwykle dzieci niepełnosprawne, czyli główni adresaci tych książek.

Rozpoznawanie książek łatwych w czytaniu ułatwia logo umieszczone na dolnej okładce.

Dystrybucja książek publikowanych przez Fundację Literatury „Łatwej w Czytaniu” odbywa się na trzy sposoby. Pierwszym jest promocja nowego tytułu z udziałem zaproszonych osób (rodziców dzieci niepełnosprawnych, pedagogów, psychologów, nauczycieli i bibliotekarzy), zorganizowana przed rozpoczęciem oficjalnej sprzedaży.

Książki można również kupić w siedzibie Fundacji lub zamówić drogą pocztową. Kupują je ośrodki szkolno-wychowawcze, ośrodki czytelnictwa chorych i niepełnosprawnych, biblioteki publiczne oraz szkoły.

Głównymi odbiorcami tej literatury są wprawdzie dzieci niepełnosprawne umysłowo, ale chętnie korzystają z nich również dzieci uczące się czytać lub takie, którym lektura sprawia trudności.

Z innym pomysłem wystąpiło Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne zajmujące się

głównie wydawaniem książek z dziedziny psychologii i psychoterapii. W 1998 r. rozszerzyło swoją ofertę o serię «Lektury dla tych, którym czytanie sprawia trudności», skierowaną głównie do dzieci dyslektycznych, ich rodziców i nauczycieli.

Książki wydane w ramach tej serii to efekt współpracy zespołu nauczycieli polonistów i psychologów.

Jest to inna metoda trafienia do uczniów z propozycją lektur szkolnych, zwykle nie lubianych i bardzo często nie czytanych. Duchowy patronat nad tą serią objęła prof. Marta Bogdanowicz, ówczesna przewodnicząca, a obecnie wiceprzewodnicząca Polskiego Towarzystwa Dysleksji⁴. W 1999 r. zmieniono nazwę serii i obecnie nosi ona tytuł «Lektury, które chce się czytać».

W każdej książce z tej serii znajduje się skrócony tekst utworu z zachowaniem chronologii wydarzeń i języka utworu oryginalnego. Ponieważ wydawnictwo to jest adaptacją, po tytule podaje się informację, iż zostało przygotowane na jego podstawie, np. *Szyfowe prace* na podstawie powieści Stefana Żeromskiego opracował Maciej Orsza.

Właściwy tekst książek poprzedzony jest wstępem, którego autorką jest prof. M. Bogdanowicz. Zawiera cenne wskazówki dla rodziców, jak zachęcić dziecko do czytania oraz rady, jak pracować z książką. „Sposób pracy z książką należy dostosować do możliwości dziecka: wieku i stopnia trudności, jakie sprawia mu czytanie. Dorosły pracujący z dzieckiem musi sam eksperymentować i wybierać najlepsze rozwiązanie”⁵.

Marta Bogdanowicz proponuje zacząć czytanie od obejrzenia obrazków, które przybliżą dziecku temat książki, zainteresują je i zachęcą do lektury.

„Dobrze byłoby omówić z dzieckiem trudne wyrazy występujące w tekście, zanim jeszcze zacznie ono czytać. Wówczas dziecko, trafiając na nie podczas czytania, szybciej je zrozumie lub przypomni sobie, sięgając do „ściągawki” na marginesie (...). W przypadku, gdy dziecko ma duże trudności w czytaniu, można zaproponować mu „czytanie w parach”: dziecko z dorosłym lub z innym dzieckiem, na przy-

⁴ <http://dysleksja.univ.gda.pl>

⁵ M. Bogdanowicz: *Lektury dla tych, którym czytanie sprawia trudności*. „Biuletyn Informacyjny Oddziału Warszawskiego PTD” 1997 nr 9 s. 45.

³ S. Kubów: *Książki łatwe w czytaniu*. „Poradnik Bibliotekarza” 1997 nr 2 s. 25.

kład ze starszym bratem lub siostrą albo z kolegą”⁶.

Książki tej serii charakteryzują się przejrzystością tekstu. Wyrazy i zwroty mogące sprawiać dziecku trudności są w tekście zaznaczone i wyjaśnione na marginesie. Po każdym rozdziale znajduje się zestaw ćwiczeń pomocny w sprawdzeniu, w jakim stopniu dziecko zrozumiało tekst. Książki te zawierają również ilustracje, mają format 23,5 x 16,5 cm i miękką oprawę. Nazwa serii i oznaczenie poziomu szkolnego, na którym zalecana jest dana lektura umieszczona jest na okładce. Dotychczas wydano tytuły: *O krasnoludkach i o sierotce Marysi* (na podstawie baśni Marii Konopnickiej), *Szyfowe prace* (na podstawie powieści Stefana Żeromskiego), *Krzyżacy* (na podstawie powieści Henryka Sienkiewicza), *W pustyni i w puszczy* (na podstawie powieści Henryka Sienkiewicza), *Robinson Kruczoe* (na podstawie powieści Daniela Defoe), *Zemsta Aleksandra Fredry*.

Książki Gdańskiego Wydawnictwa Psychologicznego są do nabycia w księgarniach. Można je także zamówić telefonicznie, listownie albo skorzystać z pośrednictwa Internetu⁷.

Żyjemy w czasach nowych technologii komunikacyjnych i informacyjnych, kiedy narzędziem pracy stał się komputer zaopatrzone w różnorodne programy. Komputer stanowi też ogromną pomoc dla dyslektyków, robiących błędy w pisaniu odręcznym.

Wielu pedagogów uważa, iż dobrze opracowane programy komputerowe przeznaczone dla dyslektyków mogą być dużą pomocą w terapii dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu. „Komputer jest cierpliwy, „nie zderkuje się” mimo kolejnych potknięć ucznia, „nie będzie się śmiał” nawet z najgłępszego błędu oraz powtórzy wielokrotnie to samo zdanie, gdy zajdzie taka potrzeba, „nie irytując się” jak człowiek. Dlatego nauka przy jego pomocy staje się łatwiej przyswajalna dla ucznia”⁸.

Zrodził się więc pomysł opracowania programu przeznaczonego bezpośrednio do pracy z dziećmi dyslektycznymi wykorzystywa-

nego zarówno podczas zajęć reedukacyjnych, jak i do pracy w domu.

Tak powstał program o nazwie *Dyslektyk*, opracowany w ścisłej współpracy z Warszawskim Ośrodkiem Reedukacyjnym Targówek, gdzie był testowany w pracy z dziećmi. W chwili obecnej funkcjonują dwie wersje tego programu.

Pierwsza składa się z siedmiu odrębnych ćwiczeń. Trzy wspierają rozwój analizatora wzrokowego, wykorzystując w tym celu obrazki, kształty, krótkie słowa, które trzeba dopasować do siebie. Dwa ćwiczenia poprawiają sprawność analizatora słuchowego, a kolejne dwa sprawdzają znajomość ortografii. Różnią się one od siebie stopniem trudności oraz rodzajem używanych elementów (graficznych lub dźwiękowych).

Program zarządzający ćwiczeniami sprawia, że podczas pracy niepotrzebna jest kontrola osoby prowadzącej zajęcia, ponieważ bazując na wcześniej uzyskanych przez dziecko wynikach sam wybiera zestaw ćwiczeń o odpowiednim stopniu trudności.

Program *Dyslektyk* otrzymał rekomendację Warszawskiego Oddziału Nr 1 PTD.

Dyslektyk 2 to kolejna wersja programu dla dzieci z dysleksją. W porównaniu z poprzednią wersją został rozbudowany prawie dwukrotnie. Dodano „jedno ćwiczenie analizatora wzrokowego, dwa ćwiczenia analizatora słuchowego i dwa ćwiczenia ortograficzne”. Przygotowano i nagrano „3698 słów, wykorzystywanych w ćwiczeniach słuchowych i ortograficznych”, poprawiono „algorytm wybierania ćwiczeń, dzięki czemu ćwiczenia powtarzają się rzadziej i gra jest ciekawsza”, dołożono „do programu wbudowaną pomoc, w której opisane są zarówno ćwiczenia, jak i sposób korzystania z nadzorczy”⁹.

Tak jak pierwsza jego wersja *Dyslektyk 2* pracuje w dwóch trybach. W pierwszym (lekcji), utrwała w pamięci osiągnięte przez dziecko wyniki i w oparciu o nie dokonuje wyboru następnych ćwiczeń, natomiast tryb drugi (rekordów) pozwala grającemu wybrać ćwiczenie i jego wariant.

Program ten przeznaczony jest dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum.

Na rynku oprócz *Dyslektyka* ukazało się kilka innych programów komputerowych dla dzieci z dysleksją. Wymienię tu kilka z nich:

⁹ <http://www.bpp.com.pl/pol/produkty.html>

⁶ Tamże, s. 45-46.

⁷ www.gwp.gda.pl; e-mail: gwp@gwp.gda.pl

⁸ S. Juszczak, W. Zajac: *Komputerowa edukacja uczniów z zaburzeniami w czytaniu i pisaniu*. Katowice 1997 s. 21.

Łamigłówni-tangramy 1.0, ćwiczący sportowczość i umiejętność odtwarzania wzorów, *Samouczek ortograficzny 1.3* przeznaczony dla uczniów z dysleksją z gimnazjów i szkół średnich, *Sposób na ortografię 1.1* dla uczniów szkół podstawowych z klas IV-VI (program ten rekomendowany jest przez ZG Polskiego Towarzystwa Dysleksji)¹⁰.

Zastosowanie komputera w pracy z dziećmi dyslektycznymi sprawia, że nauka jest atrakcyjniejsza i motywuje do większego wysiłku. Warto więc korzystać z tej formy pomocy.

Pomoc dla rodziców dzieci dyslektycznych

Z trudnościami dziecka w czytaniu i pisaniu najwcześniej stykają się rodzice. Próbując zmierzyć się z tym problemem poszukują wszelkich informacji dotyczących dysleksji i sposobów jej przezwyciężania.

Dużą pomocą dla rodziców, ich dzieci a także pedagogów (skorzystać mogą także bibliotekarze) okazać się mogą filmy wideo, informujące co to jest dysleksja i jakiej pomocy potrzebują dzieci nią dotknięte. Ukazały się one kilka lat temu na naszym rynku.

Filmy proponuje Agencja Filmowa *Pro-Film* specjalizująca się w produkcji filmów oświatowych. Komplet składa się z dwóch filmów (2 kasety).

Pierwszy nosi tytuł *Dysleksja* i wyjaśnia, na czym polega dysleksja, jakie są jej objawy i jakie mogą być konsekwencje. Pokazuje także, jak można pomóc osobom dyslektycznym. Zawiera wypowiedzi nauczycieli, naukowców, samych dyslektyków i ich rodzin.

Drugi film *Dysleksja – problemy praktyczne* uczy w jaki sposób pracować z dziećmi dyslektycznymi, jakie stosować metody i pomoce.

Oba filmy są produkcji angielskiej. Polskie wersje językowe powstały pod patronatem Polskiego Towarzystwa Dysleksji. Konsultantem naukowym jest prof. Marta Bogdanowicz.

Być rodzicem dziecka dyslektycznego nie jest łatwo. To oni poszukują w bibliotekach książek dla swych dzieci. Często nie wiedząc, w której bibliotece mogą wypożyczyć lekturę lub książkę mówioną - odwiedzają wiele z nich.

Co więc mogą zrobić biblioteki, aby pomóc dzieciom dyslektycznym, ich rodzicom oraz

osobom dorosłym mającym trudności w czytaniu i pisaniu?

Biblioteki

Najważniejszą rzeczą jest świadomość bibliotekarzy o istnieniu tego zaburzenia, jego objawów i konsekwencji. Bibliotekarz powinien być przygotowany na spotkanie z czytelnikiem poszukującym tego rodzaju literatury i w miarę możliwości udzielić wszelkich dostępnych informacji na ten temat.

Tak więc sprawą bardzo ważną jest informacja w szerokim znaczeniu tego słowa oraz współpraca bibliotek w tym zakresie, szczególnie bibliotek pedagogicznych, szkolnych i publicznych.

Pierwsze z nich, będące placówkami wspomagającymi system kształcenia i doskonalenia nauczycieli, a także źródłem wiedzy i informacji również dla studentów i osób zainteresowanych sprawami wychowania i oświaty odgrywają w tym procesie ważną rolę. Wśród gromadzonych przez nie podręczników, programów nauczania, materiałów dydaktycznych, literatury z zakresu pedagogiki i nauk pokrewnych, literatury pięknej, czasopism i wielu innych publikacji znajdują się także wydawnictwa dotyczące dysleksji. Biblioteki te powinny również posiadać (a często nie mają) omówione wcześniej pozycje przeznaczone dla dyslektyków, aby nauczyciele i inni zainteresowani tym problemem mogli się z nimi zapoznać.

Biblioteki pedagogiczne prowadzą szkolenia, konferencje i seminaria dla nauczycieli i bibliotekarzy dotyczące spraw wychowania, prac merytorycznych w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych oraz organizują spotkania z psychologami, autorami książek pedagogicznych, wydawcami.

Jednym z tematów poruszanych na takich spotkaniach powinna być dysleksja. Oprócz wiadomości o samym problemie nie powinno zabraknąć informacji o publikacjach przeznaczonych dla dyslektyków połączonej z prezentacją tych wydawnictw.

Pożądane byłoby także, aby nauczyciele i bibliotekarze poznali ważniejsze pozycje i nowości z tego zakresu.

Z problemem dysleksji często stykają się bibliotekarze pracujący w szkołach podstawowych, ponieważ na tym właśnie poziomie

¹⁰ Danc o programach uzyskano pod adresem <http://www.rcpublika.pl/dysortografia>

dochodzi najczęściej do rozpoznania tego zaburzenia u dzieci.

Biblioteka szkolna pełni bardzo ważną rolę w pracy szkoły, stanowi jej nieodłączną część. Jest ośrodkiem informacji dla uczniów, nauczycieli i rodziców.

Właściwie przygotowani bibliotekarze mogą służyć radą w doborze odpowiedniej literatury nie tylko nauczycielom, ale także rodzicom dzieci dyslektycznych. Jeśli w zbiorach biblioteki szkolnej nie ma poszukiwanych pozycji, pracownicy bibliotek posiadając odpowiednie informacje mogą skierować osobę zainteresowaną do biblioteki publicznej, w której zdobędzie więcej potrzebnych danych na ten temat lub wypożyczy odpowiednią publikację.

Biblioteki publiczne zaspokajają potrzeby czytelnicze wszelkich grup użytkowników; są placówkami upowszechniającymi wiedzę i informację.

Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy. Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego, sprawująca nadzór merytoryczny nad bibliotekami publicznymi, organizuje szkolenia i seminaria dla bibliotekarzy tych placówek. Wśród tematów poruszanych na jednym z nich znalazł się również problem dysleksji.

Seminarium to odbyło się 19 marca 2001 r. i uczestniczyło w nim 66 osób¹¹. Temat wykładu brzmiał „Dzieci dyslektyczne – rozpoznanie, rewalidacja, współpraca z biblioteką”, prelegentem był Wojciech Brejnak, obecny przewodniczący Warszawskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Dysleksji. Jeden wykład to stanowczo za mało by zgłębić temat. Hasło *dysleksja* można potraktować jak wyzwanie i zastanowić się nad formą pomocy dla rodziców dzieci dyslektycznych i samych dzieci, z jaką mogą wystąpić biblioteki publiczne.

Z rozmów przeprowadzonych przeze mnie z rodzicami dzieci dyslektycznych wynika, że najbardziej potrzebne im są informacje dotyczące np. możliwości wypożyczenia książek o dysleksji czy książek mówionych.

Dobrym pomysłem byłoby utworzenie punktów informacji o dysleksji w wybranych bibliotekach publicznych w każdej dzielnicy Warszawy. W bibliotekach, w których działałby taki punkt informacyjny, można wyeksponować małą wystawkę książek o dysleksji (np.

nowości) oraz umieścić widoczny napis informujący o jego istnieniu (można opracować logo dla oznaczenia wszystkich punktów).

Zainteresowani tematem mogliby uzyskać tu takie informacje jak adresy bibliotek wypożyczających książki mówione oraz placówek posiadających w swych zbiorach publikacje przeznaczone dla dyslektyków. Krótka informacja o samej serii i podanie tytułów, które się w niej ukazały również mogą być przydatne. Cenną informacją są adresy, telefony i godziny otwarcia bibliotek pedagogicznych, a także lista ważniejszych publikacji o dysleksji.

Podanie adresu internetowego Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, gdzie na stronie domowej znajduje się wejście do katalogów bibliotek publicznych Warszawy oraz informacje o samych bibliotekach i ich zasobach to także bardzo przydatna wiedza dla zainteresowanych. Wykaz warszawskich poradni psychologiczno-pedagogicznych i adres Oddziału Warszawskiego PTD oraz adnotacja o jego działalności na pewno zainteresuje rodziców dzieci dyslektycznych.

Zbieranie tych wszystkich danych powinno się odbywać przy ścisłej współpracy zainteresowanych instytucji.

Oczywiście wiele z tych informacji można znaleźć w Internecie, ale nie wszyscy mają do niego dostęp i nie wszyscy wiedzą, czego szukać.

Informacje te mogłyby być podane w formie ulotki, a dokładniejszych i bardziej szczegółowych informacji udzielałby bibliotekarz. Drukowaną ulotkę należałoby rozesłać do bibliotek szkolnych i pedagogicznych, aby ich pracownicy wiedzieli o istnieniu miejsca, w którym zainteresowana tematem osoba znajdzie to czego szuka. Informacja o istnieniu punktu powinna się znaleźć również w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, żeby rodzice lub same dzieci dyslektyczne, przychodzące na zajęcia terapeutyczne dowiedzieli się, dokąd się udać, by wypożyczyć poszukiwaną książkę.

Obecnie poradnie bardzo często kierują rodziców i dzieci dyslektyczne do Wypożyczalni Książek Mówionych Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, której zbiory przeznaczone są dla czytelników niewidomych, niedowidzących i ludzi starszych mających kłopoty ze wzrokiem. Korzystają z niej również dzieci i młodzież dyslektyczna, od których przy za-

¹¹ Danc ze sprawozdania Wypożyczalni Książek Mówionych za rok 2001.

pisie wymagana jest opinia z poradni psychologiczno-pedagogicznej stwierdzająca dysleksję. Chociaż nie jest to wypożyczalnia specjalnie dla nich, to jednak dobrze, że mogą z niej korzystać.

Pożyczają głównie lektury, które Wypożyczalnia gromadzi w pojedynczych egzemplarzach, a więc pełne zaspokojenie potrzeb tych dzieci jest niemożliwe.

Na indywidualne zamówienia czytelników Wypożyczalnia Książek Mówionych udostępnia książki ze zbiorów Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych, ale to nie rozwiązuje problemów.

Sprawa zakupu książek mówionych z przeznaczeniem dla tej grupy użytkowników została przedstawiona w jednym z artykułów zamieszczonych w ubiegłorocznym „Poradniku Bibliotekarza”¹².

Jeśli chodzi o współpracę bibliotek w zakresie informacji o dysleksji, to biblioteki szkolne i publiczne powinny ją podjąć, włączając w nią również rodziców dzieci dyslektycznych,

¹² H. Woronka: *Książka mówiona dla dyslektyków*. „Poradnik Bibliotekarza” 2003 nr 6 s. 29.

organizując spotkania z psychologami, nauczycielami, pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznych. Bibliotekarze na takich spotkaniach powinni prezentować literaturę dla dyslektyków i o dysleksji, przede wszystkim poradniki dla rodziców, a także nowości ukazujące się na rynku wydawniczym (tu do współpracy należy włączyć biblioteki pedagogiczne).

Współpraca bibliotekarzy, przepływ informacji i dostęp do niej, a także życzliwość wobec osób dyslektycznych powinna przynieść dobre efekty.

Dysleksja nie mija z wiekiem. Dorośli dyslektycy próbują ukryć swoje kłopoty z czytaniem i pisanem. Niechętnie piszą odręcznie z obawy przed błędami (wołą pracować na komputerze, który podkreśla błędną pisownię), mają kłopoty z wypełnianiem formularzy i mniej czytają. Bądźmy więc wyrozumiali i zachęcajmy do lektury nawet tych, którym czytanie sprawia trudności.

Ewa Raczyńska jest kustoszem w Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy. Bibliotece Głównej Województwa Mazowieckiego

Ku bibliotekom bez barier dla osób z niepełnosprawnościami

Część trzecia

FRANCISZEK CZAJKOWSKI

Obsługa informacyjno-biblioteczna

Ważną kwestią jest wznowienie wydawania książek i czasopism drukowanych dużą czcionką. Polska jest jedynym chyba krajem w Europie, który z niewyjaśnionych przyczyn zaniechał produkcji tego rodzaju publikacji czyniąc to wbrew międzynarodowym zaleceniom i oczywistym oczekiwaniom społecznym.

Zapewnienie standardowej obsługi informacyjno-bibliotecznej osób z różnymi kategoriami niepełnosprawności warunkowane jest spełnieniem wielu wymagań. Sprowadzić je można do trzech obszarów tematycznych:

- dostępności fizycznej;

- dostępności do właściwych materiałów bibliotecznych zarówno tych tradycyjnych, jak i alternatywnych;

- dostępności do personelu o właściwych kwalifikacjach zawodowych i odpowiednich predyspozycjach osobowościowych.

Dostępność fizyczna wiąże się z właściwą lokalizacją biblioteki, odpowiednią infrastrukturą, bezbarierowym dostępem do budynku i pomieszczeń. Oznacza to zapewnienie łatwego dotarcia do biblioteki nie tylko osobom z niepełnosprawnością fizyczną ale również osobom starszym, z dysfunkcją wzroku i słuchu. Obiekty biblioteczne, podobnie jak i inne budynki użyteczności publicznej, muszą być wyposażone w odpowiednie podjazdy i windy, czytelne informacje (również w brajlu i w języku migowym) i właściwe oznakowanie o dostępności dla różnych użytkowników. Kwestie barier architektonicznych regulują w Polsce przepisy prawa budowlanego,

a przede wszystkim Rozporządzenie Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 14.12.1994 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 10 z dnia 08.02.1995 r., poz. 46). Są to przepisy ogólne i nie należy w nich szukać szczegółów dotyczących budynków i pomieszczeń bibliotecznych. Ponadto – jak wynika z Raportu Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji i codziennych obserwacji – większość zapisów cytowanego Rozporządzenia pozostaje martwa i nie jest realizowana konsekwentnie, lub zgodnie ze specjalistycznymi normami. Znacząca część obiektów bibliotecznych w Polsce jest niedostępna dla osób niepełnosprawnych, a przy nowobudowanych czy modernizowanych stroni się od promowanych coraz powszechniej w świecie założeń teorii projektowania uniwersalnego, w myśl których osoby niepełnosprawne stanowią jednych z wielu odbiorców o konkretnych wymaganiach, a projektowane budynki są dla wszystkich na poziomie ergonometycznym, psychologicznym, emocjonalnym, estetycznym i intelektualnym.

W ustawodawstwie polskim brakuje przepisów szczegółowych odnośnie projektowania i wyposażenia budynków bibliotecznych i ich wnętrza. W tym zakresie istotne są informacje zawarte w opracowaniu Ewy Kobierskiej-Maciuszko *Budownictwo biblioteczne a potrzeby czytelników niepełnosprawnych (Biblioteka otwarta dla czytelników niepełnosprawnych)*. Warszawa 2002). Autorka odwołując się do wskazań wypracowanych przez Stany Zjednoczone i Wielką Brytanię, wprowadza normy biblioteczne dotyczące budownictwa i wyposażenia do trzech stref: wejścia/wyjścia i kontroli, katalogów i regałów, miejsc pracy czytelników. Zgodnie z sugestiami autorki oraz standardami międzynarodowymi IFLA-UNESCO o sprawach dotyczących tej problematyki należy zawsze rozmawiać z czytelnikami niepełnosprawnymi. Zainteresowani użytkownicy pomogą w tworzeniu biblioteki „bez barier” oraz biblioteki przyjaznej i dostępnej dla każdego.

Dostępność fizyczna oznacza też możliwość korzystania z urządzeń usprawniających czytanie i wzajemną komunikację. Będą to urządzenia typu: lupy, maszyny brajlowskie, tek-

stofony, telefony z urządzeniami wzmacniającymi dla osób z wadami słuchu. Należą tu też komputery z właściwym oprogramowaniem powiększającym tekst do kilkudziesięciu razy oraz z wyposażeniem elektronicznym (syntezatory mowy, linijki brajlowskie), a także urządzenia audiowizualne i elektroniczne służące do odtwarzania tekstów i ułatwiające dostęp do informacji oraz edukacji za pomocą systemu Elearning. Warto dodać, że w Stanach Zjednoczonych i w Unii Europejskiej prowadzone są badania nad wdrażaniem inicjatywy dostępności przez osoby dysfunkcyjne do sieci WWW (WAI – Web Accesability Initiative). Nowe perspektywy w dostępności do źródeł czytelniczych osób z dysfunkcją wzroku, dysleksją, etc. stwarza koncepcja wirtualnej biblioteki opracowana przez Politechnikę Śląską wspólnie z Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych w Laskach. Współczesne biblioteki (lub ośrodki) wyposażone są coraz częściej w stanowiska pracy dla niewidomych i innych grup niepełnosprawnych. Są to kabiny pracy indywidualnej wyposażone w komputer z ekranem brajlowskim, skaner, program mówiony dla Windows, bądź też odpowiednie kabiny do nagrywania książek i czasopism dla uczniów, studentów oraz innych klientów. Są one często spotykane w bibliotekach publicznych krajów europejskich (np. w Wielkiej Brytanii aż 96 placówek bibliotecznych dysponuje kabinami). W toruńskim ośrodku dysponującym skromną kabiną, nagrywany jest „Magazyn Dźwiękowy” – miesięcznik dla użytkowników niesprawnych wzrokowo. Przegrywane są też teksty na zamówienie dla młodzieży, recytatorów, miłośników poezji. Ośrodek posiada również maszynę brajlowską, a jeden z pracowników ze znajomością brajla służy pomocą niewidomym w odczytywaniu i pisaniu tekstów.

W cywilizacyjnie produjących krajach funkcjonują biblioteki wyposażone w komputery z oprogramowaniem pozwalającym na dyktowanie tekstu głosem. Istnieją klawiatury przystosowane do osób nie mogących korzystać z klawiatur standardowych. Biblioteka będąc „elektronicznymi wrotami do świata informacji cyfrowej” dysponować musi dobrymi zasobami bibliotecznymi i serwisami informacyjnymi dostępnymi również dla osób niepełnosprawnych. Elektroniczne katalogi zasobów wielu bibliotek są już dostępne

w Internecie. Podobnie i zasoby działów specjalistycznych, zwłaszcza materiały alternatywne mogą być udostępniane online (OPAC), co pozwoli użytkownikowi na korzystanie z nich nie tylko w placówce, ale także w domu.

Dostępność do właściwych materiałów bibliotecznych oznacza prawo każdego użytkownika, również i z niepełnosprawnością, do korzystania ze wszystkich tradycyjnych zasobów znajdujących się w bibliotece i tych, które gromadzone są z myślą o klientach mających kłopoty z czytaniem, bądź z czytaniem i rozumieniem tradycyjnych tekstów. Do tych materiałów zwanych alternatywnymi zaliczane są:

- książki i czasopisma wydawane dużą czcionką (Large Print) według specjalistycznych kryteriów,

- książki i czasopisma mówione, nagrywane na kasetach magnetofonowych albo na innych nośnikach elektronicznych – CD, DVD,

- książki brajlowskie i książki brajlo-drukowane,

- obrazkowe książki dotykowe (np. ze zróżnicowaną fakturą, wypukłymi ilustracjami, wycięciami),

- książki z symbolami Bliska i piktogramami,

- książki „łatwe w czytaniu” dostępne coraz szerzej w bibliotekach światowych i produkowane zgodnie z ustalonymi standardami. W przodującej w tym względnie Szwecji produkowanych jest około 60 tytułów rocznie z myślą o młodzieży i czytelnikach dorosłych. W Polsce, ten rodzaj literatury, adresowanej do dzieci niepełnosprawnych czytelników, publikuje Fundacja Literatury „Łatwej w Czytaniu” w Toruniu. Dotąd wydano siedem tytułów: *Ulica, W sklepie, W bibliotece, Na poczcie, W kościele, U lekarza, Jadę autobusem, Jadę tramwajem*, z czego ostatnich sześć – z opisami w języku migowym,

- książki ze znakami języka migowego,

- „Lektury, które chce się czytać” („Lektury dla tych, którym czytanie sprawia trudności”) – publikacje Gdańskiego Wydawnictwa Psychologicznego,

- książeczki nominacyjne zawierające materiał obrazkowy – rysunki naturalistyczne i fotografie,

- książki wydane razem z kasetą, na której nagrano jej tekst,

- książki-zabawki o nietypowym kształcie nawiązującym do treści, np. w kształcie samochodu, lokomotywy, pieska, książeczki kąpielowe, książeczki z dźwiękami,

- kasety z dźwiękami,

- nagrania muzyczne służące terapii,

- filmy wideo o charakterze edukacyjnym, relaksacyjnym, zawierające bajki i ekranizacje lektur szkolnych,

- tylofilmy dla niewidomych zawierające elektroniczną ścieżkę objaśniającą obraz,

- filmy z opisami w języku migowym lub zawierające uproszczony tekst,

- zabawki edukacyjne i gry dydaktyczne.

- programy komputerowe stanowiące pomoc w nauce, rehabilitacji, usprawnianiu psychofizycznym,

- karty wyrazowe do nauki globalnego czytania, wykorzystywane w rehabilitacji dzieci z uszkodzeniem mózgu metodą G. Domana lub K. Penneck’a,

- książki zawierające opisy i materiały do ćwiczeń, propozycje programów i metod pracy terapeutycznej.

Obok dostępności fizycznej do odpowiednich materiałów bibliotecznych istotną rolę w funkcjonowaniu biblioteki odgrywa jego **personel**. Bibliotekarz jest aktywnym pośrednikiem między użytkownikami a zasobami bibliotecznymi. Dlatego też do pracy z osobami niepełnosprawnymi od personelu wymaga się właściwych kwalifikacji i predyspozycji osobowościowych. W profilowaniu kadry specjalistycznej niezbędne jest uwzględnianie wielkości biblioteki, jej rozwiązań organizacyjnych, ofert czytelniczo-terapeutycznych. Trzeba też wziąć pod uwagę zakres usług lokalnych i ponadlokalnych przypisywanych określonej bibliotece czy też jej działowi specjalistycznemu. Do kwalifikacji zawodowych oczekiwanych od pracowników, bez względu na to czy będą to bibliotekarze lub nie (pedagodzy, psychologowie, terapeuci, pracownicy socjalni) należą:

- wykształcenie bibliotekarskie lub specjalistyczne,

- ogólna wiedza z zakresu literaturoznawstwa,

- podstawowa wiedza dotycząca poszczególnych kategorii niepełnosprawności z uwzględnieniem wybranych zagadnień z nauk medycyno-psychologiczno-pedagogicznych,

- znajomość pracy na komputerze i technik informacyjno-komunikacyjnych,

■ umiejętność porozumiewania się alternatywnego, na przykład z osobami głuchymi za pomocą języka migowego,

■ znajomość własnych zasobów bibliotecznych i umiejętność ich doboru stosownie do zapotrzebowań informacyjno-bibliotecznych oraz możliwości użytkownika,

■ łatwość nawiązywania kontaktów z użytkownikami indywidualnymi i zinstytucjonalizowanymi oraz z mediami, pomocnymi w wykreowaniu właściwego obrazu placówki specjalistycznej i spopularyzowania jej działalności,

■ inwencja twórcza, zdolność planowania strategicznego, nabycie cech charakteryzujących współczesnego menadżera.

Przechodząc do scharakteryzowania predyspozycji osobowościowych napotykamy na niemałe kłopoty. Jedne z nich będą natury filozoficzno-psychologicznej, gdyż każda charakterystyka osobowości z istoty swej jako wrodzona skłonność do czegoś, dyspozycja, usposobienie, nie poddaje się definiowaniu. Jest cechą każdego człowieka z osobna. Z drugiej strony wiadomo, z praktyki, że nie wszystkie osoby chcą i mogą efektywnie oraz z pasją pracować z ludźmi chorymi, starszymi, niepełnosprawnymi. Decydując się na biblioteczną pracę specjalistyczną, trzeba uświadomić sobie fakt, że będziemy mieć do czynienia z czytelnikami w różnym wieku, obciążonymi odmiennymi kategoriami niepełnosprawności.

Nieco inne cechy wymagane będą od kadry obsługującej i prowadzącej zajęcia z dziećmi i młodzieżą, szczególnie z niesprawnościami intelektualnymi (wskazane są tu przymioty przypisywane pedagogom), a inne – od obsługujących osoby chore, starsze, niewidome, głuche lub prowadzące metodycznie zaplanowaną biblioterapię rozwojową.

Pokusić się jednak można na odnalezienie wspólnego mianownika i wskazać kilka cech o zasadniczym znaczeniu dla efektywnej pracy bibliotecznej:

■ akceptacja choroby, niesprawności czy starości wraz z następstwami im towarzyszącymi: cierpieniem, niezaradnością, demencją, głośnym zachowaniem, kłopotami z poruszaniem się, mówieniem,

■ umiejętność słuchania i chwaleń czytelnika za drobne osiągnięcia, chociażby punktualny zwrot materiałów bibliotecznych, prawidłowe ułożenie puzzli. Atleta Tuleja, długoletni pedagog Ośrodka w Toruniu, zauważa: „Nie należy zastanawiać się, czy on będzie umiał zrobić to o co poproszę, tylko czy ja będę umiała do niego dotrzeć, czy dam mu taką propozycję, którą on zrozumie i zaakceptuje.” (*Biblioteka otwarta dla czytelników niepełnosprawnych*, s. 35),

■ przestrzeganie zasady podmiotowości, indywidualności, refleksyjności oraz zasady komfortu psychicznego,

■ poczucie humoru, umiejętne prowadzenie rozmów, dyskusji z wykorzystaniem dowcipów i żartów,

■ wrażliwość zarówno na człowieka, jak i na artyzm dzieła literackiego, przy czym wrażliwość – to otwartość, zdolność do empatii, wczuwania się w przeżycia innej osoby, jej problemy,

■ wykształcenie postaw pozbawionych wszelkiej czułościowości, litości czy nadopiekuńczości, a nastawionych na racjonalną i efektywną pomoc,

■ uwzględnianie własnej inwencji twórczej, kreatywności, pasji, myślenia nieraz sercem, a nie rozumem.

Maria Grzegorzewska, twórczyni polskiej pedagogiki specjalnej, na szczycie wymagań stawianych pedagogom specjalnym (co można odnieść i do bibliotekarzy) umieszcza dobroć człowieka, uznając ją za najwyższą wartość i bezcenny skarb na świecie. A tę dobroć podobnie jak i wiedzę trzeba rzeczywiście kształtować przez całe życie. Przekonany jestem, że działalność na rzecz osób niepełnosprawnych wzbogaca i przyspiesza te przymioty.

Czy Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych w Polsce w 2003 r. zakończył się trwałymi i zauważalnymi osiągnięciami dla osób niepełnosprawnych czy też funkcjonował – „... tylko w mediach i dużych miastach”? Odpowiedź zależy od nas wszystkich.

Odsyłacze do haseł przedmiotowych rozwiniętych a interakcja użytkownik – katalog

DOROTA SZUMILAS

Zwracając szczególną uwagę na ocenę współczesnych potrzeb informacyjnych, należy użytkownikom bibliotek przyznać priorytetowe miejsce w całym łańcuchu informacyjnym¹. Współcześnie nie bez znaczenia są kognitywne badania użytkowników koncentrujące się na powstawaniu potrzeb informacyjnych, przetwarzaniu pytań informacyjnych, wzorach negocjacji i interfejsie². Jest to związane z ciągle rosnącą liczbą użytkowników bibliotek w ostatnich latach. Użytkownikiem bowiem jest już nie tylko osoba znajdująca się fizycznie w danej bibliotece, ale także korzystająca z zasobów biblioteki drogą wirtualną³. Dlatego coraz większego znaczenia nabierają zbiory w postaci gromadzonych, przetwarzanych i udostępnianych informacji, często wybiegające daleko poza obszar zbiorów własnych danej biblioteki.

Warto zaznaczyć, że istnieje jeszcze jeden „obszar informacyjny” – zindywidualizowany przepływ informacji. Przyszłością obsługi informacyjnej (według prognostyków) jest nastawienie na użytkownika oraz indywidualizacja i segmentacja na rynku informacji⁴. Mniejsze znaczenie będą miały intencje autorów, twórców, nadawców, większe to, co w tym komunikacie, przekazie, ostatecznie zidentyfikują odbiorcy⁵.

Żyjemy w czasach, w których szczególnie ceni się zarówno szybkość dotarcia do informacji, jak i jej aktualność. Im szybciej ludzie otrzymują informację, tym bardziej ma ona bieżący charakter, a oczekiwania co do aktualności stale rosną⁶. Zgodnie ze znamionami czasów szczególnego na-

stawienia na szybkość dotarcia do informacji, istnieje reakcja zwrotna – szybkość jej dostarczenia przez odpowiednio dobre systemy komputerowe. O ile drugi obszar może sprostać wymaganiom – doskonalenie software (w tym dbanie o przyjazny interfejs użytkownika) i hardware, o tyle pierwszy zależy od zupełnie innych czynników – od szybkości dotarcia do informacji w obrębie już wybranych baz danych. Sukces zależy w dużej mierze od doboru przez użytkownika odpowiednich słów kluczowych, których wykorzystanie stało się obecnie najpopularniejszym sposobem wyszukiwania informacji⁷.

Współczesne systemy komputerowe umożliwiają wyszukiwanie przez słowa kluczowe zarówno w zastosowanych hasłach przedmiotowych (tworzących charakterystykę wyszukiwawczą dokumentu), jak i w odsyłaczach do nich.

Odsyłacze są użytecznym narzędziem w rękach użytkowników, bowiem jako wyrażenia metatekstu umieszczone w zbiorze informacyjnym (np. indeksie, katalogu, bibliografii) są wykładnikiem relacji między elementami tego zbioru, relewantnymi dla wykonania określonego zadania np. wyszukiwania informacji⁸. Warto zatem zastanowić się nad możliwością poszerzenia systemu odsyłaczy o odsyłacze do haseł przedmiotowych rozwiniętych⁹, których projektowanie może odbywać się zarówno na etapie tematowania, jak i kontroli.

Analizując dokument należy zwrócić uwagę na wyodrębnienie przedmiotu głównego (bądź przedmiotów równorzędnych) i przedmiotów pobocznych oraz na aspekt, w jakim przedmiot(y) został ujęty. Aspekt ujęcia danego przedmiotu w dziele obejmuje punkt widzenia autora o danym przedmiocie.

W procesie tworzenia charakterystyk wyszukiwawczych ważnym etapem jest tworzenie opisu rzeczowego dokumentu, wyrażonego w postaci słów kluczowych, które odwzorowują jego treść. Słowa kluczowe mogą przyjmować postać jednolub wielowyrzawową.

Ostatecznie tworzy się charakterystykę wyszukiwawczą dokumentu (tzn. wyrażony w ję-

¹ Por. D. Nicholas: *Ocena potrzeb informacyjnych w dobie internetu : idee, metody, środki* / tł. J. Woźniak, M. Kisilowska. – Warszawa 2001, s. 116.

² Por. J. Woźniak: *Kategorologia komunikacji z teorii języków informacyjno-wyszukiwawczych*. – Warszawa 2000, s. 47-48.

³ Określa się ich także jako użytkowników informacji clektronicznej, zob. *Użytkownicy informacji elektronicznej* / red. nauk. M. Kocójowa. – Kraków 2000.

⁴ Por. D. Nicholas: *dz. cyt.*, s. 22.

⁵ Por. J. Lalwicz: *Socjologia komunikacji literackiej : problemy rozpowszechniania i odbioru literatury*. – Wrocław [etc.] 1985, s. 80 ; por. J. Wojcicichowski: *Praca z użytkownikiem w bibliotece*. – Warszawa 2000, s. 62.

⁶ Por. D. Nicholas: *dz. cyt.*, s. 66.

⁷ Por. *tamże*, s. 39.

⁸ Por. *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych* / oprac. B. Bojar ; [współpr. Wiesław Babik et al.] ; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. – Warszawa 2002, s. 179.

⁹ Wyrażenie *odsyłacze do haseł przedmiotowych rozwiniętych*, w dalszej części artykułu będzie zamieniane używane z wyrażeniem *odsyłacze rozwinięte*.

zyku informacyjno-wyszukiwawczym opis rzeczowy dokumentu). Na taki podział wpływa stopień wyczerpania zagadnienia w danym dokumencie¹⁰.

Każdy etap tematowania sprzyja projektowaniu odsyłaczy rozwiniętych.

Już Adam Łysakowski pisał o zaletach stosowania odsyłaczy w katalogu przedmiotowym¹¹. Według niego system odsyłaczy:

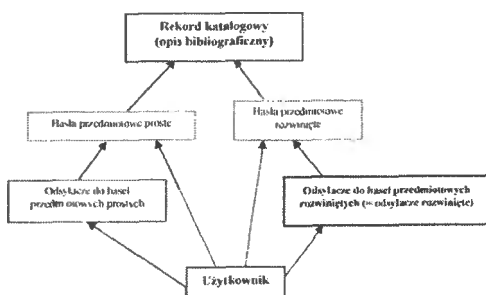
- może dowolnie wybierać zasadę podziału nauk, może także stosować kilka podziałów jednocześnie – co powoduje otwartość katalogu i jego szybkie przystosowanie do postępu nauki i życia;
- dzięki odsyłaczom katalog może łączyć poszczególne tematy, które umieszczane są w różnych grupach;
- pozornie skupia, tzn. kieruje do wybranej literatury; daje to pośredni, bo rozproszony w układzie alfabetycznym obraz piśmiennictwa, który jest: dokładniejszy, pełniejszy, bardziej wielostronny;
- nie jest krepowany zasobem literatury danej biblioteki;
- wpływa na zachowanie żywotności katalogu.

Wprowadzanie odsyłaczy jest oczywiście czynnością dodatkową w stosunku do swobody wprowadzania nowych tematów, świadczy natomiast o pojemności i elastyczności katalogu przedmiotowego, a tym samym o jego żywotności. Choć system odsyłaczy starzeje się wraz z katalogiem przedmiotowym, nie narusza jednak żadnych tematów – można, przy istniejących już odsyłaczach dodać nowe – ich liczba jest bowiem nieograniczona. Dzięki odsyłaczom widoczny jest rozwój słownictwa i kierunki rozwoju nauki.

Wiązanie hasel przedmiotowych z odsyłaczami zwiększa precyzyjność opisu rzeczowego dokumentów¹².

Na schemacie widać, że istnieje możliwość równoczesnego funkcjonowania odsyłaczy do hasel przedmiotowych prostych (o postaci identycznej z tematami danego jhp), jak i odsyłaczy do hasel przedmiotowych rozwiniętych. Użytkownik może trafić do poszukiwanego przez siebie rekordu katalogowego, a następnie dokumentu dzięki hasłom przedmiotowym lub odsyłaczom do nich. Widoczne jest tu również miejsce odsyłaczy – wtórne w stosunku do hasel tworzących charakterystykę wyszukiwawczą dokumentu.

Nie oznacza to oczywiście, że tego typu odsyłacze trzeba (choć można) dodawać do wszystkich hasel przedmiotowych rozwiniętych.

Schemat przedstawiający miejsce odsyłaczy do hasel przedmiotowych rozwiniętych w procesie wyszukiwania przedmiotowego

Biorąc pod uwagę fakt, że języki hasel przedmiotowych są językami sztucznymi, a sztucznej gramatyce tworzenia zdań, można uzyskać następujące rozwiązania w tworzeniu odsyłaczy rozwiniętych:

a) Tworzenie dowolnej liczby odsyłaczy.

Liczba odsyłaczy jest nieograniczona. Oczywiście, będzie ich zdecydowanie mniej niż w słowniku jhp, ze względu na ich bardziej skomplikowaną strukturę formalną, stworzoną zgodnie z gramatyką danego jhp (por. przykład 1).

b) Wprowadzanie – jako „tematy odsyłaczowe”¹³ – wyrażen pełniących funkcję hasel zakazanych (odrzuconych) w istniejących hasłach wzorcowych danego jhp, uzupełnionych o określniki w takim samym szyku jak w hasłach przedmiotowych rozwiniętych.

W przypadku hasła przedmiotowego rozwiniętego, którego tematem jest np. nazwa instytucji lub organizacji, można oszczędzić użytkownikowi zapamiętywania długiej nazwy, stosując odsyłacze zaczynające się od skróconej wersji nazwy lub nazwy pospolitej (por. przykłady 2 i 3).

c) Wprowadzanie – jako „tematy odsyłaczowe” – terminów, których nie ma w leksyce jhp, a które mogą być uzupełnione o określniki zastosowane w danym hasle przedmiotowym rozwiniętym (por. przykład 4).

Można wprowadzać jako „tematy odsyłaczowe” terminy bliższe językowi naturalnemu.

d) Utworzenie odsyłaczy zgodnie z gramatyką i z wykorzystaniem leksyki jhp (por. przykład 4).

W jhp KABA przyjęto zasadę, że dla poszczególnych obiektów, jednostkowo występujących w danym miejscu, należy stosować hasła typu:

¹⁰ Por. T. Głowacka: *Analiza dokumentu i jego opis przedmiotowy*. – Warszawa 2003, s. 17-19.

¹¹ Por. A. Łysakowski: *Katalog przedmiotowy*. Cz. 1. *Teoria*. Wyd. 2. – Warszawa 2003, s. 102-103, 112, 120, 126-127, 161.

¹² Por. *tamże*, s. 160.

¹³ Wyrażenie *temat odsyłaczowy* został wprowadzony dla potrzeb tego artykułu. Określa podobieństwo (w strukturze) hasła przedmiotowego rozwiniętego i odsyłacza do niego: hasło przedmiotowe rozwinięte: [*Temat*] – [*określniki*], odsyłacz do niego: [*„Temat odsyłaczowy”*] – [*określniki*].

[Nazwa miasta] – [Nazwa obiektu].

W odsyłaczach wykorzystać można podwójny określnik geograficzny. Odsyłacz wyglądałby następująco:

[Nazwa typu obiektu] – [Nazwa państwa] – [Nazwa miasta]

i

[Nazwa typu obiektu] – [Nazwa miasta]

e) Stosowanie w odsyłaczach określników o szyku przestawnym, co tak naprawdę jest powrotem do zasadniczego szyku w haśle przedmiotowym rozwiniętym (por. przykład 5).

Tego typu odsyłacze można tworzyć do haseł przedmiotowych rozwiniętych takich jak jhp, które wprowadzają podział określników na kategorie:

- określników swobodnych (które mogą być łączone z dowolnymi tematami);
- określników związanych (mogących łączyć się tylko z danym tematem/tematami);
- i tzw. określników typowych, o charakterze mieszanym, które nie są w pełni swobodne, ale mają większy zakres łączliwości od określników związanych¹⁴.

Związane jest z tym zagadnienie łączliwości danego tematu, tematu i określnika związanego, czy samego określnika swobodnego, co powoduje rozproszenie haseł przedmiotowych w indeksie.

Przykłady odsyłaczy do haseł przedmiotowych rozwiniętych – propozycje rozwiązań w jhp KABA.

Przykład 1

Miasta średniowieczne – aspekt antropologiczny.

Odsyłacz Miasta – średniowiecze – aspekt antropologiczny

Odsyłacz Miasta – aspekt antropologiczny – średniowiecze

W tym wypadku propozycja dotyczy zastosowania dwóch odsyłaczy rozwiniętych. W jednym odsyłaczu rozwiniętym można zastosować jako „temat odsyłaczowy” *Miasta – średniowiecze (Miasta – średniowiecze jest odsyłaczem do hasła Miasta średniowieczne w jhp)* z odpowiednim określnikiem rzeczowym – *aspekt antropologiczny*. W drugim odsyłaczu można zastosować przestawny szyk określników (jeden – z hasła przedmiotowego rozwiniętego, drugi – z odsyłacza; w obu tych odsyłaczach oba określniki istnieją w leksyce jhp).

¹⁴Por. J. Woźniak: *dz. cyt.*, s. 158-159.

Przykład 2

Polska. Armia Krajowa. 6 Brygada Wileńska – historia – źródła

Odsyłacz Armia Krajowa. 6 Brygada Wileńska – historia – źródła

Odsyłacz 6 Brygada Wileńska Armii Krajowej – historia – źródła

Przedmiotem tematowanego dzieła jest ciało zbiorowe (chodzi o ten typ haseł korporatywnych, którego – zgodnie z zasadami tworzenia – pierwszym elementem nazwy jest odpowiednia nazwa geograficzna¹⁵). W odsyłaczach do haseł przedmiotowych rozwiniętych „tematem odsyłaczowym” będzie skrócona nazwa własna przy pozostawieniu w takim samym szyku określników.

Przykład 3

Congregatio Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae – Białoruś – Druja – 20 w.

Odsyłacz Marianie – Białoruś – Druja – 20 w.
Odsyłacz Marianie – Druja – 20 w.

Zgodnie z zasadą zgodności kartotek (formalnej i przedmiotowej) przyjmuje się w jhp KABA oficjalną nazwę zakonu w języku łacińskim. Konieczne trzeba w takich wypadkach zastosować odsyłacz, w których „tematem odsyłaczowym” jest nazwa pospolita zakonu. W odsyłaczowym określniku geograficznym można także wprowadzić tylko nazwę miejscowości.

Przykład 4

Warszawa (Polska) – Stare Miasto (dzielnica) – konferencje.

Odsyłacz Dzielnice staromiejskie – Polska – Warszawa – konferencje

Odsyłacz Starówka – Polska – Warszawa – konferencje

Odsyłacz Starówka – Warszawa – konferencje
Odsyłacz Stare miasto – Polska – Warszawa – konferencje

Odsyłacz Stare miasto – Warszawa – konferencje

W pierwszym odsyłaczu – po temacie wskazującym na typ obiektu – można zastosować określnik geograficzny (– [nazwa kraju] – [nazwa miasta]),

¹⁵Por. *Hasła osobowe, korporatywne i tytułowe : zasady sporządzania rekordów kartoteki haseł wzorcowych / oprac. M. Gajowniczek-Woźniak [et al.] ; pod red. A. Paluszkiwicz i M. Lenartowicz. – Warszawa 1999, s. 36.*

mimo przyjętej zasady tworzenia hasel typu: [Nazwa miasta] – [Nazwa obiektu], dla poszczególnych obiektów, jednostkowo występujących w danym micjścu.

W kolejnych odsyłaczach można wykorzystać, bliższe języka naturalnego określenie typu obiektu architektonicznego jako *Starówka* i uproszczony odsyłaczowy określnik geograficzny [– nazwa miasta].

Przykład 5

Dzieci niepełnosprawne – Polska – sytuacja społeczna – 1990

Odsyłacz Dzieci niepełnosprawne – sytuacja społeczna – Polska – 1990

W tym przypadku, w odsyłaczu należałoby zastosować przestawny szyk określników: rzeczowego i geograficznego; przestawny – w stosunku do przyjętej gramatyki danego jhp. Choć tak naprawdę jest to powrót do podstawowego szyku hasła przedmiotowego rozwiniętego, w którym każdy rodzaj określnika ma swoje miejsce. (Taki szyk przyjmują hasła przedmiotowe rozwinięte, utworzone w jhp Biblioteki Narodowej)¹⁶.

[Temat] – [określnik/i rzeczowy/e] – [określnik geograficzny] – [określnik chronologiczny] – [określnik formy]¹⁷

W jhp KABA taki szyk również obowiązuje, z tym, że ten jhp priorytetowo traktuje szczególnie rozwiązania odnośnie możliwości łączenia się poszczególnych hasel wzorcowych jhp KABA z określnikami geograficznymi i chronologicznymi¹⁸. Dlatego też wymiennie określniki umiejscawia się w różnym micjścu w hasle przedmiotowym rozwiniętym. I tak, w omawianym przykładzie, po temacie *Dzieci niepełnosprawne*, dopuszcza się stosowanie określnika geograficznego, czego nie można uczynić po określniku rzeczowym – *sytuacja społeczna*, powodując rozproszenie hasel przedmiotowych ze względu na alfabetyczne szeregowanie hasel obowiązujące w katalogu przedmiotowym.

Użytkownik najczęściej formułuje zapytanie informacyjne w języku naturalnym. Do poszukiwanych informacji o dokumentach powinien dotrzeć bezpośrednio przez hasła przedmiotowe (hasła przedmiotowe jhp i hasła przedmiotowe rozwinięte), przez odsyłacze oraz przez słowa kluczowe. Efektywność wyszukiwania przedmiotowego zależy od omawianych „powiązań odsyłaczowych”, od umiejscowienia odsyłaczy w indeksie hasel przedmiotowych i od możliwości wyszukiwania przez słowa kluczowe w hasłach przedmiotowych i odsyłaczach do nich.

Odsyłacze nie odbierają językowi hasel przedmiotowych jego zasługi w tematycznym porządkowaniu zbiorów danej biblioteki. Jest to głównie jego funkcja. Z tym, że potrzeby informacyjne w czasach wszechobecnego pośpiechu, są precyzywane nie w postaci przedmiotowej, ale w postaci słów kluczowych¹⁹. Warto zatem wprowadzać odsyłacze, również do hasel przedmiotowych rozwiniętych, umożliwiając szybsze dotarcie do poszukiwanej informacji. Tego typu odsyłacze mogą przedłużyć praktyczne zastosowanie języków hasel przedmiotowych, choć w przyszłości może zwyciężyć wyszukiwanie przez słowa kluczowe, szczególnie gdy do opisów katalogowych dołączone będą abstrakty.

Zastosowanie odsyłaczy nie narusza zasad funkcjonowania samego jhp: jego leksyki i zasad stosowania. Odsyłacze są pomostem między językiem sztucznym a językiem naturalnym; między sztucznymi konstrukcjami zdań w jhp a konstrukcjami zdań bliższymi języka naturalnego. Nie ulega wątpliwości, że języki hasel przedmiotowych są ważne z punktu widzenia segregacji zbiorów. Warto zatem zrobić wszystko, by w przyszłości nie zaprzestano ich wykorzystywania. Futurystycznie patrząc, poszerzony system odsyłaczy w katalogu może wpłynąć na decyzję „za” pozostawieniem przez bibliotekę stosowania języka hasel przedmiotowych.

Omawiane w tym artykule zagadnienie jest niewątpliwie warte dyskusji.

Literatura:

1. Głowacka T.: *Analiza dokumentu i jego opis przedmiotowy*. – Warszawa 2003. – 92, [1] s. – (Formaty, Kartoteki; 13) – (Katalogowanie w Języku Hasel Przedmiotowych KABA; Cz. 1)
2. Lalewicz J.: *Socjologia komunikacji literackiej: problemy rozpowszechniania i odbioru literatury*. – Wrocław 1985. – 196, [3] s. – (Problemy Kultury Literackiej; 3)
3. Lysakowski A.: *Katalog przedmiotowy*. Cz. 1, *Teoria*. Wyd. 2. – Warszawa 2002. – (Nauka – Dydaktyka – Praktyka; 58)
4. Nicholas D.: *Ocena potrzeb informacyjnych w dobie Internetu* / tl. J. Woźniak, M. Kisilowska. – Warszawa 2001. – 122, [1] s. – (Nauka – Dydaktyka – Praktyka; 43)
5. *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych* / oprac. B. Bojar; [współpr. W. Babik et al.]; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. – Warszawa 2002. – 363 s. – (Nauka – Dydaktyka – Praktyka; 56)
6. Sadowska J.: *Język hasel przedmiotowych Biblioteki Narodowej: poradnik*. – Warszawa 2001. – 190 s. – (Prace Instytutu Bibliograficznego / Biblioteka Narodowa; 37)
7. *Użytkownicy informacji elektronicznej* / red. nauk. M. Kocójowa. – Kraków 2000. – 207 s.
8. Wojciechowski J.: *Praca z użytkownikiem w bibliotece*. – Warszawa 2000. – 186, [2] s. – (Nauka – Dydaktyka – Praktyka; 41)
9. Woźniak J.: *Kategoryzacja: studium z teorii języków informacyjno-wyszukiwawczych*. – Warszawa 2000. – 223, [1] s. – (Nauka – Dydaktyka – Praktyka; 36)

Dorota Szumilas
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

¹⁶Por. J. Sadowska: *dz. cyt.*, s. 20.

¹⁷Por. T. Głowacka: *dz. cyt.*, s. 52; por. także: J. Sadowska: *Język hasel przedmiotowych Biblioteki Narodowej: poradnik*. – Warszawa 2001, s. 20.

¹⁸Por. T. Głowacka: *dz. cyt.*, s. 52-56.

¹⁹Por. D. Nicholas: *dz. cyt.*, s. 39.

Nowy kształt Karty Nauczyciela

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, nowelizowana była wielokrotnie, jednak ustawa z dnia 15 lipca 2004 r. *o zmianie ustawy – Karty Nauczyciela oraz zmianie niektórych innych ustaw*, jest nowelizacją głęboką, wzbudzającą bardzo różne oceny środowisk nauczycielskich. Wzbudza ogromne zainteresowanie pracowników oświaty, bo dotyczy tak ważnych kwestii, jak np.: awansu zawodowego, procedury uzyskiwania kolejnego stopnia/nauczyciela kontraktowego dla stażysty, a następnie mianowanego i dyplomowanego, terminów przeszercegowania płacowych oraz regulaminów wynagradzania, standardów zatrudniania, funkcji nauczycielskich związków zawodowych. W tym samym stopniu co nauczycieli owe zmiany dotyczą nauczycieli bibliotekarzy, którzy podlegają tym samym przepisom. Z myślą o nich przedstawiam najważniejsze zmiany w Karcie Nauczyciela.

Ustawa z dnia 15 lipca 2004 r. *o zmianie ustawy – Karty Nauczyciela oraz zmianie niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 179, poz. 1845) powoduje zmiany następujących ustaw:

- Ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329, z późn. zm. 9).
- Ustawy z dnia 12 września 1990 r. *o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. Nr 65, poz. 385, z późn. zm.).
- Ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. *o wyższych szkołach zawodowych* (Dz. U. Nr 96, poz. 590, z późn. zm. 6).
- Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. *o służbie cywilnej* (Dz. U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483, z późn. zm. 4).
- Ustawy z dnia 23 grudnia 1999 r. *o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw* (Dz. U. Nr 110, poz. 1255).

Konsekwencje wejścia w życie ustawy z dnia 15 lipca 2004 r. *o zmianie ustawy – Karty Nauczyciela oraz zmianie niektórych innych ustaw*, będą miały także wpływ na odpowiednie postanowienia corocznych ustaw budżetowych.

Zmiany w awansie zawodowym nauczyciela

W przepisach dotyczących awansu nastąpiły istotne zmiany. W dotychczasowych regulacjach nauczycielowi kontraktowemu wygasła stosunek

pracy, jeśli po czterech latach od dnia zatrudnienia w danej szkole nie uzyskał stopnia nauczyciela mianowanego. Teraz może pracować dalej na tym stanowisku bez obawy rozwiązania z nim umowy o pracę.

Znowelizowana Karta Nauczyciela wprowadza obowiązkowe przerwy między stażami wymaganymi do uzyskania kolejnego awansu zawodowego. Obecnie nauczyciel kontraktowy może rozpocząć staż na stopień nauczyciela mianowanego po przepracowaniu w szkole co najmniej dwóch lat, nauczyciel mianowany – staż na stopień nauczyciela dyplomowanego po przepracowaniu w szkole co najmniej jednego roku od dnia nadania poprzedniego stopnia awansu zawodowego.

Powyższe zmiany powodują, że 1 września 2004 r. staż na stopień nauczyciela mianowanego mogli rozpocząć nauczyciele kontraktowi, którzy stopień nauczyciela kontraktowego uzyskali przed 1 września 2002 r., na stopień nauczyciela dyplomowanego – nauczyciele mianowani, którzy stopień nauczyciela mianowanego uzyskali przed 1 września 2003 r.

Warunkiem nadania nauczycielowi kolejnego stopnia awansu zawodowego jest spełnienie wymagań kwalifikacyjnych, odbycie stażu zakończono pozytywną oceną dorobku zawodowego nauczyciela oraz:

- 1) w przypadku nauczyciela stażysty – uzyskanie akceptacji komisji kwalifikacyjnej po przeprowadzonej rozmowie;
- 2) w przypadku nauczyciela kontraktowego – zdanie egzaminu przed komisją egzaminacyjną;
- 3) w przypadku nauczyciela mianowanego – uzyskanie akceptacji komisji kwalifikacyjnej po dokonaniu analizy dorobku zawodowego nauczyciela i przeprowadzonej rozmowie. Dawniej komisja oceniała jego dorobek zaocześnie na podstawie zgromadzonych dokumentów. Teraz może on zaprezentować osobiście swoje dokonania.

Stopień awansu zawodowego nadaje:

- 1) nauczycielowi stażysty stopień nauczyciela kontraktowego – dyrektor szkoły;
- 2) nauczycielowi kontraktowemu stopień nauczyciela mianowanego – organ prowadzący szkołę;
- 3) nauczycielowi mianowanemu stopień nauczyciela dyplomowanego – organ sprawujący nadzór pedagogiczny.

Znowelizowana Karta Nauczyciela wprowadza jeszcze jedną zmianę w awansowaniu nauczyciela z doktoratem. **Nauczyciel kontraktowy lub**

mianowany mający co najmniej stopień naukowy doktora może ubiegać się o uzyskanie kolejnego stopnia awansu zawodowego po stażu trwającym rok i dziewięć miesięcy, czyli o jeden rok później niż miało to miejsce wcześniej, kiedy wystarczył tylko okres dziewięćmiesięczny.

Przy awansie zawodowym dyrektora szkoły przyjęto następujące ustalenie: może on złożyć wniosek o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego na stopień nauczyciela dyplomowanego po czterech latach od nadania mu stopnia nauczyciela mianowanego, a jeżeli ma doktorat, to ten okres skraca się do lat trzech. Musi jednak spełnić następujący warunek: wykazać się nieprzerwaną pracą na stanowisku dyrektora minimum przez trzy lata, a w przypadku posiadania doktoratu – dwa lata. Byli dyrektorzy, których oddelegowano do pracy np. w związkach zawodowych i którzy wrócili do pracy nauczycielskiej, mogą złożyć wniosek o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego na stopień nauczyciela dyplomowanego po stażu trwającym rok i dziewięć miesięcy. Znajdujący się w analogicznej sytuacji nauczyciel oddelegowany np. do pracy związkowej lub urlopowany może złożyć wniosek o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego na stopień nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego odpowiednio po upływie pięciu lat od nadania stopnia nauczyciela kontraktowego i czterech lat – od mianowanego. Musi być jednak, w tym przypadku, spełniony następujący warunek: okres urlopowania lub zwolnienia z obowiązku świadczenia pracy powinien trwać nieprzerwanie co najmniej trzy lata.

Nauczyciele skierowani do pracy za granicą w celu wspomaganiania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim w środowiskach polonijnych po powrocie do pracy w polskiej szkole mogą złożyć wniosek o podjęcie odpowiednio postępowania egzaminacyjnego o awans na stopień nauczyciela mianowanego lub postępowania kwalifikacyjnego o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego po odbyciu stażu w wymiarze rok i 9 miesięcy.

Bardzo ważne, przy składaniu wniosku o postępowanie kwalifikacyjne jest ściśle **przestrzeganie wyznaczonych terminów**. I tak, nauczyciel stażysta i kontraktowy składają wniosek w roku uzyskania pozytywnej oceny dorobku zawodowego za staż. Mianowany ma trzyletni termin, od uzyskania pozytywnej oceny, na złożenie takiego wniosku. Niedotrzymanie tych terminów powoduje obowiązek ponownego odbycia stażu.

W przypadku choroby lub urlopu innego niż wycieczkowy, trwającego nieprzerwanie dłużej niż miesiąc, przedłużają staż o okres tej nieobecności, natomiast nieobecność dłuższa niż rok powoduje konieczność ponownego odbycia stażu w jego pełnym wymiarze.

Do pozytywnych zmian należy postanowienie, że komisje kwalifikacyjne i egzaminacyjne pracują przez cały rok, a nie jak było dotychczas tylko w określonych terminach.

Terminy przeszeregowań

Dla przeszeregowań wyznaczone zostały dwa terminy: 1 września lub 1 stycznia, stanowi o tym zapis art. 39 ust. 1 i 1a znowelizowanej Karty Nauczyciela. Przeszeregowanie płacowe od następnego miesiąca od uzyskania awansu nie będzie już stosowane, a tylko w dwóch podanych wyżej terminach. A więc 1 września nastąpi przeszeregowanie, jeżeli decyzja o nadaniu awansu zawodowego będzie wydana do 31 sierpnia, lub 1 stycznia – jeżeli decyzja o nadaniu awansu zawodowego będzie wydana do 31 grudnia.

Składniki wynagrodzenia

Zgodnie z art. 30 ust. 1 Karty Nauczyciela¹ składniki wynagrodzenia, które są uwzględniane przy ustalaniu średniego wynagrodzenia, to:

- 1) wynagrodzenie zasadnicze,
- 2) dodatki: za wysługę lat, motywacyjny, funkcyjny, za warunki pracy,
- 3) wynagrodzenia za godziny pozawymiarowe i godziny doraźnych zastępstw,
- 4) nagrody i inne świadczenia wynikające ze stosunku pracy, z wyłączeniem świadczeń z ZESS oraz dodatków socjalnych (dodatek za uciążliwość pracy; dodatkowe wynagrodzenia za pracę w porze nocnej; nagrody jubileuszowe; dodatkowe wynagrodzenie roczne – trzynastka; zasiłek na zagospodarowanie; odprawy: emerytalna, rentowa, z tytułu rozwiązania stosunku pracy; nagrody ze specjalnego funduszu nagród).

Przepis o regulaminie wynagradzania wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2005 r., co powoduje, że do tej daty powinny być zakończone prace nad nowym regulaminem. Znowelizowana Karta Nauczyciela nie zmienia dotychczasowego systemu, tzn. minister edukacji narodowej i sportu kształtuje wyłącznie wysokość wynagrodzenia zasadniczego, a samorząd terytorialny – w uchwale w sprawie regulaminów wynagrodzenia – wysokość i szczegółowe warunki wypłacania dodatków (motywacyjnego, funkcyjnego, za warunki pracy).

Zmieniona Karta Nauczyciela stymuluje uprawnienia samorządów do zwiększania wysokości wypłacanych wynagrodzeń, bowiem w trybie uchwały będzie możliwe również podwyższenie

¹ Zob. Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 maja 2003 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 118, poz.1112).

wynagrodzenia zasadniczego ponad poziom stawek ustalonych przez ministra edukacji narodowej i sportu.

Organy prowadzące szkoły muszą do końca bieżącego roku dostosować kryteria i tryb przyznawania nagród dla nauczycieli za ich osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze do zmienionych przepisów.

Stawki wynagrodzenia

Karta Nauczyciela ustala, iż średnie wynagrodzenie nauczyciela rozpoczynającego pracę – stażysty – stanowi 82% kwoty bazowej ustalonej corocznie w ustawie budżetowej, natomiast średnie wynagrodzenie nauczycieli pozostałych stopni awansu zawodowego jest odniesione do wynagrodzenia stażysty i stanowi odpowiednio dla nauczyciela kontraktowego 125%, dla nauczyciela mianowanego 175%, dla nauczyciela dyplomowanego 225%. Znając kwotę bazową określoną w ustawie budżetowej na dany rok, możemy dokładnie wyliczyć wysokość wynagrodzenia dla nauczycieli posiadających wymienione stopnie awansu. I tak kwota bazowa w ustawie budżetowej na 2004 r. wyniosła 1717,73 zł, co oznacza, że w 2004 r. średnie wynagrodzenie nauczyciela stażysty wynosiło 1409 zł, kontraktowego – 1761 zł, mianowanego – 2466 zł oraz nauczyciela dyplomowanego – 3170 zł.

Urlop dla poratowania zdrowia

Znowelizowana Karta Nauczyciela wydłużyła z 5 do 7 lat okres, jaki nauczyciel musi przepracować w szkole, aby móc ubiegać się o urlop dla poratowania zdrowia.

Stanowi o tym art. 73.1., jednak w przypadku, kiedy nauczycielowi, któremu do nabycia prawa do emerytury brakuje mniej niż rok, urlop dla poratowania zdrowia nie może być udzielony na okres dłuższy niż do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym nauczyciel nabywa uprawnienia emerytalne. Do okresu siedmioletniej pracy w szkole, wlicza się okresy czasowej niezdolności do pracy wskutek choroby oraz urlopu innego niż wypoczynkowy, trwające łącznie nie dłużej niż 6 miesięcy. W przypadku okresu niezdolności do pracy i urlopu trwających dłużej niż 6 miesięcy wymagany okres pracy przedłuża się o ten okres.

Nauczyciel w okresie przebywania na urlopie dla poratowania zdrowia zachowuje prawo do comiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego, dodatku za wysługę lat oraz prawo do innych świadczeń pracowniczych, w tym dodatków socjalnych. Dyrektor szkoły, nie później niż w terminie 2 tygodni przed zakończeniem urlopu dla poratowania zdrowia, wydaje nauczycielowi skierowa-

nie na badanie kontrolne w celu stwierdzenia braku przeciwwskazań do pracy na określonym stanowisku. W okresie przebywania na urlopie dla poratowania zdrowia nauczyciel nie może nawiązać stosunku pracy lub podjąć innej działalności zarobkowej, w przeciwnym przypadku dyrektor szkoły odwołuje nauczyciela z urlopu, określając termin, w którym nauczyciel zobowiązany jest do powrotu do pracy.

Nauczycielowi można udzielić kolejnego urlopu dla poratowania zdrowia nie wcześniej niż po upływie roku od dnia zakończenia poprzedniego urlopu dla poratowania zdrowia, jednak łączny wymiar urlopu dla poratowania zdrowia nauczyciela w okresie całego zatrudnienia nie może przekraczać 3 lat.

O potrzebie udzielenia nauczycielowi urlopu dla poratowania zdrowia w celu przeprowadzenia zalecanego leczenia orzeka lekarz ubezpieczenia zdrowotnego leczący nauczyciela.

Wypowiedzenie nauczycielowi pracy z przyczyn organizacyjnych

Znowelizowana Karta Nauczyciela wprowadziła istotne zmiany w przepisach dotyczących wypowiedzenia nauczycielowi pracy z przyczyn organizacyjnych. Do dawnego art. 20 ust. 5 dodano ust. 5a-5c, z których wynika, że o zamiarze wypowiedzenia nauczycielowi stosunku pracy z przyczyn organizacyjnych dyrektor szkoły zawiadamia reprezentującą nauczyciela zakładową (międzyzakładową) organizację związkową, która w terminie 7 dni od dnia otrzymania zawiadomienia może zgłosić na piśmie dyrektorowi szkoły umotywowane zastrzeżenia. Po ich rozpatrzeniu, a także w razie niezajęcia przez tę organizację stanowiska w ustalonym terminie, dyrektor szkoły podejmuje decyzję w sprawie wypowiedzenia.

Wypowiedzenie jest bezskuteczne w przypadku złożenia przez nauczyciela, w terminie do 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia stosunku pracy pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym stosunek pracy wygasa. Bardzo istotne jest postanowienie, że wygaśnięcie stosunku pracy powoduje dla nauczyciela skutki, jakie przepisy prawa wiążą z rozwiązaniem stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy w zakresie świadczeń przedemerytalnych. Nauczyciel przeniesiony w stan nieczynny zachowuje prawo do comiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego oraz prawo do innych świadczeń pracowniczych, w tym dodatków socjalnych, do czasu wygaśnięcia stosunku pracy. Dyrektor szkoły ma obowiązek przywrócenia nauczyciela pozostającego w sta-

nie nieczynnym do pracy w pierwszej kolejności, gdy tylko „zrodzi się możliwość podjęcia przez niego pracy w pełnym wymiarze zajęć”.

Natomiast nauczycielowi zatrudnionemu na podstawie mianowania, z którym rozwiązano stosunek pracy, przysyła się odpłatnie w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego ostatnio pobieranego w czasie trwa-

nia stosunku pracy – za każdy pełny rok pracy na stanowisku nauczyciela.

Przedstawione zmiany w Karcie Nauczyciela nie wszystkich nauczycieli mogą satysfakcjonować, natomiast do dużych sukcesów można zaliczyć fakt, że ten akt prawny funkcjonuje dalej, pomimo prób jego zniesienia.

LUCJAN BILIŃSKI

RELACJE

Nowoczesne zarządzanie w bibliotekach

11 maja 2004 r. (Hotel MDM, Warszawa) miała miejsce prezentacja produktów firmy H+H Software GmbH pt. „Nowoczesne zarządzanie w bibliotekach. Cz. 2: Jednolite portale biblioteczne dla różnorodnych źródeł informacji”.

Zgodnie z wcześniej ustalonym planem przedstawiono firmę i omówiono:

- Virtual CD – software’owy serwer CD/DVD,
- Zarządzanie czasopismami elektronicznymi – serwer HAN (Hidden Automatic Navigator),
- jednolity portal dla różnorodnych źródeł informacji – NetMan¹,
- zaprezentowano wyżej wymienione produkty.

Gośćmi byli przedstawiciele bibliotek warszawskich oraz reprezentanci kilku firm z branży². W ramach dyskusji, pytano głównie o koszty instalacji w bibliotekach, licencje oraz omawiano szczególne problemy, dotyczące ewentualnych niedoskonałości systemu.

Firma H + H Software GmbH została założona w 1989 r., z siedzibą w Göttingen. Zatrudnia 39 pracowników. Zajmuje się sprzedażą poszczególnych produktów (HAN, Virtual CD, NetMan), obecnie na skalę międzynarodową (nawiązała kontakty handlowe m.in. z Austrią, Szwajcarią, Japonią, Francją, Anglią, Hiszpanią).

Klientami firmy są uniwersytety i biblioteki (edukacja 60%, przemysł 30% i administracja publiczna 10%).

Produkty HAN i NetMan wykorzystywane są przez uniwersytety i firmy komercyjne na skalę międzynarodową (HAN stosuje m.in. Bajer AG (Niemcy), Credit Suisse (Szwajcaria) i Uniwersy-

tet w Grazu (Austria); NetMan: uniwersytety w Wiedniu (Austria), w Kyoto (Japonia) oraz Bibliothèque Nationale (Francja). Z Virtual CDs korzystają m.in. firmy hiszpańskie i angielskie.

Dlaczego mogą one być ważne dla bibliotekarzy i znaleźć praktyczne zastosowanie w bibliotekach? Pomijając techniczne udogodnienia, ogólne korzyści są następujące:

- dostęp do internetowych źródeł danych: czasopism elektronicznych, baz danych online,
- dostęp do czasopism również dla komputerów poza biblioteką,
- hasła logowania pozostają pod kontrolą biblioteki,
- kontrola licencji czasopism (na jednego użytkownika przypada jedna licencja),
- protokół i statystyki użytkowania czasopisma,
- automatyczna nawigacja na stronach internetowych³.

Za pomocą wbudowanej w HAN statystyki można odpowiedzieć na pytania:

- które czasopisma używane są najczęściej?,
- ile licencji należy zakupić dla danego czasopisma?,
- które instytuty użytkowały dane czasopisma?,
- jak zmieniło się użytkowanie czasopism w czasie?⁴

Szerokie zastosowanie ma system NetMan (NetMan XP). Zarządza on startowaniem i dostępem do aplikacji i źródeł danych, którymi mogą być: płyty CD i DVD, bazy danych offline i online, linki oraz standardowe aplikacje, jak MS-Office czy Corel-Draw. System integruje je w sieci LAN, intranet, extranet lub Internet⁵.

Bardziej szczegółowo omówienie problemu wykraczałoby poza objętość tego sprawozdania. Należy jeszcze podkreślić, że system NetMan

¹ W języku angielskim, urzędowym dla businessu oraz po polsku.

² Nawiązałam kontakt z firmą digital-center. Zajmując się ona systemami archiwizacji dokumentów, a zwłaszcza digitalizacją, którą zamierzam przybliżyć w następnej relacji.

³ Na podstawie broszury firmy H + H Software GmbH.

^{4/5} Tamże.

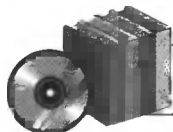
może mieć zastosowanie również w szkołach, do prowadzenia lekcji w klasie; zarówno HAN jak

⁶ W tym miejscu oczekuję wypowiedzi osób zainteresowanych: informatyków, pracowników informacji naukowej. Myślę, że warto nawiązać współpracę z Biblioteką Czasopism Elektronicznych w Regensburgu (EZB), która stosuje system HAN.

i NetMan mogą być instalowane wspólnie lub osobno.

Ceny wahają się od 400 do 10.000 euro rocznie, w zależności od ilości wykupionych licencji i proponowanych usług⁶.

MAGDALENA BUDKOWSKA

KSIĄŻKA

Świat książki dziecięcej

■ Cudze chwalicie, swego nie znacie – sami nie wiecie co posiadacie

Historyjką wyjaśniającą, jak należy rozumieć powyższe przysłowie, rozpoczyna się zbiór opowiadań autorstwa Danuty Muchy pt. *Przysłowia, porzekadła i powiedzenia w opowiastkach*¹, który ukazał się 2003 r. nakładem Naukowego Wydawnictwa Piotrkowskiego.

Książka ta zawiera wiele interesujących, ciekawie opisanych przygód, w których świat zwierząt w bardzo plastyczny sposób przeplata się z realiami świata ludzi. Każdą opowiastkę poprzedza tytuł będący jednocześnie znaną maksymą, jak: *Kradzione nie tuczy, Szukaj igły w stogu siana, Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci* i in.

Opisane historie, choć stanowią rozwinięcie przysłów, to przede wszystkim pomagają zrozumieć czytelnikom ich znaczenie. Owe przysłowia nie są wbrew pozorom skostniałymi, utartymi od dawien dawna maksymami. W opowiastkach Danuty Muchy ożywają, a tym samym funkcjonują i realizują się poprzez działanie bohaterów, którzy osadzeni zostali w sytuacjach odpowiadającym ich charakterom i stylom życia; wiatr pędzi na złamanie karku, wiewiórka ma twarde orzechy do zgryzienia, a mysz krawcowa szuka igły zgubionej w stogu siana.

W trakcie lektury tej książki czytelnicy zdobywają informacje o zwyczajach i przyzwyczajeniach różnych zwierząt: wróbla, wiewiórek, myszy. Poznają prawa zjawisk przyrody, a także

czerpią wiadomości dotyczące użyteczności różnych przedmiotów, jak: wideo, telefon komórkowy, igła i in. Personifikowane zwierzęta i zjawiska przyrody korzystają z osiągnięć techniki, którymi choć na co dzień posługują się ludzie, okazują się być niezbędne w życiu bohaterów powiastek.

Utworki Danuty Muchy przybliżają odbiorcom dawne maksymy, a tym samym językiem przystosowanym do możliwości percepcyjnych najmłodszych czytelników, uczą rozumienia przysłów i skłaniają do szukania odpowiadających im zdarzeń w życiu. Bowiem nie raz znaleźliśmy się w centrum wydarzeń i słyszeliśmy od innych kierowane pod naszym adresem słowa, będące jednocześnie znanymi maksymami: wszystko dobre co się dobrze kończy, podobne jak dwie krople wody.

Opowiastki te z pewnością wpłyną na wyobraźnię dziecka, pobudzając ją pełnymi uroku sytuacjami i lubianymi przez najmłodszych zwierzęcymi bohaterami, ukazanymi w ich naturalnym środowisku.

Przysłowia, które są mądrością narodów, wykorzystana autorka po to, by pokazać, jak czasami i zbyt dosłowne ich rozumienie może przyczynić się do powstania niecodziennych, acz nie pozbawionych humoru sytuacji.

Wiewiórka ma dwa orzechy do zgryzienia. Jeden to twarde owoc, drugi kryje się pod trudnym do rozwiązania zadaniem z matematyki.

Kolejnym bohaterem jest małe słońátko Le-Le, któremu przyśniło się, iż *obciął się na jeża*. Czy zatem jeż ma obciąć włosy na słońa?

Mróz zafascynowany przepięknym, wczorajszym zachodem słońca poprosił, by dzisiejszy nie był dzisiejszym, ale pełnym uroku wczorajszym zachodem. Słońko na jego dziwną prośbę odpowiedziało tylko: *Szukaj wiatru w polu* – gdyż prośby tej spełnić nie mogło. Mróz, który wziął sobie do serca te słowa, do dziś pewnie szuka wiatru.

¹D. Mucha: *Przysłowia, porzekadła i powiedzenia w opowiastkach*. Piotrków Tryb.: Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, 2003. Danuta Mucha – pseud. literacki Adriana Asert, poetka, tłumaczka, krytyk literacki, autorka licznych utworów dla dzieci: *O słonku, które nie znalazło się na zegarku* (1990), *O tym, jak Mróz ukarał złą Zamieć* (1990), dramatu dla dzieci *Przebaczenie*.

By dowiedzieć się, co przydarzyło się pieczarce, motylkowi, zajączkowi i innym bohaterom opowiadań odsyłam do lektury książki, którą polecam każdemu bez względu na wiek. Pełne humoru słownego i sytuacyjnego historie z pewnością znajdą zwolenników wśród najmłodszych, jak i dojrzałych czytelników, a przy tym funkcjonować będą w myśl zasady, by uczyć się bawiąc.

Utworki Danuty Muchy eksponują nie tylko wartości poznawcze. W zamiśle autorki pojawia się bowiem poszanowanie przyrody i jej mieszkańców. Dodatkowym atutem książki są bogate

ilustracje Joanny Hrk, które w przepiękny sposób ukazują bohaterów opowiadań.

Zamierzone i świadome zastosowanie metafory jest w tych tekstach kluczowym elementem. Opisane historie rozwijają wyobraźnię, bawią i uczą, jak w znaczeniu przenośnym można posługiwać się słowami.

dr **IZABELA KIEŁTYK-LABOROWSKA**

Akademia Świętokrzyska
Filia w Piotrkowie Trybunalskim
Wydział Filologiczno-Historyczny

Pomocny „Biblioterapeuta”

Zapewne wszystkie osoby zajmujące się biblioterapią wiedzą, że jedną z zasad pracy biblioterapeuty jest korzystanie z doświadczeń innych. Dobrze jest też dzielić się swoimi spostrzeżeniami zawodowymi zarówno sukcesami, jak i porażkami z innymi, aby mogli uniknąć błędów oraz jak najlepiej wykorzystać własną wiedzę.

W takiej wymianie doświadczeń na pewno pomoże lektura „Biblioterapeuty” Biuletynu Informacyjnego Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego.

Podobnie, jak w poprzednich numerach, tak i w tegorocznych (1 i 2/2004) czytelnik znajdzie wiele gotowych scenariuszy do wykorzystania na własnym polu biblioterapeutycznym:

- szkolny program edukacyjno-profilaktyczny „W magicznym świecie baśni i bajek” będący wynikiem współpracy Marioli Kamas (psycholog), Ewy Arkuszewskiej (pedagog) i Beaty Krawiec (bibliotekarz) mający m.in. pomóc młodzieży w odnalezieniu siebie,

- programy o charakterze biblioterapeutycznym dla uczniów gimnazjum i liceum „Muzyka w malarstwie i poezji” oraz „Przyjaźń – wielki skarb” autorstwa Joanny Walczak i Ewy Wilamowskiej,

- program Marianny Trojak „Kamyk jest stworzeniem doskonałym” dla uczniów gimnazjum.

Czytając „Biblioterapeutę” można również zapoznać się z osiągnięciami Kół Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego na terenie całej Polski – poprzez lekturę sprawozdania z ich działalności złożone na walnym zebraniu PTB, które miało miejsce 21.02.2004 r. we Wrocławiu. W numerze 1 i 2 swoją działalność za lata 2003 i 2004 podsumowują pracownicy Kół w: Legnicy, Zielonej Górze, Siedlcach, Warszawie, Wałbrzychu oraz Gorzowie Wielkopolskim. W pierwszym numerze zamieszczono również sprawozdanie z I Forum Muzykoterapeutów, które w dniach 5-6.12.2003 r. zorganizował zakład Muzykoterapii

pii Ogólnej i Stosowanej Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu. W trakcie trwania obrad starano się ukazać wartość muzykoterapii dla zróżnicowanego grona osób potrzebujących pomocy.

Oprócz materiałów do zastosowania praktycznego, tak jak i w poprzednich numerach „Biblioterapeuty” znajdziemy artykuły stanowiące refleksję nad sensem życia ludzkiego i rolą biblioterapii w codziennej ludzkiej egzystencji. Jedną z takich refleksji jest artykuł prof. dr. hab. Jerzego Jastrzębskiego *Kultura jako przestrzeń konsolacji*, w którym czytelnik znajdzie rozważania na temat cierpienia ludzkiego, lęku przed śmiercią, życia wiecznego i roli kultury w niesieniu ulgi osobom cierpiącym. Interesujący jest również artykuł dr Ireny Boreckiej będący podsumowaniem jej 15-letniej działalności na rzecz popularyzacji i rozwoju biblioterapii na terenie całej Polski.

W pracy biblioterapeutycznej warto korzystać nie tylko z rozwiązań stosowanych na rodzimym gruncie, dlatego za przydatną lekturę uważam materiał przygotowany przez Aleksandrę Erlansson nt. biblioterapii w Szwecji. Ponadto Anna Urgacz zaprezentowała wybór najnowszej literatury pięknej dla dzieci i młodzieży za lata 2002-2003. Warto również przeczytać skłaniające do refleksji listy do redakcji Henryki Szafrńskiej oraz Tamary Wasiliewnej Rachmaninowej zamieszczone w numerze drugim.

Czytając tegoroczne dwa numery „Biblioterapeuty” po raz kolejny przekonałam się, że biblioterapia jest często jedyną szansą na wyjście z choroby dla wielu osób, na docenienie uroków życia i dostrzeżenie innych ludzi. Lektura „Biblioterapeuty” na pewno pomaga rozwijać i wzbogacać własny warsztat zawodowy oraz uwierzyć w to, że praca pedagoga, biblioterapeuty czy psychologa ma naprawę sens.

SYLWIA KAMIŃSKA

Centrum Edukacji Bibliotkarskiej,
Informacyjnej i Dokumentacyjnej w Warszawie

BOGDAN KLUKOWSKI

Noblistka Jelinek

Co kilka lat dostojni członkowie szwedzkiej akademii odchodzą od typowania autorów z rozległego obszaru anglojęzycznego i z pomniejszych obszarów językowych wynajdują kogoś niespodziewanego. W 2004 r. wypadło na nie tak znowu pomniejszy (ale jednak) język niemiecki „ze szczególnym uwzględnieniem” jego odnogi austriackiej. Trzeba się tu zgodzić z Jackiem Trznadlem, który na gorąco mówił, że narazcie tak poważna nagroda wróciła nie tylko do Europy, ale też do jednej z kilku kolebek europejskości czyli do Wiednia.

Jak zwykle na giełdach padały różne nazwiska, mówiono o kanadyjce Margaret Atwood, mocno popierali swoich kilku kandydatów, szczególnie Harrego Mulischa, Holendrzy. Ich argumentem było to, że w ponad stuletniej już historii nagrody nigdy nie został nią uhonorowany autor piszący w języku niderlandzkim.

A jeśli mowa o statystyce, to warto wspomnieć, że pierwsze miejsce pod względem liczby literackiej nagrody Nobla zajmują autorzy francuscy (12), następnie brytyjscy (9), amerykańscy i niemieccy (po 8). Polska czwórka, by użyć na chwilę języka sportowego, plasuje się w środku stawki.

Tegoroczna laureatka, 58-letnia Elfriede Jelinek, jest Austriaczką, ma za sobą studia z historii sztuki i teatrologii, jest absolwentką wiedeńskiego konserwatorium o specjalności organistki. Twórczość literacką zaczęła uprawiać w połowie lat sześćdziesiątych zeszłego stulecia. Po prawie czterdziestu latach widać, że jest autorką posługującą się swobodnie wieloma gatunkami: zaczynała od wierszy, potem równolegle pisała, i tak czyni do dziś, utwory prozatorskie i sztuki teatralne. Także w latach sześćdziesiątych próbowała swych sił w kompozycji, napisała kilka utworów muzycznych na głos i fortepian, m.in. *Balladę o Villonie i jego grubej Margot*. Elfriede Jelinek pisze również libretta do współczesnych oper i spektakli baletowych. Jej teksty poetyckie były wyświetlane podczas trwania Targów Książki we Frankfurcie w 1995 r., gdy modne były instalacje świetlne, lokowane na znanych budynkach, takich jak dworzec główny we Frankfurcie czy wiedeński Burgtheater. By wyczerpać informacje o wszechstronności tegorocznej noblistki, trzeba też wspomnieć o tłumaczeniach, jakie są jej dziełem z języków: hiszpańskiego, francuskiego, angielskiego i amerykańskiego, m.in. Oscara Wilde’a i Thomasa Pynchona. Od lat współpracuje z kilkoma tytułami czasopism, zajmujących się literaturą. Swego czasu regularnie zajmowała się krytyką literacką

a w latach 1991-2002 wchodziła w skład redakcji berlińskiego periodyku *neue deutsche literatur*. I na sam koniec: jest też edytorem i redaktorem kilku zbiorowych prac naukowych z dziedziny muzykologii.

By uwolnić się ostatecznie od statystyki wspomnijmy tylko, że Elfriede Jelinek jest autorką 6 tomów poetyckich, dziesięciu powieści, ponad dwudziestu sztuk teatralnych, wystawianych na scenach austriackich i niemieckich, kilkudziesięciu słuchowisk radiowych w tym też sagi rodzinnej zatytułowanej *Jelka*, cztery jej książki wydano w modnej na obszarze niemieckojęzycznym wersji mówionej.

Za swoją twórczość literacką pierwsze nagrody krajowe otrzymała Jelinek w 1969 r. Tych nagród, już o charakterze państwowym i międzynarodowym było do tej pory siedemnaście, poza austriackimi także niemieckie, w tym im. Heinricha Bölla, Georga Büchnera i Heinricha Heinego.

Dotychczas w Polsce twórczość Jelinek była prawie nieznaną. Kilka lat temu wydana przez Wydawnictwo Sic! w niewielkim nakładzie powieść *Pianistka* i edycja trzech dramatów w jednym tomie dokonana przez krakowską Księgarnię Akademicką w nakładzie poniżej tysiąca egzemplarzy – to było wszystko. Można sobie wyobrazić recepcję twórczości Jelinek w Polsce! Kilka artykułów w czasopismach uczelnianych i niskonakładowych periodykach literackich oraz druk fragmentu *Pianistki* w 1997 r. w „Gazecie Wyborczej”. To zapewne z głębokich pokładów własnej niewiedzy nasi, pożałujmy Boże, kulturalni publicyści stworzyli *ad hoc* obraz Elfriede Jelinek jako skandalistki, której twórczość nie jest warta uwagi. Jedyną jednak podstawą do takiego sądu mógł być film zrealizowany na podstawie *Pianistki*. Bo już na pewno nie opinia członków szwedzkiej akademii, iż w 2004 r. nagrodzono autorkę, która w swoich powieściach i dramatach demaskuje i wskazuje na absurdalność stereotypów społecznych.

Ponieważ często się zdarza, że ogłoszenie nazwiska laureata nagrody Nobla w dziedzinie literatury odbywa się w czasie trwania Targów Książki we Frankfurcie, tak było i tego roku. Zaskoczenie wydawców niemieckojęzycznych (Niemcy, Austria i część Szwajcarii) można porównać do tego, jakie było w 1996 r. udziałem wydawców polskich, gdy nagroda przypadła Wisławie Szymborskiej. W odniesieniu do książki Elfriede Jelinek nikt jednak nie wyśmiewał ani nieudolnych pracowników Ministerstwa Kultury ani leniwych wydawców. Po prostu pełne zaskoczenie i tyle! Ale już w czasie trwania targów główny wydawca utworów Jelinek Rowohlt poinformował o wznowieniu wielu jej utworów i wprowadzeniu na sceny sztuk teatralnych jeszcze w tym roku. A jak to będzie u nas? Zobaczymy. ■

Europejski Rok Niepełnosprawnych w Legnickiej Bibliotece Publicznej

Ubiegły rok przebiegający w Polsce pod hasłem „Rok Niepełnosprawnych” znalazł swoje odbicie w działalności Legnickiej Biblioteki Publicznej. Należy jednak podkreślić w tym miejscu, że współpraca biblioteki ze środowiskiem ludzi niepełnosprawnych ma tak długą historię, jak długa jest historia tej placówki a zakończenie obchodów minionego roku nie zakończy naszych działań w tym zakresie. Jest natomiast swoistego rodzaju bodźcem do podsumowania wyników konkretnych działań i praktycznych zastosowań.

Człowiek niepełnosprawny nie różni się niczym od człowieka zdrowego a jego tzw. braki w sferze fizycznej czy też psychicznej czynią go szczególnie wdzięcznym odbiorcą naszych usług. Ciężar kalektwa bardzo często wyzwała taką wewnętrzną siłę i ogólnoludzką wartość, którymi człowiek sprawny nie emanuje, dlatego też czytelnicy niepełnosprawni stanowią w naszej bibliotece szczególną i bardzo przyjazną grupę.

Legnicka Biblioteka Publiczna stara się zaspokajać potrzeby czytelników osób z różnymi niepełnosprawnościami. W 2003 r. zarejestrowaliśmy 562 czytelników niepełnosprawnych, którzy wypożyczyli 6412 woluminów oraz 51 613 jednostek „książki mówionej”. W ramach tzw. akcji „książka na telefon” prowadziliśmy dla 19 osób udostępnianie metodą dostarczenia książek do domu. W celu dotarcia do jak największej liczby osób niepełnosprawnych, opracowaliśmy długoterminowy program pt. „Aktywizacja Czytelnicy Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin”, w ramach którego nawiązaliśmy kontakty z organizacjami, stowarzyszeniami, związkami i instytucjami działającymi na terenie Legnicy na rzecz osób niepełnosprawnych. Dużą pomoc uzyskaliśmy ze strony Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Poprzez tę współpracę mogliśmy rozpropagować nasze działania skierowane do osób niepełnosprawnych, które zawarliśmy w opracowanej ulotce reklamująco-informacyjnej.

Oferowanie literatury osobom niepełnosprawnym pozostaje czasem w sprzeczności do ogólnej idei współpracy z tą grupą odbiorców. Dotyczy to zwłaszcza ludzi z upośledzeniem umysłowym. Braki w możliwościach percepcyjnych tej grupy odbiorców uniemożliwiają często ich indywidualne uczestnictwo w procesie odbioru literatury. W tej sytuacji niezbędna jest rzetelna wiedza z zakresu psychologii i biblioterapii a także wspar-

cie osób zawodowo związanych z pracą z ludźmi upośledzonymi umysłowo. W tym konkretnym przypadku Legnicka Biblioteka Publiczna współpracuje z psychologami, pedagogami szkół i ośrodków specjalnych, stowarzyszeń. W porozumieniu z opiekunami poszczególnych grup osób z upośledzeniem umysłowym organizowaliśmy cykl spotkań biblioterapeutycznych, w czasie których wykorzystywaliśmy wybrane wcześniej utwory muzyczne oraz literackie (poezje, baśnie, bajki). Spotkania te prowadzone były przy wsparciu Legnickiej Sekcji Towarzystwa Biblioterapeutycznego, której członkowie w ramach społecznej działalności, brali czynny udział w przygotowaniu i przeprowadzeniu cyklu spotkań. Niezbędna była w tym przypadku obecność wykwalifikowanych opiekunów osób niepełnosprawnych umysłowo, gdyż ich indywidualne reakcje bywały często nieprzewidywalne. Niewspółmierna jest jednak ich wdzięczność i radość z jaką spotykaliśmy się po zakończonych spotkaniach, a także wielkie z ich strony zainteresowanie wykorzystywaną literaturą, wyrażane potrzebą obcowania z książką, wręcz prośbą o kontynuację spotkań. Pozytywny jest także wpływ treści utworów wykorzystywanych w zajęciach, o czym świadczą reakcje wyrażane m.in. w ekspresji twórczej (rysunki uczestników zajęć). Podejmując współpracę z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie, nie można ufać powierzchownej wiedzy z zakresu biblioterapii, stąd potrzeba ciągłej edukacji bibliotekarzy w tym zakresie. Legnicka Biblioteka Publiczna wykorzystuje wszelkie oferty szkoleniowe zarówno o zasięgu ogólnopolskim, jak i regionalnym. Sami także jesteśmy organizatorami różnych form działalności szkoleniowej, w których uczestniczą nie tylko pracownicy bibliotek publicznych miasta i powiatu ale również bibliotekarze szkolni. Przygotowując programy szkoleń, korzystamy z wiedzy fachowców, ludzi z kwalifikacjami z zakresu biblioterapii co często nie może się odbyć bez nakładów finansowych. W takich przypadkach staramy się o pozyskanie funduszy ze źródeł pozabudżetowych. Poprzez naszą współpracę z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli mamy możliwość bezpłatnego korzystania z ofert szkoleniowych ODN.

Formy edukacji kierujemy także w stronę czytelników niepełnosprawnych i ich rodzin.

W kwietniu 2003 r. zorganizowaliśmy sesję popularnonaukową pt. „Niepełnosprawni w Unii Europejskiej”, z udziałem przedstawicieli: Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej, Sekcji Czytelnictwa Osób Chorych i Niepełnosprawnych ZG Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Celem sesji było zapoznanie uczestników z sytuacją osób niepełnosprawnych w krajach Unii Europejskiej, propagowanie wiedzy na temat rozwiązań prawnych funkcjonujących w tych krajach a także możliwości i szans dla tej grupy osób w przyszłości. Podczas sesji omówiono również rolę i zadania organizacji pozarządowych w krajach UE oraz ich wpływ na kształtowanie polityki wobec osób niepełnosprawnych. Ponadto przedstawiono ofertę LBP w zakresie możliwości korzystania przez osoby niepełnosprawne ze zbiorów specjalnych oraz z Internetu. Uczestnicy otrzymali przygotowane przez bibliotekarzy druki ulotne zawierające ofertę LBP dotyczącą czytelnictwa osób niepełnosprawnych. Sesji towarzyszyła wystawa książek znajdujących się w zbiorach biblioteki pt. „Biblioterapia”.

Stała współpraca filii Legnickiej Biblioteki Publicznej z placówkami opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi inspirowała bibliotekarzy do wypracowywania wciąż nowych form pracy. Owocem tych działań były przeprowadzone inscenizacje teatralne z zastosowaniem dramy, do odbioru których zapraszani są rodzice i chętni czytelnicy.

Wyjątkowo ciekawą i udaną imprezą kulturalno-oświatową adresowaną do ludzi niepełnosprawnych był festyn integracyjny „Blżej siebie” zrealizowany przy wsparciu finansowym Urzędu Miasta Legnicy i Okręgu SBP. Impreza miała na celu integrację lokalnych środowisk ludzi z różną niepełnosprawnością oraz ich uczestnictwo w szeroko pojętych formach czytelnictwa. Zorganizowana została w gospodarstwie agroturystycznym. W programie, oprócz części edukacyjnej popartej wykładem pt. „Komunikacja alternatywna – różnorodność jej form i zastosowań”, znajdowały się zajęcia sportowe i rekre-

acyjne, występy artystyczne oraz biesiady przy ognisku uzupełnione elementami muzykoterapii. Przygotowanie i przeprowadzenie imprezy było bardzo pracochłonne, wymagało zaangażowania wielu osób, ale dostarczyło bibliotekarzom cennych doświadczeń. Udowodniło, że ludzie z różną niepełnosprawnością, także fizyczną, mogą być aktywnymi uczestnikami zajęć sportowych a uczestnictwo w nich przysparza im satysfakcji i radości.

Tradycją Legnickiej Biblioteki Publicznej stały się coroczne obchody Międzynarodowego Dnia Inwalidy i Osób Niepełnosprawnych. W ramach tego święta zorganizowano uroczyste spotkanie integracyjne, w którym uczestniczyły władze miasta. Uzupełnione było bogatym programem artystycznym. Elementem towarzyszącym był poczęstunek ufundowany przez sponsorów. Pozyskanie sponsorów nie jest sprawą łatwą i wymaga od bibliotekarzy dużego zaangażowania.

Wymienione formy, to tylko niektóre, wybrane z realizowanych przez Legnicką Bibliotekę Publiczną i proponowanych czytelnikom niepełnosprawnym. Legnicy bibliotekarze mają świadomość, że należy sukcesywnie dostosowywać ofertę biblioteki do potrzeb tej specjalnej kategorii użytkowników. Poprzez współpracę z wymienionymi powyżej instytucjami, organizacjami szukamy osób potrzebujących i chętnych do korzystania z naszej oferty. Dzięki tej współpracy monitorujemy środowisko ludzi starszych, niepełnosprawnych, co rodzi nowe pomysły i wybiega naprzeciw ich potrzebom. Nasze usługi reklamujemy często za pośrednictwem lokalnych mediów. Terapeutyczną działalność adresujemy również do wychowanków Państwowego Domu Dziecka, Świetlicy Terapeutycznej, Pogotowia Opiekuńczego a proponowane przez nas formy pracy inspirowały do korzystania z bibliotek jako instytucji „otwartych” i przyjaznych.

Bibliotekarze
z Legnickiej Biblioteki Publicznej

Jesteśmy sobie nawzajem potrzebni

Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych w MBP w Katowicach

Praca z czytelnikiem niepełnosprawnym w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Katowicach należy już do tradycji, bowiem od wielu lat współpracujemy z ośrodkami wychowawczo-edukacyjnymi, zdrowotno-opiekuńczymi, szkołami specjalnymi, zakładami o profilu rehabilitacyjno-te-

rapeutycznym, domami dziecka i domami opieki społecznej. Naszą ofertę kierujemy do czytelnika dorosłego, młodzieży oraz dzieci, a wypracowane metody oraz proponowane formy pracy oparte są zawsze na tekstach literackich i dydaktycznych.

Włączenie się biblioteki w 2003 r. ogłoszonym przez Radę Unii Europejskiej Europejskim Rokiem Osób Niepełnosprawnych było rzeczą naturalną. W opracowanym ramowym planie merytorycznym biblioteki na 2003 rok, uwzględniono organizację cyklu imprez dla niepełnosprawnych, jak również osób pracujących na rzecz środowiska ludzi niepełnosprawnych. Zorganizowaliśmy m.in.: spotkania autorskie, wieczory poetycko-muzyczne, konkursy, lekcje biblioteczne, zajęcia literacko-plastyczne, spotkania z przedstawicielami instytucji, redaktorami czasopism, imprezy integracyjne. Imprezy zostały przeprowadzone w filiach bibliotecznych przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Podjazdy, windy, odpowiednio wyposażone toalety oraz przestronne halle umożliwiły im swobodne poruszanie się.

Inaugurację obchodów rozpoczęliśmy imprezą integracyjną dla dzieci pt. „Karnawałowy uśmiech” przeprowadzoną w Samodzielnym Ośrodku Rehabilitacyjno-Oświatowym dla Dzieci Niepełnosprawnych na Osiedlu Tysiąclecia. Dzieci z bibliotecznego teatryku pod kierunkiem bibliotekarek przygotowały inscenizację prostych tekstów literackich, zagadki oraz konkursy. Zaproszona grupa taneczna z Zespołu Szkół Specjalnych nr 11 swym występem wprowadziła wszystkich w taneczny nastrój. Wszyscy łącznie z opiekunami w karnawałowych strojach bawili się znakomicie.

W okresie świąteczno-noworocznym mogliśmy podziwiać jasełkowe występy dzieci ze Szkoły Specjalnej nr 4 w Szopicznicach oraz wystawę prac plastycznych uczestników konkursu środowiskowego ZSS pt. „Świąteczne wzory”.

W Światowym Dniu Chorego gościliśmy w Górnośląskim Centrum Zdrowia Dziecka i Matki z imprezą pt. „Czytaj razem z nami”. Mali pacjenci wraz z aktorami i bibliotekarzami mogli uczestniczyć w przygodach bohaterów książki m.in. Wandy Chotomskiej, Anny Onichimowskiej, Edmunda Niziurskiego. Zostały zaproszone do konkursów, zabaw i małych form scenicznych. Głównym celem naszego pobytu była popularyzacja literatury dziecięco-młodzieżowej poprzez zabawę, ukazanie jej terapeutycznych możliwości, a przede wszystkim poprawa samopoczucia i pozytywnego myślenia.

Młodzież z warsztatów terapii zajęciowej z okazji Walentynek zaprosiliśmy do konkursu pt. „Serduszko puka”, którego zadaniem było przedstawienie inscenizacji scenki walentynkowej. Frekwencja przeszła nasze oczekiwania. Młodzież wspaniale pokazała swoje umiejętności aktorskie, a tym samym wiarę we własne siły i możliwości. Gościnnie wystąpił zespół wokalny i grupa taneczna z ZSS nr 4 oraz biblioteczny teatrzyk „Klaskier”. Każdy z uczestników został poczęstowa-

ny lizakiem w kształcie serduszka, a zwycięzcy konkursu otrzymali walentynkowe dyplomy.

W maju młodzież z warsztatów terapii zajęciowej „Promyk”, seniorzy z Dziennego Domu Pomocy Społecznej oraz czytelnicy i bibliotekarze wzięli udział w imprezie integracyjnej pt. „Śmiechoterapia”. Wszyscy mogli sprawdzić swoje umiejętności aktorskie przedstawiając scenki kabaretowe do tekstów K. I. Gałczyńskiego, L. J. Kerna, W. Chotomskiej. Wspaniała zabawa i doskonały humor dopisywał uczestnikom konkursu oraz widzom.

W imprezie „Przygoda wokół nas – zabawa z muzyką i pędzlem” udział wzięły dzieci z ośrodków rehabilitacyjno-oświatowo-edukacyjnych. W 4-5 osobowych grupach, przy muzyce Vivaldiego, dzieci różnymi technikami plastycznymi tworzyły swoje miejsce na ziemi – oazę szczęścia i spokoju. Powstały piękne przestrzenne prace, które zostały nagrodzone oraz wyeksponowane na wystawie.

Zorganizowaliśmy również wycieczkę integracyjną do Ośrodka dla Niepełnosprawnych w Borowej Wsi. Nasze dzieci miały okazję poznać warunki życia i nauki pensjonariuszy, zwiedziły warsztaty terapii zajęciowej oraz pracownię plastyczną. Biblioteka ośrodka wzbogaciła się o nowe tytuły książek, które przywieźliśmy w prezencie.

W Tygodniu Głośnego Czytania przeprowadzono dwie imprezy, w których do udziału zaprosiliśmy dzieci. W Samodzielnym Ośrodku Rehabilitacyjno-Oświatowym dla Dzieci Niepełnosprawnych gościła Regina Gowarzewska-Griessgraber, śpiewająca artystka współpracująca z Instytucją Upowszechniania Muzyki „Silesia”, która czytała dzieciom fragmenty przygód małpki Fiki-Miki oraz wspólnie z bibliotekarzami zaprosiła dzieci do zabawy w oparciu o tekst książki. Górnośląskie Centrum Zdrowia Dziecka i Matki odwiedziliśmy wraz z młodymi czytelnikami filii nr 25 z imprezą pt. „Posłuchaj i uśmiechnij się”. Mali pacjenci wysłuchali „120 przygód Koziołka Matołka” w znakomitej interpretacji aktorów Teatru Rozrywki w Chorzowie: Róży Miczko i Mirosława Książka, a następnie wzięły udział w zabawach i zgadywankach literackich oraz „kozich” konkursach.

Bardzo miło wspominamy spotkanie integracyjne pt. „Dzieci dzieciom”, którego celem było przełamanie barier psychologicznych dzieci z różnych środowisk. Zaproszono dzieci i młodzież z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego dla Dzieci Słabo Słyszących i niesłyszących, uczniów Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej oraz zespół szantowy ze Szkoły Podstawowej nr 57. Mieliśmy okazję podziwiać występy taneczne dzieci niesłyszących, wysłuchać utworów muzyki poważnej granych na różnych instrumentach w wykonaniu dzieci ze szkoły muzycznej oraz

pieśni szantowych zespołu „Pod wachtą”. Na program złożyły się również zabawy integracyjno-rozluźniające pozwalające na lepsze poznanie się uczestników.

Nasza coroczna akcja „Lato z Książką” w 2003 r. w związku z 50. rocznicą śmierci Kornela Makuszyńskiego przebiegała pod hasłem „Dobre serca i groch z kapustą”. Jej głównym bohaterem był Koziołek Matołek. Z nim też ponownie odwiedziliśmy GCZDiM. W programie wspólnej zabawy pt. „Życie codzienne w Koziej Wólce” dzieci mogły wysłuchać gawędy Lidii Gielniewskiej z zespołu regionalnego „Podlesianki” nt. roli kozy w życiu ślązaków, fragmentów książek, w których mowa o kozach m.in. *Kozucha kłamczucha* J. Porazińskiej, *Kozioleczek* J. Brzechwy i uczestniczyć w konkursach dojenia kozy, liczenia grochu i fasoli oraz degustacji koziego mleka. Koziołek powędrował z nami również do Górnośląskiego Parku Etnograficznego, gdzie już tradycyjnie jak co roku zorganizowaliśmy zabawę integracyjną dla dzieci z ośrodków i WTZ oraz wszystkich naszych filii. Do zabawy zaprosili aktorzy Stowarzyszenia Teatralnego POKO, Gabriela Zbieg i Mirosław Książek. Wspólnie odtaczono taniec-połamaniec, recytowano wierszyki łąjące języki, szukano złotych monet Napoleona, parzono herbatę w chińskim kąciku. Niemałym zainteresowaniem cieszyły się konkursy wiedzy, sprawnościowe, zagadki literackie i zabawy plencrowe. Te wspólne zabawy wyrabiają umiejętność nawiązywania kontaktu między dziećmi, wpływają korzystnie na zmianę zachowań, zmierzają do integracji grupy kształtując uczucia przyjaźni i koleżeństwa. Dobre serca wykazały również nasze dzieci, wykonując na zajęciach plastycznych zabawki i upominki, które wręczyły odwiedzając pacjentów w Szpitalu Geriatrycznym i Szpitalu Dziecięcym.

Kolejnym wyzwaniem dla dzieci i młodzieży było ogłoszenie przez bibliotekę dwóch konkursów. Pierwszy w 50. rocznicę śmierci Juliana Tuwima pt. „Od Lokomotywy do Ślonia Trąbalskiego” skierowany był do dzieci ze szkół i ośrodków specjalnych. Obejmował dwa etapy: przedstawienie inscenizacji dowolnego wiersza poety oraz wykonanie techniką haftu, wyklejanki lub makramy ilustracji w oparciu o wiersze *Piasie radio*, *Lokomotywa*, *Śłoń Trąbalski*. Odpowiednio przygotowana scenografia, stroje, rekwizyty, były tłem na scenie, gdzie mali aktorzy głosem, mimiką i ruchem ciała utożsamiali się z granymi postaciami. Jury pod przewodnictwem aktorki Teatru Śląskiego Krystyny Wiśniewskiej wyłoniło najlepszych, którzy otrzymali nagrody oraz okolicznościowe dyplomy. Drugi konkurs pt. „Zielona gęś i skumbrie w tomacie” zorganizowany dla uczczenia Roku Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego był przeznaczony dla młodzieży po-

nadgimnazjalnej oraz warsztatów terapii zajęciowej. Przedmiotem konkursu była inscenizacja dowolnego utworu satyrycznego Mistrza Ildefonsa. Zobaczyliśmy m.in.: *Podróż do Świdra*, *Gdybym miał dwanaście kapeluszy*, *Żelazko*. Aktor Teatru Śląskiego Zbigniew Wróbel dokonał uroczystego ogłoszenia wyników oraz wręczenia nagród i symbolicznych złotych piór na zielonych poduszkach. W jego wykonaniu usłyszeliśmy również kilka znanych wierszy poety. Na zakończenie wszyscy zostali zaproszeni do stołu z menu inspirowanym poezją mistrza.

W październiku 2003 r. nasze wysiłki trwające już od kilku lat w celu utworzenia w Górnośląskim Centrum Zdrowia Dziecka i Matki filii biblioteczną zostały uwieńczone sukcesem. Zatrudniony tam bibliotekarz bezpośrednio z personelem szpitala ustala harmonogram odwiedzin na poszczególnych oddziałach oraz imprez przeprowadzanych głównie w tzw. Sali Serca. Wszystkim tym poczynaniom towarzyszy świat książek, a odpowiednio przygotowany scenariusz zabaw literackich pozwala dzieciom zapomnieć o chorobie. Tam też w Światowym Dniu Pluszowego Misia (25.XI) dotarliśmy z workiem misiowych maskotek, a w pokojach zabaw oraz przy łóżeczkach dzieci, które nie mogły opuścić oddziałów czytaliśmy książki i czasopisma o misiach oraz przeprowadziliśmy mini-konkursy. W tym dniu również odbyła się w Samodzielnym Ośrodku Rehabilitacyjno-Oświatowym „Parada ulubionych misiów”. Dzieci zdrowe oraz niepełnosprawne wystąpiły z przedstawieniem „Przygody Misia Uszatka”, miały okazję wziąć udział w zabawie, zgadywankach oraz piosenkach-mruczankach.

Warto wspomnieć również o konkursie pt. „Jesteśmy sobie nawzajem potrzebni”, do którego zaprosiliśmy młodzież ze szkół średnich, polegającym na napisaniu w formie listu – co w twoim mieście utrudnia życie niepełnosprawnym, co mógłbyś zmienić by im pomóc. Inspiracją do rozważań był wiersz ks. Jana Twardowskiego *Do moich uczniów*. Napłynęły 22 prace. Uroczyste wręczenie nagród dokonała poetka Marta Fox, w wykonaniu której usłyszeliśmy również wiersze, przy akompaniamencie gitary klasycznej Pawła Kality. Występ zespołu „Imperium słońca” z Siemianowickiego Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski zakończył sympatyczną imprezę.

Z myślą o czytelniku dorosłym zorganizowaliśmy cykl imprez, których gośćmi były osoby niepełnosprawne i osoby pracujące na rzecz środowiska ludzi niepełnosprawnych. Odbyły się m.in.: spotkania autorskie, poetycko-muzyczne, imprezy integracyjne, konkursy, wernisaże i wystawy prac artystów niepełnosprawnych.

Cykl spotkań promujących twórczość poetycką zapoczątkowały spotkania z wierszem, których gośćmi byli niewidomi nauczyciele-poeci Sławo-

mir Przybyłowski i Alojzy Podleśny. Zaproszona młodzież mogła posłuchać recytowanych przez autorów wierszy skierowanych do młodych „pozytywnie zakręconych” oraz wziąć udział w dyskusji.

Niemalym wydarzeniem było spotkanie z niewidomą aktorką i poetką Zofią Książek-Bregulową promujące jej pierwszy tomik prozy *Zamiast światła rampy*. Na to spotkanie przybyli miłośnicy talentu Zofii, zobaczyli film biograficzny nakręcony przez TP Katowice pt. „Poezja utkana z jej życia”, mogli podziwiać ją w kreacji aktorskiej jako Balladynę oraz wysłuchać fragmentu prozy inspirowanej „pozazmysłowym widzeniem”.

Z okazji Dnia Matki dzieci wraz z mamusiami wzięły udział w spotkaniu z niewidomą poetką Haliną Kuropatnicką-Salamon, która jest autorką poezji dla dzieci i dorosłych. W familijnej atmosferze opowiadała ona o swej pracy pedagogicznej, pasjach, przygodach i podróżach.

Bibliotekarzy zainteresowanych tematyką pracy z czytelnikiem niepełnosprawnym oraz członków Kół PZN zaprosiliśmy na spotkanie z Januszem Turbaczem, dyrektorem Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych w Warszawie. Wśród poruszanych tematów znalazły się m.in. współpraca tej placówki z bibliotekami na terenie kraju i zagranicą, nowe metody rozwiązań technologicznych pozwalających na znoszenie barier informacyjnych niewidomym, nowej generacji książek i możliwości ich odczytu. Bibliotekarze wymienili doświadczenia, spostrzeżenia i uwagi, życząc sobie nawzajem sukcesu w zdobywaniu funduszy na zakup sprzętu i nośników pozwalających na zniesienie barier dostępu do informacji niewidomym.

W cyklicznych poetycko-muzycznych „Wieczorkach przy świecach” organizowanych przez bibliotekę od 10 lat, gościły również osoby niepełnosprawne. W kwietniu z autorską prezentacją poezji oraz wystawą grafik gościł Marek Plura, prezes Śląskiego Stowarzyszenia Edukacji i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Akcent”.

W październiku wieczór przybrał klimat jazzowy, a zapewniła go niewidoma studentka Wydziału Jazzu Akademii Muzycznej w Katowicach Anna Rossa, grając i śpiewając standardy jazzowe. Równocześnie w holu biblioteki uczestnicy wieczoru mogli podziwiać kolekcję misternych rzeźb z drzewa lipowego niepełnosprawnego artysty amatora Jana Bijaka.

W Międzynarodowym Dniu Białej Laski odbyło się spotkanie studentów Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z niewidomym redaktorem „Dziennika Zachodniego” Henrykiem Szczepańskim. Uczestnicy spotkania mieli okazję wymienić swoje opinie na temat udziału i aktywności osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, kulturalnym i zawodowym.

Efektem nawiązanej współpracy ze Stowarzyszeniem „Ad Witam Dognam” w Katowicach-Janowie był cykl zajęć terapeutycznych, w których udział wzięły osoby niepełnosprawne psychicznie.

Imprezą podsumowującą działalność biblioteki w Europejskim Roku Osób Niepełnosprawnych było spotkanie autorskie połączone z wernisażem wystawy prac pt. „Tożsamość plamy” Tadeusza Jackowicza-Korczyńskiego, dyrektora Very Special Arts na Polskę.

Nie sposób opisać całości działań naszej biblioteki na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych. Chcąc podzielić się refleksjami na temat form i metod pracy pozwoliłam sobie dokonać wyboru. Cieszę, iż nasza biblioteka jest postrzegana jako miejsce przyjazne, gdzie czytelnicy zostaną nie tylko profesjonalnie wprowadzeni w świat książek, ale również znajdą tu serdeczną atmosferę, odpowiedni nastrój, dobre słowo, przyjaźń, życzliwość, radość, ciepło i nadzieję.

Ogółem w 2003 r. w placówkach Miejskiej Biblioteki Publicznej w Katowicach odbyły się 132 imprezy, w których udział wzięło 2897 uczestników.

BOŻENA PRZYDACZ

Instruktor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Katowicach

„Warsztaty Bibliotekarskie” – zaproszenie do lektury

Biblioteka Pedagogiczna w Piotrkowie Trybunalskim ma przyjemność zaprosić wszystkich bibliotekarzy i nauczycieli do lektury trzeciego już numeru fachowego kwartalnika online „Warsztaty Bibliotekarskie”. Tematyka pisma dotyczy praktyki bibliotekarstwa oraz edukacji czytelniczej i medialnej. W związku z tym, że Biblioteka Pedagogiczna w Piotrkowie Tryb. realizuje autorski program „Medialna biblioteka” kwartalnik poświęcony jest również ekologii i szeroko rozumianej edukacji środowiskowej. Jednocześnie redakcja „Warsztatów Bibliotekarskich” zachęca wszystkich czytelników do współredagowania pisma i publikowania w nim swoich prac.

Szczegółowe informacje na ten temat można uzyskać na stronach internetowych Biblioteki Pedagogicznej w Piotrkowie Tryb. lub pod numerem telefonu (044) 649-50-77 w. 25 (Wydział Informacji). Informacje również na stronach serwisu EBIB: Czasopisma bibliotekarskie.

Oddział Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych w PiMBP w Chełmży

„Tak mało jest na świecie dobroci,
a tyle jej światu potrzeba”

L. Rydel

Pozytywnym akcentem zakończenia obchodów **Europejskiego Roku Niepełnosprawnych** w 2003 r. w powiecie toruńskim woj. kujawsko-pomorskie było zawarcie umowy pomiędzy Starostwem Powiatu Toruńskiego a Powiatową i Miejską Biblioteką Publiczną im. J. Prejsa w Chełmży dotyczącej dofinansowania zadania ze środków PFRON na zakup książek i materiałów alternatywnych, przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych, dorosłych oraz dzieci i młodzieży, zamieszkujących teren powiatu toruńskiego.

Przeprowadzone rozeznanie przez Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej w naszym powiecie, pozwoliło stwierdzić, że na terenie powiatu toruńskiego jest ok. 2000 osób w różnym wieku, z różnymi niepełnosprawnościami: fizycznymi, umysłowymi, niedostosowanych społecznie itp.

W celu udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami poprzez wykorzystywanie biblioteki, literatury i samego procesu czytania w rehabilitacji, w zdobywaniu wiedzy, wywalaniu aktywności kulturalnej, pokonywaniu barier myślowych, rekreacji, powołano w Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. J. Prejsa w Chełmży specjalistyczny **Oddział Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych**.

Oddział oferuje zbiory w postaci książek-zabawek, książek obrazkowych, książek z ćwiczeniami dla różnych niepełnosprawności, nagrań baśni, bajek, muzyki relaksującej, nagrań do zajęć terapeutycznych, gier edukacyjnych z ćwiczeniami językowymi, umysłowymi i ruchowymi, układanki, kasety VHS, edukacyjne programy komputerowe, poradniki dla rodziców, poradniki psychologiczne, autobiografie, twórczość osób niepełnosprawnych.

Prawo do korzystania ze zbiorów mają: osoby niepełnosprawne, ich rodziny i opiekunowie, osoby zainteresowane problematyką niepełnosprawności.

Otwarcie Punktu Osób Niepełnosprawnych
Fot. Mariusz Pająk

Zainteresowane osoby z powiatu toruńskiego mogą kontaktować się z PiMBP w Chełmży bezpośrednio lub za pośrednictwem gminnych filii bibliotek publicznych.

Uroczyste otwarcie specjalistycznego Oddziału Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych PiMBP w Chełmży odbyło się 25 lutego 2004 r. z udziałem przedstawicieli: władz miasta – wiceburmistrza Marka Kufła, Starostwa Powiatu Toruńskiego – inspektor Teresy Drażkowskiej, dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie – Janaurego Zwolińskiego, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Ośrodka Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych w Toruniu – Franciszka Czajkowskiego, dyrektora PiMBP w Chełmży – Jana Krajewskiego, stowarzyszeń, ośrodków pomocy społecznej, zainteresowanych czytelników, rodziców.

O „książce bez barier” mówił Franciszek Czajkowski – specjalista, wielki orędownik bibliotek otwartych dla czytelników niepełnosprawnych.

Oddział otrzymał dar w postaci książek od Fundacji Literatury „Latwej w Czytaniu” oraz pomoc organizacyjną z Ośrodka Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych WBP – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu.

ELŻBIETA NOWACKA
Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna
im. J. Prejsa w Chełmży

Nie zapomnij o prenumeracie!

Jubileuszowa nagroda im. Anny Platto dla biblioteki z Lublina

Wreszcie bibliotekarki pracujące z dziećmi doczekały się uznania. Stało się to dzięki Nagrodzie im. Anny Platto, przyznawanej corocznie w województwie lubelskim 8 sierpnia, chyba że jest to dzień wolny od pracy. Okazją jest rocznica urodzin Anny Platto, zastawionej bibliotekarki dziecięcej i nauczycielki, pracującej w latach 60/80 XX wieku w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie.

W tym roku Nagrodę wręczano w poniedziałek, 9 sierpnia. Jak co roku starannie wybierano kandydatki. Prawo ich zgłaszania przysługiwało kierownictwu bibliotek powiatowych oraz zarządom kół Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Jedynym warunkiem jaki musi spełnić kandydatka to jej bezpośredni udział w rozwijaniu czytelnictwa dziecięcego w swoim środowisku. Biblioteki powiatowe podchodzą do zgłoszeń bardzo poważnie i serio, stąd liczba nominacji jest ograniczona. W przypadku niektórych powiatów, z ust dyrekcji można było usłyszeć zdanie, że jeszcze nie w tym roku, jeszcze musimy podjąć niektóre sprawy.

Każda zgłoszona biblioteka i kandydatura była starannie skontrolowana przez komisję powołaną przez dyrekcję Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. W jej składzie byli: dwie bibliotekarki z WBP, jedna z PBP Lublin i przedstawiciel Towarzystwa Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego. Komisja pracowała cały lipiec, odwiedzając placówki, zbierając dane oraz porównując wyniki.

Na uroczystość, której organizatorami były: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Towarzystwo Biblioteki Publicznej i prywatni sponsorzy zaproszono władze administracyjne i kulturalne województwa, Lublina i Izbicy (stamtąd pochodziła A. Platto), laureatki z lat poprzednich, prezesa Rady Naukowo-Programowej Biblioteki, Zarząd Towarzystwa Biblioteki Publicznej, koleżanki i kolegów Anny Platto z lat studenckich i zawodowych, przedstawicieli mediów oraz bibliotekarzy z WBP.

Spotkanie miało interesującą scenografię. Odbyło się w Galerii Zielonej, która już sama swoim wyglądem i atmosferą wprowadza świąteczny i uroczysty nastrój. Na przodzie trzy tablice – plansze, na środkowej portret Anny Platto, na prawej *tableau* z fotografiami dotychczasowych dziewięciu laureatek.

Na spotkanie przybyli m.in. Leszek Kraczkowski, wicedyrektor Departamentu Kultury i Sztuki Urzędu Marszałkowskiego reprezentujący Mar-

szałka Województwa Lubelskiego, Iwona Jańczuk, z tegoż Departamentu, Jan Twardowski z Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Lublinie, Grażyna Lewandowicz z Biblioteki Narodowej i ok. 70 innych osób spośród zaproszonych. Szczególnie cieszyła obecność siostry Patronki Nagrody, Mirosławy wraz z grupą najbliższych krewnych.

Anna Platto 1945-1995

Uroczystość rozpoczął Dariusz Kwiatkowski, młody muzyk lubelski, własną kompozycją muzyczną do wiersza Józefa Czechowicza *Muzyka ulicy Złotej w Lublinie*. W imieniu organizatorów gości serdecznie powitał wicedyrektor WBP Zdzisław Bieleń. Powiedział, że spotkanie odbywa się w 60. rocznicę urodzin Platto i jest dziesiąte w kolejności. Następnie Grażyna Lewandowicz wygłosiła interesujący odczyt „Biblioteki dziecięce dzisiaj”. Prelegentka przedstawiła stan bibliotek dziecięcych w Polsce na początku XXI w. Najwięcej czasu poświęciła na problemy czytelnictwa dziecięco-młodzieżowego. Mówiła m.in. o roli i znaczeniu czytania i pracy z książką w rozwoju emocjonalnym, intelektualnym i kształtowaniu osobowości młodego czytelnika. Nowe środki przekazu nie wypierają książki. Jeśli chcemy w przyszłości mieć dorosłych czytelników – mówiła – musimy już dziś starać się o pozyskiwanie dla czytelnictwa najmłodszych. Dużo zależy od aktywności bibliotekarek w tym zakresie. Przykładami są tutejsze laureatki. Stwierdziła też, że Nagroda im. A. Platto jest jedyną w Polsce nagrodą przyznawaną bibliotekarkom dziecięcym. Część muzyczno-wokalna oparta na utworach Edwarda Stachury, w wykonaniu D. Kwiatkowskiego zakończyła ten fragment uroczystości.

Zofia Szumiło, przewodnicząca Jury Nagrody, odczytała kolejne nazwiska bibliotekarek, które

uzyskały nominacje do Nagrody. Były to: Grażyna Jarosz z Filii bibliotecznej w Majdanie Sopockim GBP w Suścu (pow. Tomaszów Lub.), Magdalena Mazurek z GBP w Jastkowie (pow. Lublin), Ewa Myka z Filii nr 2 MBP im. Adama Mickiewicza w Lubartowie, Joanna Puchacz z MGBP w Tarnogrodzie (pow. Biłgoraj) i Barbara Sulek z MBP w Kraśniku. Każdej z nich wicedyrektor Bieleń wręczył dyplom z nominacją. Jako ostatnią wywołano Annę Rafalską, bibliotekarkę z Filii nr 28 MBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie, która została tegoroczną laureatką Nagrody. Nagrodę przyznano za całokształt wieloletniej pracy z młodymi czytelnikami. Rejestr szczegółowych dokonań obejmował: umiejętność nawiązywania kontaktu z młodymi czytelnikami, rozpoznawanie ich potrzeb, aktywizowanie i rozbudzanie zainteresowań; dobrą znajomość literatury i umiejętne kierowanie czytelnictwem; wzorowe merytoryczne przygotowanie księgozbioru do udostępniania i szczególną dbałość o kolorowy, wesoły, bajkowy wizerunek biblioteki dziecięcej; stworzenie z biblioteki miejsca przyjaznego dzieciom, w którym bibliotekarz jest przyjacielem, powiernikiem, a także życzliwym doradcą; systematyczne doskonalenie umiejętności zawodowych poprzez uczestnictwo w kursach, szkoleniach oraz wykorzystywanie zdobytej wiedzy w pracy z czytelnikami, szczególnie elementów pedagogiki zabawy Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA: przemyślany dobór tematyki, wysoki poziom merytoryczny i dużą wartość przygotowywanych samodzielnie pomocy metodycznych, wzorową i systematyczną realizację programu edukacji czytelniczej we współpracy ze szkołami,

Uroczystość wręczenia Nagrody im. Anny Platto 2004. Stoją od lewej: Zdzisław Bieleń – wicedyrektor WBP, Miroslawa Platto – siostra Patronki Nagrody i lauratką

przedszkolami, świetlicami działającymi w Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, a także pozyskiwanie czytelników z innych dzielnic Lublina; stosowanie różnych form i tematów zajęć (m.in. lekcje biblioteczne, zabawy literackie, zajęcia plastyczne, głośne czytanie, konkursy) proponowanych czytelnikom w różnym wieku; objęcie cyklicznymi działaniami bibliotecznymi dzieci specjalnej troski uczące się w klasach integracyjnych, a także z rodzin ubogich i patologicznych; dbałość o bieżące potrzeby edukacyjne czytelników, zapoznanie ich z aktualnymi wydarzeniami politycznymi, społecznymi, literackimi (m.in. cykl zajęć „Dobroć i tolerancja”, Unia Europejska). Warto także zwrócić uwagę na wyniki działalności czytelniczej oddziału dziecięcego Filii nr 28. W 2003 r. z jej usług korzystało 790 młodocianych czytelników, z których każdy wypożyczył po 21 książek. W blisko trzystu zajęciach (ściśle 291) uczestniczyło 3500 osób.

Nagrodę wręczyła siostra Patronki, Miroslawa Platto. Anna Rafalska otrzymała piękny dyplom wraz z nagrodą pieniężną. Wzruszona lauratką przyjęła gratulacje i kwiaty od M. Platto, organizatorów, przełożonych i koleżanek z MBP, gości. Gratulacje złożył też L. Kraczkowski.

Lauratką podziękowała za wyróżnienie, które uważa za prestiżowe. „Jest to także nagroda mówiąca wzruszona – dla czytelników dziecięcych i młodzieżowych bibliotek lubelskich. Cieszę się, że miałam okazję poznać Annę Platto jako bibliotekarkę i jako swego wykładowcę w Studium Bibliotekarskim w Lublinie. Wiele Jej też zawdzięczam”.

Oficjalną uroczystość zakończyły dwa utwory muzyczne. Wszyscy goście zostali następnie zaproszeni do sąsiedniej sali na smakowite torty, ciasta, galarety owocowe i inne delikatesy, gdzie mogli porozmawiać na temat uroczystości, spraw zawodowych i o wszelkich nowinach. Czasami jest to spotkanie po latach. Goście chwalili zarówno uroczystość, jak też zastawiony stół.

Anna Rafalska, lauratką Nagrody im. Anny Platto 2004

Uroczystość była dobrze przygotowana medialnie. W przeddzień Radio Lublin nadało godziną audycję poświęconą bibliotekom i czytelnictwu dziecięcemu, w czasie której odpowiedzi udzielała instruktorka czytelnictwa dziecięcego WBP, Zofia Szumiło. Prasa lokalna, zwłaszcza „Kurier Lubelski”, informowała o przygotowywanej uroczystości, jak również opublikowała sprawozdanie ze spotkania. Była prezentowana

sylwetka Anny Rafalskiej. Także „Panorama Lubelska”, w wieczornym dzienniku telewizyjnym, pokazała moment wręczenia Nagrody.

W ocenie uczestników spotkania Nagroda im. Anny Platto wpisała się mocno w promocję bibliotek i czytelnictwa na Lubelszczyźnie, a tegoroczna edycja była lepsza od poprzednich.

ZDZISŁAW BIELEŃ

Z WARSZTATU METODYKA

Booktalking może przygotować każdy – rady dla początkujących gawędziarzy

Część druga *

Prezentacja booktalkingu

W opanowaniu techniki wygłaszania booktalkingu i zapamiętaniu tekstu pomagają kamera wideo. Zobaczenie swoich nieświadomych ruchów na ekranie telewizora szybciej niż inna technika przyczyni się też do eliminacji błędów i poprawy sposobu prezentacji opowieści. Można także wykorzystać wysokie lustro i magnetofon, choć przemawianie do prawdziwej publiczności sprzyja dokonywaniu odpowiedniego wyboru tonu głosu, który powinien zmieniać się w zależności od sytuacji: raz może być sarkastyczny, w innym przypadku – wesoły, żartobliwy.

Kwestią dyskusyjną przez ekspertów w zakresie obsługi bibliotecznej dzieci i młodzieży jest problem pamięciowego opanowania długich gawęd. Czasochłonność przygotowania, łatwość zapomnienia wyuczonego na pamięć tekstu, a przede wszystkim trudność w zaadaptowaniu takiej gawędy dla każdego typu publiczności, wymienia się jako główne wady tego systemu. Dzieci, wychowując formalne podejście bibliotekarza, mogą nie zainteresować się opowieściami, a on sam – po wielokrotnym powtórzeniu tych samych treści – może znudzić się booktalkingiem. Inni znawcy tematu twierdzą natomiast, że uczenie się tekstu na pamięć (w końcu tylko jeden raz w czasie sesji) jest dla wielu początkujących gawędziarzy jedynym sposobem opanowania techniki, dzięki której bibliotekarz może później opracować swój własny indywidualny styl.

Należy unikać czytania zbyt długiego fragmentu tekstu, co prowadzi do utraty kontaktu wzrokowego ze słuchaczami, a w konsekwencji do spadku zainteresowania przedstawianymi treściami. Dobre wrażenie na słuchaczach wywiera wygła-

szenie gawędy z pamięci, co oczywiście nie oznacza dokładnego pamięciowego opanowania tekstu, o czym wspomniano wcześniej. Uczniowie spędzają zbyt wiele czasu na słuchaniu tekstu czytanego przez nauczycieli i kolegów, dlatego nie należy zmuszać ich, aby w taki sam sposób uczestniczyli w prezentacji booktalkingu. Nawet tekst czytany należy znać w stopniu umożliwiającym oderwanie od niego wzroku.

Aktywne uczestnictwo uczniów w booktalkingu sprzyja jego większemu wpływowi na słuchaczy. Udział ten potęguje się poprzez proste czynności, jak np. poproszenie ich o kilkukrotne powtórzenie tytułu książki lub wybranego cytatu. Można również wykorzystać w prezentacji zmianę nastroju i rozpocząć gawędę od nudnego początku w celu „uśpienia” publiczności, a następnie uwzględnić w opowiadaniu dramatyzm wydarzeń, pozwalający na zmianę charakteru relacji w ostatnim momencie. Wprowadza się też niespodziewany zwrot w akcji lub niepewne zakończenie i pozostawia widzów w oczekiwaniu na dalszą część. Młodzież może przeczytać wybrane fragmenty dialogów lub zdefiniować zasadnicze pojęcia związane z treścią dzieła. W powieściach z wątkami sensacyjnymi lub kryminalnymi zachęca się publiczność do opowiedzenia zakończenia na podstawie usłyszanego wcześniej informacji; nikt jednak nie może dowiedzieć się, czyje dochodzenie okazało się słuszne. Uczniowie mogą również wziąć udział w krótkich scenach zainspirowanych fabułami utworów, odgadywać ich tytuły spośród książek wymienionych lub pokazanych przez prezentera. Czasem wystarczy podać nazwiska autorów i następnie pozwolić słuchaczom wyszukać właściwe pozycje na podstawie odnotowanych opisów w katalogu.

* Cz. 1 artykułu H. Langer ukazała się w „PB” 2004 nr 10.

Istnieje wówczas możliwość sprawdzenia umiejętności korzystania z aparatu informacyjnego biblioteki i dostosowania lekcji bibliotecznych do potrzeb konkretnej klasy.

Zaprezentowanie slajdów z obwolutami książek lub zawartymi w nich ilustracjami, a także udostępnienie rekwizytów – m.in. plakatów z czasopism lub eksponatów tematycznie związanych z utworem – zwiększa zainteresowanie opowiadaniem i ożywia jego narrację. Można pokazać fragmenty filmu, również wyłączając dźwięk i przez krótki czas skupiając się tylko na obrazie. Dzięki użyciu odpowiedniej muzyki lub wprowadzeniu nowej aranżacji pomieszczenia (np. przygaszenie światła podczas opowiadania przerażającej historii) oddaje się niepowtarzalny nastrój utworu i tworzy niezapomniany klimat tajemniczości.

Po opanowaniu umiejętności opracowywania gawęd w formie abstraktów i technik wygłaszania booktalkingów oraz po zapoznaniu się z repertuarem książek zapewniającym możliwość zaferowania uczniom więcej pozycji, niż oni sami przeczytali, bibliotekarze amerykańscy przystępują do zareklamowania siebie jako gawędziarzy. W tym celu organizuje się dla nauczycieli specjalne pokazy lub daje się próbki występów w czasie szkoleń dydaktycznych. Można także zaprosić ich do zobaczenia prezentacji w innej klasie. Informacja dla pedagogów powinna zawierać pełną ofertę programową, jak również wykaz czynności, których gawędziarz nie podejmuje się, np. dokonywanie krytyki omawianych utworów. Co bardzo ważne – należy nalegać, aby nauczyciel zawsze był obecny w czasie spotkania, ponieważ niezwykle trudno być osobą gwarantującą dobrą przywódkę i jednocześnie oczekującą autorytetu.

Przed spotkaniem z uczniami warto najpierw porozmawiać z nauczycielem, który pomoże wytworzyć w klasie odpowiedni nastrój poprzez jej „rozruszanie” lub „uspokojenie”. Około tygodnia przed wygłoszeniem gawędy powinno się poznać preferencje czytelnicze słuchaczy, co pozwoli na dokonanie właściwej selekcji książek. Skoro uczniowie – także ci niechętni czytaniu – słuchają bibliotekarza, może on wykorzystać sytuację do przeprowadzenia sondażu na temat przyczyn braku ich zainteresowania biblioteką i lekturą. Jest to także odpowiedni czas na rozmowę o zamiłowaniach nie tylko czytelniczych, ale także np. muzycznych, o wszystkim, co pozwoli lepiej zaplanować obsługę biblioteczną młodego odbiorcy.

Kilka dni przed planowaną wizytą należy przypomnieć organizatorowi spotkania o jego dacie, przekonać się czy jego warunki nie uległy zmianie, jak również upewnić się co do jakości szkolnego sprzętu audiowizualnego i możliwości jego użycia. Warto wcześniej określić, jak długo będzie trwać jedna prezentacja, czy pozostanie się

w szkole cały dzień i będzie się prowadzić zajęcia dla pojedynczych klas lub dla pozostałych uczniów przeprowadzi się je w innym odpowiednim terminie.

Podczas wygłaszania booktalkingu warto wybrać z klasy kilku słuchaczy. Z pierwszym z nich (o przyjaznej twarzy i sprawiającym wrażenie zadowolonego gawędami) należy nawiązać kontakt wzrokowy, ponieważ pomoże on bibliotekarzowi ocenić jego pracę. Drugi uczestnik spotkania – o nieprzychylnym spojrzeniu – powinien wydawać się znużony i niezainteresowany przedstawianymi treściami. Celem bibliotekarza jest przekonanie ucznia do przeczytania oferowanych książek. Koniecznie trzeba odnaleźć w klasie lidera. To kolejna osoba, którą gawędziarz musi zdobyć i zaangażować do swoich działań, ponieważ fakt jej uczestnictwa w prezentacji dodaje słuszności temu, co bibliotekarz robi.

Wskazane jest wybieranie do booktalkingu utworów gromadzonych w bibliotece w wielu egzemplarzach i – jeśli to możliwe – zabieranie ich ze sobą, aby po wygłoszeniu gawędy uczniowie mieli możliwość przejrzenia, dzięki czemu od razu odpowie się na ich entuzjazm. Jeśli omawianych pozycji nie posiada się w większej liczbie woluminów, zazwyczaj odradza się ich udostępniania w dniu wygłaszania gawędy. Warto jednak wcześniej przygotować dzieła podobne do tych, które się poleca: tego samego autora, gatunku lub o analogicznej tematyce. Prezentowanie tomów dostępnych w niewielu jednostkach i to stale udostępnianych nie sprzyja zachęceniu słuchaczy do wizyt w bibliotece, a odnosi wręcz przeciwny skutek – zniechęca ich.

Niezwykle ważne jest kontrolowanie czasu trwania booktalkingu, ponieważ dobre gawędy warto zachować na koniec spotkania, aby zostawić słuchaczy z jak najlepszym wrażeniem. Należy więc uważać, aby dzwonek nie przerwał najciekawszych opowieści. Ponadto reklamy filmów i piosenki muzyki pop nie trwają dłużej niż 4 minuty. Wszystko ponad ten limit czasowy powinno być czymś specjalnym; tę samą zasadę należy stosować podczas prezentowania booktalkingu.

Przeprowadzenie loterii książkowej może być dobrym sposobem na podsumowanie spotkania, szczególnie jeśli podczas losowania wygłosi się kilka bardzo krótkich gawęd o wybieranych pozycjach. Koniec wizyty jest też okazją do przekazania słuchaczom informacji o aktualnym programie bibliotecznym. Z kolei rozdanie ulotek z tytułami omawianych utworów posłuży uczniom do zaznaczenia interesujących ich pozycji. Dla młodszych dzieci na górze listy można umieścić mapę wskazującą dzieciom drogę do biblioteki. Niektórzy gawędziarze uzupełniają foldery o fragmenty booktalkingu lub kilka ilustracji. Warto

też dodać informacje o adresie biblioteki, numerze telefonu i godzinach otwarcia placówki.

Po każdej prezentacji należy dokonać jej oceny. Niektórzy gawędziarze nagrywają swój występ na kasetę magnetofonową lub wideo; inni wolą nie być świadomi swoich „tików”. Przygotowane gawędy warto trzymać w kartotece i po dokonaniu ewentualnych zmian wielokrotnie wykorzystywać. Zawsze powinno się jednak zapisywać, w których grupach i jakie pogadanki wygłasza się, aby nie powtarzać ich przed tą samą publicznością.

Najważniejszą rolę w przygotowaniu i prezentacji booktalkingu odgrywa doświadczenie, dlatego należy stale ćwiczyć umiejętności związane

z jego przedstawieniem, jak również oglądać występy innych presenterów. Każdy powinien jednak wypracować swój własny niepowtarzalny styl, a jest to możliwe tylko wtedy, kiedy eksperymentuje się w doborze technik booktalkingu. Gawędziarz musi umieć wykorzystać to, co jest właściwe dla różnych kategorii publiczności i wygodne dla niego, jak również to, dzięki czemu dzieci chcą czytać reklamowane przez niego książki.

HANNA LANGER

Instytut Bibliotekoznawstwa
i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski

ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE

Dysleksja

W *Nowym słowniku pedagogicznym* czytamy, iż dysleksję określa się jako „zaburzenie w opanowaniu umiejętności czytania, polegające na niemożliwości powiązania dźwięku z prawidłowo rozpoznawaną literą. (...) wyraża się to w błędach wymowy trudniejszych wyrazów, w przemieszczaniu sylab, przekręcaniu słów” (Wincenty Okoń: *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa 1995, s. 62). Barbara Zakrzewska podaje zaś, że w obcojęzycznej literaturze przedmiotu dysleksja traktowana jest w szerszym znaczeniu i obejmuje także specyficzne trudności w pisaniu, a mianowicie dysgrafię, czyli obniżony poziom graficzny pisma i dysortografię polegającą na niemożności opanowania w określonym czasie umiejętności ortograficznego pisania. (Barbara Zakrzewska: *Trudności w czytaniu i pisaniu*. Warszawa 1996, s. 18-19). Warto także wspomnieć tutaj o istnieniu dyskalkulii, będącej specyficznymi zaburzeniami zdolności matematycznych przy normalnym rozwoju umysłowym dziecka (Urszula Osza: *Dyskalkulia*. „Remedium” 2002 nr 2 s. 8).

Specjalna praca z dziećmi dyslektycznymi nazywana jest reedukacją. Prowadzą ją nauczyciele zwani reedukatorami. Głównym ich celem jest pomoc tym dzieciom w opanowaniu podstawowych umiejętności czytania i pisania, by mogli kontynuować naukę w szkole. Praca wyrównawcza polega na usprawnianiu zaburzonych procesów psychomotorycznych koniecznych do opanowania umiejętności czytania i pisania, ćwiczeniu sprawności czytania i pisania oraz oddziaływaniu psychoterapeutycznym, które ogólnie uspakaja a zarazem aktywizuje te dzieci do nauki. (Teresa Gąsowska, Zofia Pietrzak-Stępkowska: *Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu*. Warszawa 1994, s. 7-8).

Książki

1. Balejko Antoni: **Jak pokonać trudności w mówieniu, czytaniu i pisaniu**. Białystok: [Wydaw. Logopedyczne], 1999
2. Bogdanowicz Marta: **O dysleksji, czyli specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu: odpowiedzi na pytania rodziców i nauczycieli**. Lublin: Wydaw. Popularnonaukowe LINEA, 1995
3. Bogdanowicz Marta: **Ryzyko dysleksji – problem i diagnozowanie**. Gdańsk: Wydaw. Harmonia, 2002
4. Brejnak Wojciech, Zabłocki Kazimierz Jacek: **Dysleksja w teorii i praktyce**. Warszawa: Warszawski Oddział Polskiego Towarzystwa Dysleksji. Oddz. Terenowy nr 1, 1999
5. **Ćwiczenia w czytaniu i pisaniu: poradnik metodyczny do terapii dzieci dyslektycznych**. Autorzy: Krystyna Grabałowska, Jadwiga Jastrząb, Janina Mickiewicz, Maria Wojak; red. i oprac. graf. Janina Mickiewicz. Wyd. 2 popr. i uzupeł. Toruń: Tow. Nauk. Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”, 1996
6. Dąbrowska Małgorzata: **Moje dziecko jest dyslektykiem: poradnik i informator dla rodziców i wychowawców**. Warszawa: „Akces”, 2000
7. **Dysleksja, dysortografia, dysgrafia: poradnik dla nauczycieli i uczniów klas starszych**. Oprac. Grażyna Wosowicz-Kurzeja; Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1 w Legnicy. Legnica: ODN, 1999. (Zeszyty Przedmiotowo-Metodyczne / Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli)
8. Gąsowska Teresa, Pietrzak-Stępkowska Zofia: **Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu**. Wyd. 3 zm. Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1994

9. **Jak pomóc dziecku z dysortografią: poradnik metodyczny.** Pod red. Wandy Turewicz. Wyd. 2 popr. i uzup. Zielona Góra: ODN, 2002
10. Jankowska Grażyna: **O dysleksji.** Suwałki: Centrum Edukacji Nauczycieli, 2002
11. Kujawa Ewa, Kurzyńska Maria: **Reedukacja dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu metodą 18 struktur wyrazowych.** Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1994
12. Kwaśniewska Małgorzata: **Graficzna i ortograficzna poprawność pisma uczniów w edukacji wczesnoszkolnej.** Kielce: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego, 2000
13. **Ministerstwo Edukacji Narodowej o dysleksji czyli specyficznych trudnościach w nauce.** [zczyt oprac. Wojciech Brejnak, Teresa Opolska, Romuald Ponczek]. Warszawa: MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 1999
14. Nowak Jadwiga: **Pedagogiczne problemy sluchu fonematycznego u uczniów z trudnościami w czytaniu i pisaniu.** Wyd. 3. Bydgoszcz: Wydaw. Uczelniane WSP, 1992
15. Pętlewska Halina: **Przewycięzanie trudności w czytaniu i pisaniu.** Kraków: Oficyna Wydaw. „Impuls”, 1999
16. Selikowitz Mark: **Dysleksja i inne trudności w nauce.** Warszawa: Prószyński i S-ka, 1999. (Medycyna - Fakty)
17. Szurmiak Maria: **Podstawy reedukacji uczniów z trudnościami w czytaniu i pisaniu.** Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1987
18. Szydłowska Jolanta: **Terapia pedagogiczna dzieci ryzyka dysleksji: wykorzystanie programów multimedialnych.** Suwałki: Centrum Edukacji Nauczycieli, 2002
19. **Trudności w nauce czytania i pisanie a trudności w rozwoju mowy dzieci z dysfunkcjami mózgu: materiały z konferencji zorganizowanej przez Inst. Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Czerniawa, 11-14 listopada 1999.** Oprac. Joanna Przesmycka-Kamińska. Wrocław: „Gajt”, 2001. (Jesienne Spotkania Czerniawskie; Spotkanie 2)
20. Zakrzewska Barbara: **I Ty będziesz dobrze czytać.** Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, 2000
21. Zakrzewska Barbara: **I Ty będziesz dobrze pisać.** Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, 2001
22. Zakrzewska Barbara: **Trudności w czytaniu i pisaniu: modele ćwiczeń.** Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1996
2. Bogdanowicz Marta: **Dysleksja – analfabetyzm funkcjonalny.** „Edukacja i Dialog” 1991 nr 9 s. 30-32
3. Bogdanowicz Marta: **Model kompleksowej pomocy osobom z dysleksją rozwojową – ocena stanu aktualnego i propozycje zmian w świetle reformy systemu edukacji.** „Psychologia Wychowawcza” 1999 nr 3 s. 217-226
4. Bogdanowicz Marta: **Skala ryzyka dysleksji (SRD) w profilaktyce trudności w czytaniu i pisaniu u dzieci.** „Scholasticus” 1995 nr 1 s. 45-51
5. Bogdanowicz Marta, Krasowicz Grażyna: **Diagnoza i leczenie dysleksji rozwojowej – psychoneurologiczna koncepcja D. J. Bakker.** „Psychologia Wychowawcza” 1995 nr 2 s. 116-130
6. Borkowska Aneta: **Typologie dysleksji – przegląd badań.** „Psychologia Wychowawcza” 1996 nr 2 s. 116-125
7. Brejnak Wojciech: **Dysleksja.** „Głos Nauczycielski” 1993 nr 26 s. 8
8. Butryn Danuta: **Uczniowie dyslektyczni a proces nauczania-uczenia się geografii i treści geograficznych w bloku przyrodniczym.** „Geografia w Szkole” 1999 nr 5 s. 272-275
9. Chmurzyński Bogusław: **Mnemotechniki w terapii dysortografii.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2001 nr 10 s. 34-39
10. **Co to jest dysleksja?** „Wychowanie w Przedszkolu” 2000 nr 5 wkł. „W domu i w przedszkolu” s. 291-292
11. Czajkowski Franciszek: **Dysleksja jest wszędzie co za tym robi twoja biblioteka?** „Poradnik Bibliotekarza” 2002 nr 9 s. 15-17
12. Dąbrowska Anna: **Komputerowe wspomaganie osób z dysleksją na świecie i w Polsce.** „Szkoła Specjalna” 2002 nr 4 s. 229-235
13. Dąbrowska Małgorzata: **O dysleksji.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2001 nr 1 s. 35-40
14. Dąbrowska Marzena: **Dysleksja w ujęciu psycholingwistycznym: przegląd badań.** „Psychologia Wychowawcza” 1995 nr 4 s. 328-336
15. Dobrołowicz Justyna: **Dysleksja czyli specyficzne trudności w pisaniu i czytaniu.** „Język Polski w Szkole” 2001/2002 nr 1 s. 7-13
16. Domagała Aneta, Mirecka Urszula: **Dziecko dyslektyczne z zaburzeniami lateralizacji – możliwości i ograniczenia terapii w starszym wieku szkolnym.** „Logopedia” 2001 t. 29 s. 151-167
17. Folejewska Ryta: **Dysleksja – problem nie tylko wychowanków.** „Więści Oświatowe” 1994 nr 10 s. 18
18. Gibas Edyta: **Jak pracować z dzieckiem dyslektycznym?** „Życie Szkoły” 2002 nr 7 s. 430-435

Czasopisma

1. Bobrowska Aleksandra: **Kolory w terapii dysortografii.** „Edukacja i Dialog” 2002 nr 1 s. 24 -26

19. Gindrich Piotr: **Różnicowanie dysleksji i innych trudności w uczeniu się.** „Zeszyty Wszechnicy Świętokrzyskiej” 2000 z. 12 s. 33-44
20. Górniewicz Ewa: **Symptomatologia dysleksji i dysgrafii: zarys problematyki.** „Zeszyty Naukowe WSP Olsztyn. Prace Pedagogiczne” 1996 z. 2 s. 177-184
21. Grzelczak Małgorzata: **Praca z uczniem dyslektycznym na lekcjach języka obcego – autorefleksja.** „Języki Obce w Szkole” 2001 nr 7 s. 132
22. Jabłonowska-Ciesielski Krystyna: **Niektóre zaburzenia mechanizmu percepcji wzrokowej u dzieci dyslektycznych.** „Studia Psychologiczne” 1983 t. XXII z. 1 s. 77-86
23. Jankowska Mariola: **Trudności uczniów w pisaniu i czytaniu.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2001 nr 10 s. 19-23
24. Jastrząb Jadwiga: **Jak można pracować z dzieckiem dyslektycznym w oddziale terapeutycznym.** „Szkoła Specjalna” 1989 nr 3 s. 211-221
25. Jaworowska Ewa: **Uczniowie z dysgrafią (rozmowa z rodzicami).** „Życie Szkoły” 2001 nr 4 s. 244-248
26. Kańtoch Barbara: **Praca korekcyjno kompensacyjna z dziećmi dyslektycznymi.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2000 nr 1 s. 35-36
27. Koczan Teresa, Kafar Katarzyna: **Rozpoznanie dysleksji u dzieci sześcioletnich.** „Wychowanie w Przedszkolu” 1998 nr 7 s. 559- 561
28. Kołtńska Barbara: **Dysleksja – przegląd koncepcji etiologicznych.** „Psychologia Wychowawcza” 1989 nr 3 s. 243-250
29. Kołtńska Barbara: **Zaburzenia ruchu oczu u dzieci dyslektycznych.** „Psychologia Wychowawcza” 1995 nr 2 s. 131-142
30. Krasowicz Grażyna: **Dysleksja a rozwój zaburzenia mowy (przegląd badań).** „Psychologia Wychowawcza” 1993 nr 1 s. 25-35
31. Krzyczmonik Ewa: **Problemy dzieci dyslektycznych z nauką języka obcego (na przykładzie języka angielskiego).** „Języki Obce w Szkole” 2001 nr 7 s. 46-55
32. Kujawa Ewa, Kurzyna Maria: **Metoda poznawania struktur wyrazowych w pracy reedukacyjnej.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1991 nr 1 s. 42-48
33. Lewandowska Dorota: **Wykorzystanie sztuki w terapii dzieci dyslektycznych.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002 nr 5 s. 38-40
34. Łażewska Halina: **Problemy młodzieży z objawami dysortografii.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1999 nr 2 s. 24-25
35. Maciarz Aleksandra, Dutka Ewa: **Społeczne przystosowanie dzieci z ryzykiem dysleksji w klasach I-III.** „Szkoła Specjalna” 2000 nr 5 s. 227-234
36. Makarewicz Renata: **Gdy w klasie jest dyslektyk...** „Polonistyka” 1998 nr 2 s. 75-79
37. Makarewicz Renata: **Nauczyciele wobec dysleksji.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1999 nr 2 s. 21-24
38. Mańczak Barbara: **Diagnoza pedagogiczna ucznia dyslektycznego w młodszym wieku szkolnym w wykonaniu nauczyciela-terapeuty.** „Edukacja Humanistyczna” 2001 nr 1 s. 129-136
39. Marczyk Jadwiga: **Pomoc rodzicom dzieci zagrożonych dysleksją.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1994 nr 3 s. 36-37
40. Mazur Danuta: **Dziecko z trudnościami w czytaniu i pisaniu – leniwe, niezdolne czy... dyslektyczne?** „Życie Szkoły” 1999 nr 4 s. 257-259
41. Miękus Grażyna: **Czy zawsze dysortografia?** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2001 nr 10 s. 23-24
42. Miętka Elżbieta: **Problemy dzieci dyslektycznych i dysgraficznych.** „Nauczanie Początkowe: kształcenie zintegrowane” 1999/2000 nr 3 s. 65-79
43. Oczkoś Jolanta: **Problem dysleksji w nauczaniu języków obcych.** „Języki Obce w Szkole” 2003 nr 2 s. 59-61
44. Oszwa Urszula: **Dyskalkulia.** „Remedium” 2002 nr 2 s. 8-9
45. Oszwa Urszula: **Dysleksji na ratunek.** „Remedium” 2001 nr 12 s. 8-9
46. Oszwa Urszula: **Metody pracy z dysleksją.** „Remedium” 2001 nr 11 s. 10-12
47. Oszwa Urszula: **W cieniu szkolnych możliwości.** „Remedium” 2001 nr 9 s. 10-12
48. Pacut Ewa: **Kilka uwag o postępowaniu z dyslektykami.** „Życie Szkoły” 2002 nr 1 s. 41-42
49. Pętlewska Halina: **Czytać wbrew genom.** „Wiedza i Życie” 1996 nr 6 wkł. „Wiedza i Człowiek” s. 41-44
50. Pętlewska Halina: **Pismo z syndromem.** „Wiedza i Życie” 1995 nr 5 wkł. „Wiedza i Człowiek” s. 1-4
51. Ratajczak Regina: **Sygnaly, których nie wolno lekceważyć.** „Nowa Szkoła” 1996 nr 1 s. 21-22
52. Rytel Agnieszka: **Jak rozpoznać dziecko dyslektyczne?** „Forum Humanistów” 2001 nr 1 s. 34-36
53. Shaywitz Sally E.: **Dysleksja.** „Świat Nauki” 1997 nr 2 s. 58-65
54. Słowik Alicja: **Dysleksja podstępny wróg.** „Nowe w Szkole” 2003 nr 1 s. 13-16
55. Sorokosz Irena: **O dzieciach dyslektycznych.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1993 nr 3 s. 130-131

56. Struzik Anna: **Zjawisko dysleksji w myśli pedagogiczno-psychologicznej.** „Nowa Szkoła” 1988 nr 5 s. 298-301

57. Strużyk Łucja: **Jabłoń pani Ortografii: scenariusz zajęć korekcyjno-kompensacyjnych dla dzieci dyslektycznych.** „Życie Szkoły” 2003 nr 2 s. 116-119

58. Szczygieł Beata: **Funkcjonowanie dzieci z dysgrafią.** „Życie Szkoły” 1999 nr 5 s. 327-329

59. Szymaniak Alina: **Przyczyny i konsekwencje zbyt późnego rozpoznania dysleksji.** „Życie Szkoły” 2003 nr 6 s. 374-375

60. Ślósarz Anna: **Nim uczeń dyslektyczny napisze zadanie egzaminacyjne...** „Polonistyka” 1994 nr 5 s. 271-274

61. Tarkowska Irena: **Praca z dziećmi dyslektycznymi.** „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1997 nr 6 s. 14-20

62. Tucholska Renata: **O dysleksji słów parę.** „Podlaskie Wieści Oświatowe” 2001 nr 4 s. 8-9

63. Waszkiewicz Elżbieta: **Dziecko z trudnościami w czytaniu i pisaniu – leniwe, niezdolne, a może dyslektyk?** „Życie Szkoły” 1997 nr 1 s. 54-58

64. Wiercioch Urszula: **Jak oceniać uczniów ze zdiagnozowaną dysleksją lub innymi zaburzeniami?** „Nowa Szkoła” 2003 nr 2 s. 26-29

65. Wierzejska Agnieszka: **Skuteczność terapii wspomaganej edukacyjnymi programami komputerowymi w dysortografii.** „Psychologia Wychowawcza” 1993 nr 5 s. 438-441

66. Witkoś Maria: **Dziecko ryzyka dysleksji.** „Edukacja i Dialog” 2002 nr 1 s. 18-23

67. Wojciechowski Mieczysław: **Dziecko z dysfunkcją.** „Remedium” 2002 nr 9 s. 8-9

68. Wójtowicz Elżbieta: **Czy dysleksja jest chorobą?** „Życie Szkoły” 1997 nr 10 s. 599-602

69. Wszeborowska-Lipińska Bożena: **Dysleksja a zdolności i style uczenia się.** „Psychologia Wychowawcza” 1997 nr 4 s. 314-330

70. Zając Renata: **O dzieciach „ryzyka dysleksji” w świetle obserwacji sześciolatków.** „Życie Szkoły” 1995 nr 10 s. 596-600

71. Zakrzewska Barbara: **Minitreningi percepcyjno-motoryczne.** „Życie Szkoły” 2002 nr 8 s. 480-487

72. Zakrzewska Barbara: **O metodzie wielofunkcyjnego działania w procesie reedukacji dziecka dyslektycznego.** „Życie Szkoły” 2001 nr 1 s. 13-19

73. Zakrzewska Barbara: **O różnych formach oceny czytania (ze szczególnym uwzględnieniem dziecka dyslektycznego).** „Życie Szkoły” 1988 nr 11 s. 642-649

74. Zakrzewska Barbara: **Rozwijanie analizy i syntezy wzrokowo-słuchowej w procesie czytania i pisania dziecka dyslektycznego.** „Życie Szkoły” 1987 nr 2 s. 91-96

75. Zakrzewska Barbara: **Rozwijanie percepcji wzrokowej.** „Życie Szkoły” 2001 nr 8 s. 455-460

76. Zakrzewska Danuta: **Hiperleksja – co to jest, jak pomóc dziecku.** „Aspekty” 2001 nr 3 s. 13-17

JÓZEFA DROZDOWSKA

nauczyciel bibliotekarz Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach – Filia w Augustowie

Style w architekturze

Lekcja biblioteczna dla klas licealnych

Cele

- poznanie historii architektury europejskiej: średniowiecznej i nowożytnej
- poznanie stylów na przykładach budowli

Cele operacyjne

- Uczeń po lekcji powinien:
- umieć odróżnić style w architekturze
  - znać indywidualne cechy stylów architektonicznych
  - umieć ocenić walory architektury poprzez analizę budowli

Metody

problemowa, pogładowa, ćwiczeniowa, „burza mózgów”, działania praktyczne

Środki realizacji

logograf, film oświatowy pt. „Architektura średniowieczna”, wystawa książek pt. „Style w ar-

chitekturze” z cytatem z *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza.

O dwa tysiące kroków zamek stał za domem, Okazały budową, poważny ogromem, Dziedzictwo starożytnej rodziny Horeszków;

...
Zamku żaden wzięść nie chciał, bo w szlacheckim stanie

Trudno było wyłożyć koszt na utrzymanie; Lecz Hrabia, sąsiad bliski, gdy wyszedł z opieki,

Panicz bogaty, krewny Horeszków daleki, Przyjechawszy z wojażu upodobał mury, Tłumacząc, że gotyckiej są architektury; Choć Sędzia z dokumentów przekonywał o tem, Że architekt był majstrem z Wilna, nie zaś Go-tem.

ks. I *Gospodarstwo*

Przebieg zajęć

- przedstawienie tematu i celu zajęć,
- przypomnienie przez uczniów zabytków znajdujących się w miejscu zamieszkania i okolicy,
- rozdanie kartek z poleceniami,
- uczniowie wybierają z wystawy potrzebne książki,
- praca w grupach,
- uczniowie głośno odczytują swoje polecenia i udzielają odpowiedzi,
- rozwiązywanie logogryfy,
- projekcja filmu oświatowego poświęconego architekturze średniowiecznej.

Przykłady poleceń

1. W książce: *W poszukiwaniu stylu epoki* przeczytaj rozdział *Architektura* – jedność idei i materii. Odpowiedz, czym się różni architektura od budownictwa? Jakie czynniki mają wpływ na zmianę stylu architektury?

2. Zapoznaj się z rozdziałem *Styl romański* w książce Tadeusza Broniewskiego: *Architektura średniowieczna* i powiedz: Co to są mury ciosowe, jak wyglądają otwory okienne i drzwiowe? Omów formy architektoniczne stylu romańskiego: archiwoltę, tympanon, portale, kolumny. Jaka jest różnica między kościołem typu halowego a bazylikowego?

3. Odszukaj w albumie Zygmunta Świechowskiego: *Sztuka romańska w Polsce* informacje na temat kolegiaty w Tumie i powiedz kiedy powstała, omów jej architekturę (apsydy, portal).

4. Znajdź w książce Joanny Guze: *Na tropach sztuki* rozdział *Gotyckie katedry wznoszą się ku niebu* i omów wielkie osiągnięcia konstrukcyjne, które stworzył gotyk. Jaka jest różnica między romańskim sklepieniem krzyżowym a gotyckim krzyżowo-żebrowym? Na końcu rozdziału znajdziesz informacje na temat znanego ci słowa gotyk. Powiedz o pochodzeniu słowa.

5. Znajdź w książce Władysława Witwickiego: *Wiadomości o stylach* rozdział VIII *Gotyk*. Prze-

czytaj podrozdział 2. *Budowa zewnętrzna* i odpowiedz: Czym charakteryzuje się konstrukcja i forma gotycka?

6. W książce Antoniego Piskadły: *100 najsłynniejszych budowli* odszukaj katedrę Notre Dame, przeczytaj informacje o tej słynnej budowli i powiedz: Ile lat trwała budowa katedry paryskiej? Omów główne fazy jej budowy. Co to są skarpy, łuki przyporowe, pinakle i sterczyzny? Jaki nadają wygląd budowlom sakralnym? W którym mieście we Francji znajduje się rówieśniczka Notre Dame?

7. Przeczytaj rozdział *Od kopuły katedry florenckiej do kopuły św. Piotra* w książce Juliusza Feldhorna: *Dzieła i twórcy* i przedstaw zdobycze architektury renesansowej.

8. Weź książkę Jerzego Wrotkowskiego: *Dzieła, style, epoki*, przeczytaj rozdział *Architektura baroku* i powiedz czym charakteryzują się budowle barokowe.

9. W książce Przemysława Trzeciaka: *1000 tajemnic architektury* znajdź rozdział *Fantazja, złudzenia, niespodzianki*. Przeczytaj podrozdział *Starc tradycje fasadowości* i odpowiedz. Co to są fasady parawanowe? Jak wyglądają elementy fasady barokowej?

10. Odszukaj w albumie Mariusza Karpowicza: *Barok w Polsce* po dwie budowle w Warszawie i w Krakowie wybudowane w stylu baroku.

11. W albumie Stanisława Lorentza i Andrzeja Rottermunda: *Klasycyzm w Polsce* znajdziesz typowe budowle architektury klasycyzmu, podaj przykłady. Wymień cechy charakterystyczne tej architektury.

12. Poszukaj w książce Edwarda Charytonowa: *Zarys historii architektury* odpowiedzi na następujące pytania. Na jaki okres przypada rozwój architektury eklektycznej i secesyjnej? Wyjaśnij znaczenie wyrażenia „eklektycyzm”. Jakie nowe rozwiązania wniósł ten styl? Podaj kilka przykładów budownictwa eklektycznego. Czym wyróżnia się architektura secesyjna? Jakimi innymi nazwami oprócz secesji zastępuje się określenie tego

okresu w Polsce? Co oznacza nazwa secesja? Wymień przyczyny szybkiego upadku secesji w architekturze?

13. Znajdź w książce Jana Gypela: *Historia architektury* odpowiedzi na pytania. Od którego roku datuje się początek historyzmu? Dlaczego historyzmu nie można zaliczyć do stylów postępowych? Co to była architektura inżynierska? Jakie materiały budowlane były preferowane? Którą budowlę nazwano „hańbą Paryża” i dlaczego?

Podsumowanie zajęć

Uczniowie określają przydatność znajomości stylów architektonicznych w życiu codziennym.

Logogryf

1. Górna część portalu.
2. Skarpy podpierające ściany.
3. Styl nawiązujący do architektury rzymskiej.
4. Typ kościoła z nawami jednakowej wysokości.
5. Płaski filar przyścienny.
6. Słynna w Reims.
7. Okrągły witraż.
8. Otwarty ganek kolumnowy.
9. Ozdobne wejście.
10. Wspiera części budowli.
11. Cechuje go przepych.
12. Przybudówka zamykająca prezbiterium, nawę.

Odpowiedzi: tympanon, przypora, klasycyzm, halowy, pilaster, katedra, rozeta, portyk, portal, kolumna, barok, apsyda.

Hasło: architektura

Bibliografia

1. Broniewski T.: *Architektura średniowieczna*. Wrocław: Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1964
2. Charytonow E.: *Zarys historii architektury*. Wyd. 10. Warszawa: Wydaw. Szkol. i Pedag., 1983
3. Feldhom J.: *Dziela i twórcy: popularny zarys historii sztuki*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1961
4. Guze J.: *Na tropach sztuki*. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1982
5. Gypel J.: *Historia architektury: od antyku do czasów współczesnych*. Koln: Konemann, 2000
6. Karpowicz M.: *Barok w Polsce*. Warszawa: Arkady, 1988
7. Korontz S., Rottermund A.: *Klasycyzm w Polsce*. Warszawa: Arkady, 1984
8. Piskadło A.: *100 najszlachetniejszych budowli*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1979
9. Świczowski Z.: *Sztuka romańska w Polsce*. Warszawa: Arkady, 1982
10. Trzeciak P.: *1000 tajemnic architektury*. Wyd. 3. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1980
11. *W poszukiwaniu stylu epoki: współczesne przemiany cywilizacyjno-techniczne a nowe formy w sztuce i architekturze*. Wyd. 3 zup. Warszawa: Iskry, 1966
12. Witwicki W.: *Wiadomości o stylach*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1959
13. Wrotkowski J.: *Dziela, style, epoki: architektura, rzeźba, malarstwo, muzyka w popularnym zarysie*. Gdynia: Jerzy Wrotkowski, 1992

JOLANTA BŁASZCZYK

Zespół Szkół Ogólnokształcących
w Ozorkowic

JADWIGA GRANOSIK

Miejska Biblioteka Publiczna w Ozorkowic

Wi@domości

Fundacja „Bliżej Książki”

● Przy Bibliotece Publicznej we Włocławku działa od 29.06.2004 r. Fundacja „Bliżej Książki”. Inicjatorem powołania Fundacji była dyrektor Maria Jolanta Zielińska. Fundacja została wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000211529. Celem Fundacji jest: wzbogacenie księgozbioru Biblioteki Publicznej we Włocławku, promowanie książki i czytelnictwa, prowadzenie działalności wydawniczej. Zarząd Fundacji pracuje bezpłatnie. Fundację można wesprzeć wpłacając na konto: Bank Polska Kasa Opieki S. A. I Oddział we Włocławku nr rachunku: 32124033891111001003324812. Utworzyliśmy Fundację, chcąc wesprzeć działalność merytoryczną biblioteki, a głównie pozyskać dodatkowe fundusze na zakup nowości wydawniczych.

Rozpoczynamy szeroko zakrojoną kampanię reklamową poprzez prasę i rozgłośnic lokalne. W każdej filii znajdują się informacje o Fundacji, opracowaliśmy wizytówkę, którą dostaną nasi goście i sponsorzy. Kierujemy pisma do przychylnych nam zakładów, firm i osób fizycznych. Planujemy ogłosić konkurs wśród czytelników na logo Fundacji, która działa na podstawie ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tekst jednolity z dnia 17.05.1991 r. Dz. U. nr 46 poz. 203 z póź. zm.) oraz postanowień statutu. Podatnicy podatku od osób fizycznych rozliczając się z urzędem skarbowym mogą wpłacać na rzecz Fundacji 1% podatku należnego wykazanego w zeznaniu rocznym, natomiast osoby prawne do 10% dochodów firmy w ciągu roku. Wszystkim, którzy chcą wesprzeć naszą Fundację będziemy bardzo wdzięczni i wpiszcmy na listę darczyńców.

Nasz adres: Fundacja „Bliżej Książki” ul. Warszawska 11/13
87-800 Włocławek, tel. (054) 231-55-50, faks (054) 231-55-94.

Prezes Zarządu Fundacji
Bożena Bckasińska

Miejsce kultury w Narodowym Planie Rozwoju na lata 2007-2013.

III Kongres Kultura – gospodarka – media

● W Krakowie w dn. 13-16.10.2004 r. odbył się III Międzynarodowy Kongres „Kultura – gospodarka – media”. Kultura w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego państw i regionów Unii Europejskiej. W ramach tego kongresu miasto „smoka wawelskiego” ponownie w tym roku przyjęło bibliotekarzy zainteresowanych dyskusją nad sposobem i zakresem uwzględnienia kultury w Narodowym Planie Rozwoju na lata 2007-2013. Konferencję tę zorganizowało Ministerstwo Kultury i Akademii Ekonomicznej w Krakowie w dniach 13-15.10.2004 r. W trakcie obrad omówiono takie problemy jak: założenia Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013, Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 (wystąpienia ministra kultury Waldemara Dąbrowskiego), możliwości finansowania kultury z funduszy strukturalnych w latach 2004-2006 (dr Monika Smoleń – dyr. Departamentu Współpracy z samorządami i Upowszechniania Kultury w MK), kultura jako czynnik rozwoju regionalnego, kultura w strategiach rozwoju województw, miejsce kultury w Założeniach Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 oraz podstawy metodologiczne Sektorowego Programu Operacyjnego Kultura (wystąpienie Agnieszki Odorowicz – sekretarza stanu w MK). Obrady w dn. 13.10. podsumował minister kultury – Waldemar Dąbrowski.

Droga do Okólnika – konferencja w Bibliotece Narodowej

● W 160. rocznicę powstania i 60. – spalenia Biblioteki Ordynacji Krasieńskich Biblioteka Narodowa i Polskie Towarzystwo Bibliologiczne zorganizowały w dn. 19.10.2004 r. konferencję historyczną pt. „Droga do Okólnika”. Spotkanie w Bibliotece Narodowej składało się z dwóch części: pierwszej – poświęconej stuleciu Biblioteki Ordynacji Krasieńskich i drugiej – dotyczącej 60. rocznicy spalenia Okólnika. W obu grupach zaprezentowano 7 referatów wygłoszonych przez prof. dr hab. Annę Żbikowską-Migoń (Wiek XIX – stulecie bibliotek), dr Halinę Tchórzewską-Kabatę (Idca – dzieje – znaczenie Biblioteki Ordynacji Krasieńskich), dr. Konrada Ajewskiego (Zbiory artystyczne i muzyczne Ordynacji Krasieńskich), prof. dr hab. Edwarda Krasieńskiego (Edward Krasieński – strażnik dziedzictwa narodowego), prof. dr hab. Andrzeja Mężynyńskiego (Zbiory na Okólniku 1939-1944), mgr Hannę Łaskarzewską (Straty Okólnika w czasie i po powstaniu warszawskim na tle innych bibliotek warszawskich) i mgr Annę Kałudzką (Zbiory Biblioteki Ordynacji Krasieńskich w Bibliotece Narodowej).

Krzysztof Petek w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Żarach

● Oddział dla Dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Żarach zaprosił na spotkanie autorskie do biblioteki w dn. 29.09.2004 r. Krzysztofa Petkę – autora cyklu powieści sensacyjno-przygodowych dla

młodzieży, dziennikarza, reportażystę, organizatora wypraw i szkół przetrwania. Wśród młodzieży cieszy się dużym powodzeniem jego seria «Porachunki z przygodą». Krzysztof Petek jest członkiem Związku Literatów Polskich od 2001 r. Informacje www.petek.prv.pl

Literacki Nobel 2004

● Dopiero po raz dziesiąty w przeszło stuletniej historii literackiej Nagrody Nobla otrzymała ją kobieta. Jest nią **Elfriede Jelinek** – pisarka niemieckiego obszaru językowego z Austrii. Jej twórczość, a także działalność polityczna wzbudzają gwałtowne emocje. W Polsce Jelinek funkcjonuje jako pisarka mało znana. Z dorobku noblistki w Polsce ukazały się jedynie trzy dramaty i jedna powieść pt. *Pianistka* (1997), wydana przez Wydawnictwo Sic! Mimo sukcesu filmowego *Pianistkę* sprzedano w Polsce w nakładzie 1700 egz. Żył także odebrano *Clare S.* wystawioną w 1997 r. przez teatr w Zieloncy Górze. Poza tym dostępne są dwa inne dramaty: *Nora* i *Zajazd* – wydane w 2001 r. we wspólnym tomie przez krakowską Księgarnię Akademicką. Czy E. Jelinek dołączy dzięki nagrodzie do grona najchętniej czytanych pisarzy współczesnych? Czas pokaże. (oprac. na podstawie „Newswecka” 2004 nr 42 s. 96).

ZAPROSILI NAS...

● Dyrektor Biblioteki Narodowej na otwarcie wystawy „Warszawskie biblioteki naukowe w latach okupacji 1939-1945”. 30.08.2004 r. Wystawa była zorganizowana pod patronatem prezydenta Warszawy Lecha Kaczyńskiego.

● Biblioteka Narodowa do *Salonu Wydawców* na spotkanie z Wydawnictwem Rosner i Wspólnicy. 14.09.2004 r.

● Wydawnictwo BOSZ i Biblioteka Narodowa na promocję albumu *Transalpinium. Od Giorgiona i Dürera do Tycjana i Rubensa* oraz na uroczystość 10-lecia Wydawnictwa połączoną z wystawą publikacji i spotkaniem twórców. 20.09.2004 r.

● ZG SKP, ZO SKP w Warszawie, Wydawnictwo „Wers” i „Książnica Polska” z Olsztyna na promocję książki Tadeusza Hussaka *Byliśmy służbą społeczną. Recz o Stowarzyszeniu Księgarzy Polskich* – organizowaną w 85. urodziny Autora, Honorowego Przewodniczącego Stowarzyszenia Księgarzy Polskich. 24.09.2004 r.

● Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie oraz Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu na Ogólnopolską Konferencję „Nowy wizerunek biblioteki pedagogicznej: komputeryzacja – komunikacja – współpraca” zorganizowaną pod patronatem honorowym Ministra Edukacji Narodowej i Sportu. Warszawa – siedziba OEIiZK 21-22.10.2004 r.

● 8. Targi Książki w Krakowie pod patronatem honorowym prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. 21-24.10.2004 r.

● Biblioteka Narodowa, Instytut Książki i Czytelnictwa oraz Książnica Biblioteka Publiczna na konferencję „Biblioteki w Euroregionie Karpackim”. Biblioteka Narodowa. 26.10.2004 r.

Za zaproszenia dziękujemy!

PRZEDSIĘBIORSTWO WIELOBRANŻOWE

INTERMEBLE - KSIĄŻNICA SP. Z O.O.

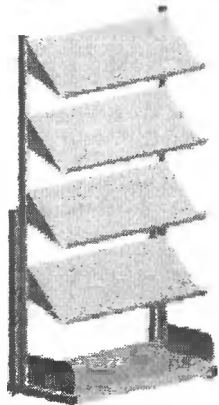
41-200 Sosnowiec, ul. Stalowa 19

(0-32) 360-28-02; ☎ 0-600-234-352

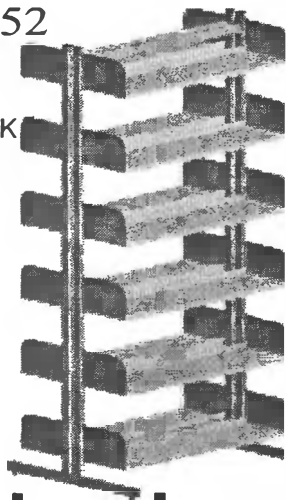
info@pw-intermeble.pl

KOMPLEKSOWE WYPOSAŻENIE BIBLIOTEK
PRODUKUJEMY:

- regały
- regały ekspozycyjne
- wózki biblioteczne
- stoliki stelażowe
- wieszaki szatniowe
- lady biblioteczne
- szafki katalogowe
- akcesoria biblioteczne

SZEROKI WYBÓR KOLORYSTYKI

www.pw-intermeble.pl

Poradnik BIBLIOTEKARZA

Miesięcznik Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
Ukazuje się od roku 1949

Komitet Redakcyjny: Elżbieta Barbara Zybert (przewodnicząca), Mirosława Majewska (sekretarz), Sylwia Błaszczyk, Wiesława Borkowska-Nichthausen, Andrzej Kempa, Bogdan Klukowski, Grażyna Lewandowicz, Robert Miszczuk, Anna Skubisz, Barbara Stępniewska

Redaktor naczelny: Jadwiga CHRUŚCIŃSKA tel. (22) 822-43-49 wew. 18, 0505-078-945; e-mail: wydawnictwo_cebid@wp.pl; cebid@supermedia.pl

Sekretarz redakcji: Dorota GRABOWSKA tel. (22) 552-02-26, 0600-505-662; e-mail: dgrabow@wp.pl

Redaktor techniczny i opracowanie graficzne: Marta KIBIL tel. (22) 827-52-96

Projekt graficzny okładki i piktogramów: Agata LIPNICKA

Honoraria autorskie: Małgorzata Konowrocka tel. (22) 825-54-25

Współpracują z redakcją: Lucjan Biliński, Grażyna Bilka, Lidia Błaszczyk, Ewa Gruda, Małgorzata Kisilowska, Bogdan Klukowski, Krystyna Kuźmińska

WYDAWNICTWO

Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

00-335 WARSZAWA, ul. Konopczyńskiego 5/7, tel./fax 827-52-96
Dyrektor Wydawnictwa – Janusz NOWICKI

Konto SBP: Millennium 701160 2202 0000 0000 2814 5355

Skład i łamanie: Mirosława Szaniawska. **Druk i oprawa:** Zakład Poligraficzny PRIMUM s.c.,
Kozerki 17a, 05-825 Grodzisk Mazowiecki. **Nakład:** 7050 egz. **ISSN** 0032-4752. **Indeks** 369594.

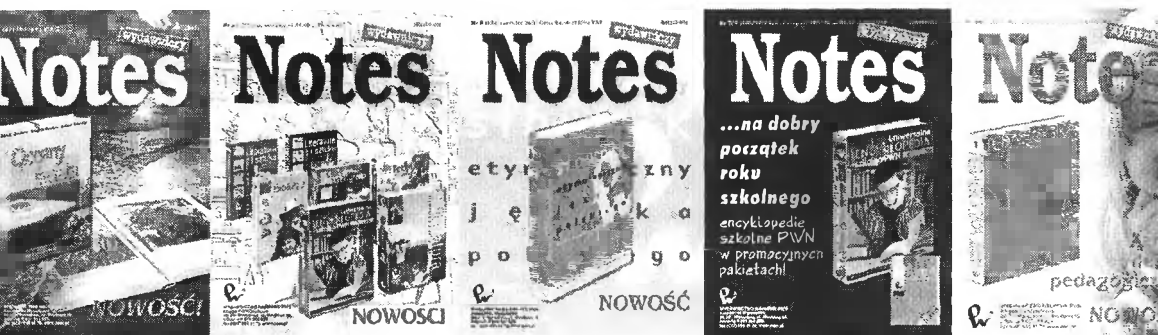
Czytają nas

największe biblioteki.

Chcesz wiedzieć dlaczego?

Wyślij list lub e-mail,
a otrzymasz bezpłatny egzemplarz
„Notesu Wydawniczego”

Notes Wydawniczy
Ul. Grzybowska 37a
00-855 Warszawa
redakcja@eNotes.pl

Notes wydawniczy

Najlepiej zapisany wśród notesów

WYDAWNICTWO

DO WSZYSTKICH TYCH, KTÓRZY SIĘ KSZTAŁCĄ LUB DOSKONAŁĄ

WYDAWNICTWO

Życzymy Wam sukcesów. Pamiętajcie o tym, że:

WYDAWNICTWO SBP

jest dla Was. Publikujemy większość literatury, która będzie potrzebna w trakcie studiów. Autorami tych książek są Wasi obecni i przyszli wykładowcy, sprawdzeni dydaktycy i naukowcy. Co roku wydajemy kilka pozycji książkowych z myślą o studentach. Także dla Was wydajemy:

CZASOPISMA

BIBLIOTEKARZ. Indeks 352624. Miesięcznik o charakterze fachowym i naukowym. Ukazuje się od 1929 r. Czasopismo wydawane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz Bibliotekę Publiczną m.st. Warszawy.

PORADNIK BIBLIOTEKARZA. Indeks 369594. Miesięcznik instrukcyjno-metodyczny. Ukazuje się od 1949 r. Czasopismo wydawane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

ZAGADNIENIA INFORMACJI NAUKOWEJ. Od 1993 r. czasopismo jest wydawane przez Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, jako półrocznik.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY. Czasopismo naukowe ukazujące się od 1927 r. niezbędne dla całego środowiska bibliotekarskiego. Od 2004 r. wydawany wyłącznie przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Kwartalnik.

EBIB. Elektroniczna BIBlioteka i Biuletyn EBIB. Wychodzi w formie elektronicznej od 1999 r. Działa w strukturze SBP od 2003 r.
Adresy: <http://ebib.oss.wroc.pl>; redakcja: ebib.redakcja@oss.wroc.pl

WYDAWNICTWO

ZAMÓWIENIA

Dział Promocji i Kolportażu
02-086 Warszawa
Al. Niepodległości 213
tel. (0-prefiks-22) 825-50-24, 608-28-26
faks: (0-prefiks-22) 825-53-49

WYDAWNICTWO

Oferujemy Państwu sprzedaż wysyłkową oraz sprzedaż odręczną w dwóch punktach: Warszawa: ul. Konopczyńskiego 5/7 oraz w Dziale Promocji i Kolportażu, Al. Niepodległości 213. Staramy się – zważywszy na status materialny środowiska bibliotekarskiego – utrzymywać ceny na poziomie niskim i średnim a część pozycji wydajemy na zasadzie *non profit*. Z każdym rokiem nasza oferta jest bogatsza.